

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Iveta Svobodová

Právní úprava kupní smlouvy v mezinárodním obchodním styku

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Květoslav Růžička, Csc.

Katedra Obchodního práva

Listopad 2013

Iveta Svobodová

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny, literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.“

V Praze dne 11.11.2013

Iveta Svobodová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu prof. JUDr. Růžičkovi, Csc., za jeho rady, připomínky a laskavý přístup při konzultacích ohledně této diplomové práce.

Obsah:

Úvod.....	1
1. Obecné otázky související s kupní smlouvou v mezinárodním obchodním styku.	3
1.1 Kupní smlouva-vymezení pojmu.....	3
1.2 K historii kupní smlouvy a historii mezinárodního obchodního styku u nás.....	5
1.3 Právní úprava kupní smlouvy v českém právním řádu.....	11
1.4 Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku.....	14
1.4.1 Subjektivní hledisko mezinárodní kupní smlouvy.....	16
1.4.2 Objektivní hledisko mezinárodní kupní smlouvy.....	17
2. Způsoby úpravy soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem s akcentem na kupní smlouvu v mezinárodním obchodním styku	19
2.1 Přímá metoda.....	21
2.2 Kolizní metoda.....	24
2.3 Volba práva.....	26
2.4 Lex mercatoria.....	30
3. Prameny práva aplikovatelné na kupní smlouvu v mezinárodním obchodním styku	39
3.1. Vídeňská úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (CISG).....	39
3.1.1 Předmět úpravy a pojem zboží.....	42
3.1.2 Působnost Úmluvy a další obecná ustanovení.....	46
3.1.3 Proces uzavírání kupní smlouvy dle CISG.....	52
3.2. Úmluva o promlčení při mezinárodní koupi zboží.....	58
3.3 Římská úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy.....	62
3.4. Nařízení EP a Rady (ES) o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy...65	
3.5. Zákon o mezinárodním právu soukromém.....	69

Závěr	72
Seznam zkratek	75
Seznam použité literatury	77
Resumé	84
Abstract	86

Úvod

Kupní smlouva tvoří jeden z nejtěžejnějších pilířů obchodního styku, ať už se jedná o obchodní styk mezinárodní nebo domácí. Řadíme ji mezi závazkové vztahy, které jsou nejvýznamnější částí závazkového a soukromého práva vůbec. Mezinárodní kupní smlouva je smlouvou, kde prodávající a kupující mají sídlo nebo místo podnikání v různých státech, a proto transakce koupě-prodej, které se v rámci takové smlouvy uskutečňují skýtají určitá specifika, o kterých se v této práci zmiňuji.

Podstatná část mezinárodního obchodního styku, v jehož rámci dochází k uzavírání kupních smluv, se děje prostřednictvím Vídeňské úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží. Je odhadováno, že Vídeňskou úmluvou je regulováno více než 80 % světového obchodního styku a tvoří tak nejdůležitější právní pramen v oblasti mezinárodní kupní smlouvy. Je však třeba říci, že ale kolizní právní úprava nestojí stranou. Jednak kolizní normy na jejichž základě je určeno rozhodné právo, kterým se má mezinárodní kupní smlouva řídit upravují tzv. mezery ve Vídeňské úmluvě a aplikují se tedy na otázky úmluvou neregulované a za druhé je třeba mít na mysli, že smluvními stranami Úmluvy nejsou všechny světové státy. Když vezmeme v potaz, že existuje celkem kolem 200 uznaných států a smluvními stranami Vídeňské úmluvy je v současné době 80 států, je zřejmé, že Úmluva většinu nepokrývá.

Jen pro ilustraci uvádím, že český zahraniční obchod má velmi úzkou provázanost na země Evropské unie, přičemž nejvýznamnějším zahraničním partnerem je Německo, které zaujímá přední místo v žebříčku jak ve vývozu, tak v dovozu. Jak vyplývá z dat Českého statistického úřadu, v roce 2012 dosáhl celkový obrat českého zahraničního obchodu 5, 8 mil. Kč, přičemž obrat v rámci unie činil přes 4, 2 mil Kč.¹

¹ Informace dostupné z elektronických stránek Českého statistického úřadu [online]. K dispozici na <http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/p/6008-13> [cit. 10. 11. 2013]

Na začátku této práce se zaměřuji na obecné otázky - vymezení pojmu kupní smlouvy, pojmu mezinárodní kupní smlouvy, úpravu kupní smlouvy v českém právním řádu, kde dochází od 1/1/2014 k podstatným změnám z důvodu rekonstrukce soukromého práva, zejm. k opuštění duální úpravy kupní smlouvy obchodního a neobchodního typu. Dále na historii kupní smlouvy a historii mezinárodního obchodního styku u nás, kde před rokem 1989 byla uplatňována zásada státního monopolu zahraničního obchodu, což mělo dopad i na uzavírání kupních smluv v rámci mezinárodního obchodu.

Tato práce je zaměřena jak na obecné otázky, které s uzavíráním mezinárodní kupní smlouvy souvisí, tak i na otázky konkrétní (např. forma smlouvy). Přestože obecně není v mezinárodním obchodě vyžadována písemná forma pro uzavření kupní smlouvy, je vždy pro obchodní partnery, jejich jistotu a uplatnění pozdější nároků nezbytné uzavřít kupní smlouvu v písemné podobě. Přece jenom není pro naši právní kulturu obvyklé dodržování tzv. gentlemanových dohod, v jejichž rámci dochází k plnění povinností ze smlouvy podáním ruky a které jsou tak typické pro arabský svět, kdy účastníci dodržují smluvené ujednání pro svou čest. Příslušný právní řád, na jejichž normy odkáže kolizní norma stanoví, jaké náležitosti jsou nejen z hlediska formy pro kupní smlouvu vyžadovány. Přímá norma, kterou je Vídeňská úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží, nepožaduje, aby kupní smlouva byla uzavřena písemně.

O přímých i kolizních normách, kterými je v mezinárodním obchodě regulována úprava kupní smlouvy a problematice s nimi související se zmiňuji obecně v kapitole Způsoby úpravy soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem a dále je pak rozebírám jednotlivě v kapitole Prameny práva aplikovatelné na mezinárodní kupní smlouvu (Vídeňská úmluva, Newyorská úmluva o promlčení, Římská úmluva 1980, Nařízení Řím I, NZMPS).

V závěru úvodu jen dodávám, že tato práce předpokládá nabytí účinnosti nového občanského zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.) k 1/1/2014, s nímž vstoupí v účinnost i nový zákon o mezinárodním právu soukromém (č. 91/2012 Sb.) a zákon o obchodních

korporacích (č. 90/2012 Sb.). Vzhledem k nepříliš jisté politické situaci není v současné době příliš odhadnutelné, zda bude účinnost těchto zákonů odložena či nikoli.

1. Obecné otázky související s kupní smlouvou v mezinárodním obchodním styku

K pochopení všech souvislostí této diplomové práce je třeba nejprve nastínit a vymezit obecné otázky týkající se kupní smlouvy v mezinárodním obchodním styku. Do těchto obecných otázek zařazuji pojem kupní smlouvy jako takové, pojem mezinárodní kupní smlouvy a dále pojem mezinárodního obchodního styku a mezinárodních obchodních závazkových vztahů, které v jeho rámci vznikají. Je třeba také se zmínit o právní úpravě v českém právním řádu, která již od 1/1/2014, kdy nabývá účinnosti zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník, nerozlišuje mezi kupní smlouvou obchodního a neobchodního charakteru.

1.1 Kupní smlouva - vymezení pojmu

Kupní smlouva je nejvýznamnějším a nejhojněji využívaným smluvním typem soukromého práva vyskytující se v tržním prostředí, jejímž právním základem je směna věci za peněžní prostředky. Lze ji vymezit jako dvoustranné, úplatné, synallagmatické právní jednání (resp. právní skutečnost), při kterém oběma stranám vznikají vzájemná práva a povinnosti. Prodávajícímu na straně jedné vzniká povinnost odevzdat věc, která je předmětem koupě a umožnit kupujícímu nabýt vlastnické právo. Kupujícímu na straně druhé vzniká povinnost zaplatit kupní cenu a převzít věc. K povinnostem kontrárně odpovídají práva druhé strany, a sice právo kupujícího na převzetí věci a převedení vlastnického práva a právo prodávajícího na řádné a včasné zaplacení kupní ceny.

Z hlediska teorie je významné, zda právní řád přiznává smlouvě translační nebo obligační účinky. V případě, že jí přiznává obligační účinky, podobně jako český právní řád,² je kupní smlouva právním titulem, jímž vzniká závazek převést vlastnické právo a převod vlastnického práva nastává až další právní skutečností, kterou je předání/převzetí věci (tradice). Pro okamžik nabytí vlastnického práva je rozhodující, zda se jedná o věc movitou nebo o nemovitou. V případě věcí movitých dochází k nabytí vlastnického práva převzetím věci. Pokud se ale jedná o nemovitost, nabytí vlastnického práva spojuje zákon se zápisem do příslušného veřejného rejstříku-katastru nemovitostí resp. s jeho pravomocným rozhodnutím o provedení vkladu ke dni, kdy návrh na vklad byl doručen katastrálnímu úřadu. V případě, že právní řád přiznává smlouvě translační účinky, dochází k převodu vlastnického práva již samotnou smlouvou.

Kupní smlouvu řadíme do relativních závazkových vztahů, které jsou omezeny v počtu svých účastníků, tj. stran a jsou určeny individuálně a vázány určitými právy a povinnostmi. Ty mezi nimi vytvářejí právní pouto (*iuris vinculum*), které vzniká na základě shodného projevu jejich vůle. V případě kupní smlouvy jsou stranami prodávající na straně jedné, v postavení věřitele (kreditora), který má právo požadovat pohledávku a kupující na straně druhé v postavení dlužníka (debitora), který má povinnost poskytnout plnění. Samotná práva a povinnosti vyplývají ze smlouvy, čili jejich zdrojem je tzv. „smluvní zákon“- *lex contractus*.³ Můžeme tedy říci, že platně uzavřená smlouva má sílu zákona. *Lex contractus* má mj. v oblasti mezinárodního práva soukromého význam hraničního určovatele pro stanovení rozhodného práva, o kterém se podrobněji zmiňuji dále.

Tento relativní závazkový vztah se odlišuje od absolutních práv v tom smyslu, že nepůsobí absolutně vůči všem osobám, ale pouze vůči stranám tohoto vztahu, tzn. práva a povinnosti z tohoto vztahu plynoucí mohou vzniknout, změnit se nebo být zrušeny pouze mezi dlužníkem a věřitelem.

² Obligační právní účinky má kupní smlouva i v německém BGB, ve francouzském prostředí má kupní smlouva translační účinky, vycházejíce tak z Code civil. Viz KANDA, Antonín. *Mezinárodní kupní smlouva*: Praha: Academia, 1988, str. 10

³ ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné*. Díl třetí: Závazkové právo: Praha: Aspi, Wolters Kluwer, 2009, str. 60-61

1.2 K historii kupní smlouvy a historii mezinárodního obchodního styku u nás

Kupní smlouva nejenže patří k nejužívanějším, ale také k nejstarším kontraktačním typům a její poměrně detailní úpravu nalezneme již v římském právu ve 2. stol. př.n.l. Římská právní úprava ji znala pod pojmem smlouvy tržové neboli smlouvy o koupi a prodeji (*lat. emptio-venditio*). Díky římskému právu a jeho recepci se římské právo stalo základem pro evropskou právní kulturu a naprostá většina právních institutů včetně kupní smlouvy vychází v evropské kultuře právě z něj. Pro většinu právních řádů je pojmovým znakem kupní smlouvy předmět koupě a kupní cena.⁴ Bez těchto dvou základních znaků nelze vůbec o kupní smlouvě hovořit a takto byl tento pojem vyjádřen již římském právu.

Obrovský podíl na recepci římského práva, které se promítlo do evropské právní kultury, mají pozdější Napoleonovy kodifikace - Code Civil⁵ z roku 1804 a Code de commerce⁶ z roku 1807, v jehož sedmém titulu nalezneme ustanovení o kupní smlouvě. Dále pro Rakousko a tudíž náš právní řád významný ABGB⁷ z roku 1811 a Všeobecný obchodní zákoník z roku 1863, v jehož čtvrté knize se nachází ustanovení „O koupi.“ Rakouské kodifikace stejně jako Napoleonovy kodexy vychází z tradic římské právní kultury a přirozenoprávních principů. Všeobecný zákoník občanský a Všeobecný obchodní zákoník byl po pádu monarchie převzat do československého právního řádu nově vzniklé republiky a nahrazen byl až v 50. letech zákonem č.141/1950 Sb., tzv. středním občanským zákoníkem.

Obchodní zákoník a obchodní právo vymizelo úplně a neexistoval zákon, který by upravoval kupní smlouvu pro obchodní účely, která by mohla být uzavřena mezi subjekty soukromého práva. Politická situace od února 1948 minulého století velmi

⁴ KANDA, Antonín. *Mezinárodní kupní smlouva*: Praha: Academia, 1988, str. 10

⁵ Francouzský občanský zákoník zůstává i přes své mnohočetné novelizace základem francouzského občanského práva dodnes

⁶ Francouzský obchodní zákoník byl významný pro vývoj moderního obchodního práva

⁷ Všeobecný zákoník občanský-*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen iErbländer der Österreichischen Monarchie*.

zásadním a neblahým způsobem ovlivnila v tehdejším Československu nejen soukromé právo. Především byl náš právní řád ovlivněn sovětským právem a jeho nešvary, tradiční terminologie nahrazena novými výrazy, aby se právo přiblížilo “běžnému lidu“ a odpovídalo “lidově-demokratickému zřízení“.

Jedním z mnoha kroků vedoucích k devastaci svobody bylo masivní znárodňování, popření soukromého vlastnictví a popření svobody podnikání. Nastoleno bylo plánované hospodářství, ze kterého byly zcela vyloučeny soukromé osoby a jehož jediným subjektem byly pouze veřejné a státem řízené subjekty. Nejen z těchto důvodů byla i kupní smlouva značně marginalizována a odstavena z primárního postavení závazkového práva. Soukromé podnikání bylo považováno za nežádoucí, a proto i obchodní právo na více jak 40 let úplně vymizelo a bylo nahrazeno právem hospodářským. Čili nebylo právně možné a ani československý právní řád neumožňoval realizaci kupní smlouvy v mezinárodním obchodním styku mezi soukromými subjekty. A to jednoduše z toho důvodu, že soukromě podnikající fyzické nebo právnické osoby neexistovaly.

Dalším důvodem byl fakt, že do roku 1989 byla uplatňována zásada tzv. státního monopolu zahraničního obchodu.⁸ Na zahraniční obchod měly monopol podniky zahraničního obchodu (PZO)⁹, právním základem se pro ně stal zákon č. 119/1948 Sb., o státní organizaci zahraničního obchodu a mezinárodního zasilatelství, který v § 2 odst. 1 stanovil, že *„zahraniční obchod se vyhrazuje podnikům, které ministr zahraničního obchodu určí nebo zřídí vyhláškou v Úředním listě. Při tom rozhodne o jejich formě, vymezí rozsah a určí způsob jejich činnosti.“* Zahraniční obchodní styk byl tedy výhradně určen těmto státem řízeným organizacím a podnikům, přičemž k uzavírání kupních smluv v jeho rámci docházelo zejména s ostatními socialistickými zeměmi.

Zákon č. 119/1958 Sb., byl nahrazen účinností zákona č. 42/1980 Sb., o hospodářských stycích se zahraničím, jehož torzo si zachovalo platnost do dnešních

⁸ KUČERA, Zdeněk, Monika PAUKNEROVÁ, Květoslav RŮŽIČKA a kol. *Právo mezinárodního obchodu*: Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, str. 52

⁹ Příkladem může být ŠKODAEXPORT- zřízen vyhláškou 148/1965 Sb.; TRANSAKTA-PZO pro zprostředkování obchodů, zřízen vyhláškou č.53/1958 Ú.v.; OMNIPOL-PZO pro dovoz a vývoz sportovních a loveckých zbraní a sportovních a civilních letadel, zřízen vyhláškou č. 69/1959 Ú.v.

dnů, avšak jeho zbylá právní úprava je kompletně zrušena spolu s nabytím účinnosti NOZ. V zákoně najdeme definici PZO, které jsou tu definovány jako samostatné české právnické osoby zřízené pro výkon zahraničněobchodní činnosti.

Pelikánová¹⁰ uvádí, že pro zájmy zahraničního obchodu totalitní právo zachovalo akciovou společnost, avšak bylo zabráněno jejího využití k soukromoprávním účelům. Jejím právním rámcem byl zákon o akciových společnostech č. 243/1949 Sb., který však stanovil k jejímu vzniku povolovací režim v podobě koncese a navíc stanovil nad její činností státní dozor, čili akciová společnost byla zcela degradována a de facto se v podstatě jednalo o skrytou podobu podniku zahraničního obchodu. Oba subjekty - PZO i a.s. byly řízeny státem prostřednictvím cíleného plánovacího hospodářství.¹¹

Dalším historickým právním pramenem, který se dotýkal quasi “kupní smlouvy“ je vyhláška č. 1052/1949 Ú.1., o uzavírání hospodářských smluv (smluv o dodávce a odběru zboží) a zákon č. 99/1950 Sb., o hospodářských smlouvách a státní arbitráži. Zákon č. 99/1950 Sb. vymezuje hospodářskou smlouvu způsobem, který popírá pravou podstatu smlouvy, neboť zde zcela chybí svobodná vůle subjektů k uzavření takové dohody, když stanoví, že hospodářská smlouva: „*blíže určuje úkoly stanovené v prováděcích plánech a uvádí v soulad plnění prováděcích plánů.*“ Bylo určeno Státním plánovacím úřadem předem, kdo s kým a za jakých podmínek smlouvu uzavře. Tyto smlouvy byly uzavírány národními podniky, monopolními společnostmi pro zahraniční obchod a jinými subjekty, avšak nemohly již být uzavírány soukromými podnikateli.

Dalším stupněm ve vývoji byl zákon č. 69/1958 Sb., o hospodářských vztazích mezi socialistickými organizacemi, který stanovil mj. kontraktační povinnost uzavírat hospodářské smlouvy, stanovil-li tak právní předpis. Co se typů hospodářských smluv týče, kupní smlouva nezaujala první místo, ale jakýsi stín vedle smlouvy *dodávkové* a smlouvy o *pracích a výkonech*.¹²

¹⁰ PELIKÁNOVÁ, Irena. *Obchodní právo*, I.díl: Praha: Aspi, 2005, str. 88

¹¹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Právo mezinárodního obchodu*: Praha: Aspi-Wolters Kluwer, 2006, str. 120

¹² tamtéž

Stěžejním pramenem hospodářského práva byl zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník, jehož předmětem úpravy byly hospodářské vztahy mezi socialistickými organizacemi navzájem. Hospodářské právo, které bylo především právem veřejným a nahradilo obchodní právo, které je zejména soukromoprávní povahy, bylo především ovlivněno politickým a ideologickým systémem tehdejšího režimu a po listopadu 1989 bylo zřejmé, že už ve společnosti nemá místo a je třeba nastolit radikální změnu.

Z hlediska mezinárodního obchodního styku je významný zákon č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku (zákoník mezinárodního obchodu),¹³ který v hlavě IV. (*Zvláštní ustanovení o některých závazkových vztazích*) upravuje v § 276 a násl. kupní smlouvu. Zákoník mezinárodního obchodu upravoval majetkové vztahy v mezinárodním obchodním styku se všemi zeměmi bez ohledu na jejich společenské a státní zřízení, neomezoval se tedy pouze na socialistické země.¹⁴ V rámci osobní působnosti stanovil, že účastníky těchto vztahů mohou být fyzické a právnické osoby (podniky a jiné organizace). Zákoník se však nevztahoval na majetkové vztahy u kterých muselo být při jejich vzniku zřejmé, že vznikají proto, aby byly uspokojovány na území ČSSR osobní nebo vlastní potřeby alespoň jednoho z účastníků, což ilustruje poměry tehdejší doby, které jsem již nastínila výše a nejen proto byly fyzické osoby na území tehdejšího Československa z obchodního styku se zahraničím vyloučeny.

Předmětem úpravy zákoníku mezinárodního obchodu byly majetkové vztahy v mezinárodním obchodním styku. V § 2 odst. 1 písm. a) pro ně můžeme najít definici ve vztahu k mezinárodní kupní smlouvě - jedná se o: „*majetkové vztahy, na základě nichž došlo nebo má dojít za úplaty poskytovanou v jakékoli formě k převodu věcného, závazkového nebo jiného práva nebo hospodářské hodnoty mezi osobami, které nemají sídlo (bydliště) na území téhož státu.*“ Dle tohoto zákoníku byla kupní smlouva

¹³ Byl zrušen s nabytím účinnosti obchodního zákoníku, tj. k 1/1/1992

¹⁴ Zákoník na sebe soustřeďoval pozornost právní veřejnosti tuzemské, ale i zahraniční. Ve zprávě sekretariátu Ústavu UNIDROIT byl čs. zákoník zahraničního obchodu dáván jako vzor pro schéma ideálního zákoníku mezinárodního obchodu. Viz KANDA, Antonín. *Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku*. (Úmluva OSN o mezinárodní koupi zboží.) Praha: Linde, 1999, str. 61

uzavřena, pokud se strany dohodly na podstatných záležitostech, tj. na zboží určeném jednotlivě nebo co do množství a druhu.¹⁵ K uzavření kupní smlouvy došlo i tehdy, pokud se strany nedohodly na výši kupní ceny.

Zákoník mezinárodního obchodu přináší vcelku standardní pojetí obchodního práva. Co se kupní smlouvy týče, obsahuje navíc řadu institutů v oblasti zvláštního ujednání v kupní smlouvě, z nichž některé zavádí teď nově až nový občanský zákoník, aby se vyrovnal standardu ostatních evropských úprav. Např. právo zpětné koupě a zpětného prodeje (§ 385, § 388), koupě na zkoušku (§ 389), výhrada výhodnějšího prodeje a výhrada výhodnější koupě (§ 390, § 391).

Dle ustanovení § 4 zákoníku mezinárodního obchodu se použilo tehdy, nestanovila-li něco jiného mezinárodní smlouva. Taková mezinárodní smlouva, která upravovala “mezinárodní koupi zboží“ existovala a byla tedy užívána přednostně. Jednalo se o Všeobecné podmínky pro dodávky zboží mezi organizacemi pro zahraniční obchod členských států Rady vzájemné hospodářské pomoci (RVHP) z roku 1958.¹⁶ V roce 1968 byly nahrazeny Všeobecnými podmínkami pro dodávky zboží mezi organizacemi členských států RVHP.

Rada vzájemné hospodářské pomoci byla mezinárodní obchodní organizace, která vznikla v roce 1949 za účelem hospodářské integrace členských států socialistického bloku. Měla být jakousi odpovědí na západní Marshallův plán,¹⁷ na jehož účasti se z důvodu nařízeného sovětským diktátem nemohlo tehdejší Československo podílet. Jedním z členů RVHP bylo i Československo, které patřilo i mezi zakládající státy. Dalšími smluvními státy byly Bulharsko, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, Sovětský svaz, Albánie, NDR, Mongolsko, Kuba, Vietnam. Ostatní státy měly status pozorovatele (např. KLDK, Laos, Albánie) nebo částečně s organizací spolupracovaly, a to i nesocialistické státy (např. Finsko, Mexiko). S pádem železné opony zanikla i v roce 1991 RVHP a tehdejší ČSFR v jejím rámci uzavřené úmluvy vypověděla.

¹⁵ KANDA, Antonín. *Zákoník mezinárodního obchodu*. Praha: Orbis, 1975, str. 142-143

¹⁶ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Právo mezinárodního obchodu*. Praha, Aspi-Wolters Kluwer, 2006, str. 249-250

¹⁷ Marshallův plán neboli *Plán evropské obnovy (European Recovery Program)* měl celkově pomoci poválečné Evropě, ale z důvodu odmítnutí pomoci ze strany východního bloku, byla zapojena pouze západní Evropa. USA poskytly v jeho rámci přibližně 13 miliard USD, čímž si zabezpečily vliv a prestiž v Evropě, která se postupně rozdělila na prosperující a bohatnoucí západní část a zaostávající východ.

Všeobecné dodací podmínky RVHP (dále jen VDP RVHP) se dají označit za první a svého času velmi významnou unifikaci mezinárodní kupní smlouvy na regionální úrovni.¹⁸ Svým charakterem představovaly mezinárodní úmluvu a byly mnohokrát novelizovány (vyhl. č. 12/1969 Sb., č. 6/1976 Sb., č. 17/1980 Sb., č. 73/1980 Sb. a 101/1989 Sb.). Strany kupní smlouvy se mohly od VDP RVHP odchýlit v dílčích ustanoveních za určitých předpokladů, avšak nebylo možné VDP zcela vyloučit.¹⁹

V padesátých letech dochází i na půdě Haagské konference k přijetí dvou úmluv, které přestože nikdy nevstoupily v platnost nebyly nezanedbatelné, ale Československo jejich smluvní stranou nikdy vzhledem k politické situaci nebylo. Jedná se o Úmluvu o právu rozhodném pro mezinárodní koupi hmotných věcí movitých (1955) a Úmluvu o právu rozhodném pro přechod vlastnického práva při mezinárodní koupi hmotných věcí movitých (1958).

Dalším počinem v oblasti mezinárodní kupní smlouvy jsou dva zákony, které byly projednány v Haagu na mezinárodní diplomatické konferenci roku 1964. V platnost vstoupily až na počátku 70. let pro hrstku západoevropských a mimoevropských států (v celku pouze pro 9 států). Československo se opět na nich nijak nepodílelo. Jedná se o Jednotný zákon o mezinárodní koupi zboží (1964) a Jednotný zákon o uzavírání smluv o mezinárodní koupi zboží (1964).²⁰

Nejvýznamnějším počinem, který měl teprve přijít a který byl v této době zatím hudbou budoucnosti, byla snaha Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo (UNCITRAL) o jednotnou úpravu mezinárodní kupní smlouvy, což se jí také v roce 1980 podařilo zrealizovat - (o Vídeňské úmluvě, která je vyvrcholením unifikačních prací této Komise se zmiňuji v samostatné kapitole).

¹⁸ KUČERA, Zdeněk, Monika PAUKNEROVÁ, Květoslav RŮŽIČKA a kol. *Právo mezinárodního obchodu*: Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, str. 133

¹⁹ RŮŽIČKA, Jaromír. *Všeobecné dodací RVHP 1968- 1988*: Praha: Čs. obchodní a průmyslová komora, 1989

²⁰ Byly vyústěním unifikačních snah Mezinárodního ústavu pro sjednocení soukromého práva (UNIDROIT)

Po sametové revoluci roku 1989 přichází významné změny, dochází k obnově obchodního práva, svobody podnikání s ním související a k přijetí klíčového zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, který je jedním z mnoha zákonů nejen na poli obchodního práva, který reflektuje nutnost polistopadových změn. Česká republika přistupuje k mezinárodním smlouvám, z nichž nejvýznamnější z hlediska předmětu této práce je Vídeňská úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží č. 160/1991 Sb.²¹ Dále dochází ke zrušení monopolu zahraničního obchodu a s ním přichází i volný přístup podnikajících fyzických a právnických osob do světa obchodování se zahraničím.

1.3 Právní úprava kupní smlouvy v českém právním řádu

Právní úpravu kupní smlouvy v českém právním řádu je třeba nastínit i z důvodu, který je významný pro mezinárodní obchodní styk. Nebude-li aplikována při úpravě kupní smlouvy přímá norma a tedy nebude-li tento soukromoprávní vztah s mezinárodním prvkem řešen přímou metodou, ale příslušná kolizní norma odkáže na určitý právní řád, v tomto případě český anebo dohodnou-li se strany na volbě českého práva, považují za vhodné vymezit na tomto místě základní úpravu v českém právním řádu, resp. v občanském zákoníku.

S nabytím účinnosti nového občanského zákoníku od 1/1/2014, který byl přijat pod symbolickým číslem 89/2012 Sb., (dále jen “NOZ“ nebo “nový občanský zákoník“) dochází v oblasti kupní smlouvy k významné změně v tom smyslu, že je upuštěno od duálního pojetí její úpravy.

Předchozí občanský zákoník č. 40/1964 Sb., upravoval ustanovení o kupní smlouvě s určitými odchylkami od obchodního zákoníku č. 513/1991 Sb., přičemž k aplikaci ustanovení obchodního zákoníku o kupní smlouvě se přistupovalo v případě

²¹ Pro tehdejší ČSFR se stala součástí právního řádu 1. 4. 1991. Po rozpadu Československa ČR navázala na právní kontinuitu s ČSFR.

obchodního závazkového vztahu.²² Subjekty takového závazkového vztahu byly pouze podnikatelé a tento vztah se týkal jejich podnikatelské činnosti. Zjednodušeně řečeno, pokud obě strany (podnikatelé) uzavíraly mezi sebou kupní smlouvu v rámci své podnikatelské činnosti, řídil se jejich závazkový vztah obchodním zákoníkem.²³

Čili obchodní a neobchodní kupní smlouva existovaly vedle sebe a každý ze zákoníků obsahoval její komplexní úpravu. Změna nastává v tom ohledu, že kupní smlouva byt' by byla uzavřena mezi podnikateli v rámci jejich podnikatelské činnosti nebo mezi nepodnikateli, bude upravena pouze novým občanským zákoníkem. Obchodní zákoník se s nabytím účinnosti NOZ zrušuje.²⁴

Nový občanský zákoník vychází ze základu obchodního zákoníku²⁵ a koncepčně byla jeho úprava inspirována úpravou švýcarskou.²⁶ Ustanovení o kupní smlouvě nalezneme v části čtvrté nazvané *Relativní majetková práva*, kde v hlavě II. (*Závazky z právních jednání*), oddílu 2. je upravena *Koupě v obecné rovině*.

Legální definice kupní smlouvy je vymezena v § 2079 takto: „*Kupní smlouvou se prodávající zavazuje, že kupujícímu odevzdá věc, která je předmětem koupě, a umožní mu nabytí vlastnické právo k ní, a kupující se zavazuje, že věc převezme a zaplatí prodávajícímu kupní cenu.*“

Jelikož se pohybujeme v oblasti soukromého práva, kde hlavním a stěžejním principem je princip autonomie vůle, tedy jinak řečeno zásada smluvní volnosti, má naprostá většina ustanovení NOZ dispozitivní charakter. Strany smlouvy mohou svým ujednáním ustanovení upravit odchylně nebo je zcela vyloučit, nejedná-li se o kogentní úpravu. Smlouva ale nevznikne, budou-li absentovat některé z jejích podstatných náležitostí.

Z toho důvodu je třeba považovat ustanovení § 2079 za kogentní.

²² Obchodní závazkové vztahy-ty závazkové vztahy, o nichž je stanoveno, že se řídí obchodním zákoníkem. PLÍVA, Stanislav. *Obchodní závazkové vztahy*: Praha: Aspi Wolters Kluwer, 2009, str. 19

²³ Jak vyplývá z § 261 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb. (obchodní zákoník)

²⁴ K datu 1/1/2014

²⁵ Vzorem kupní smlouvy v obchodním zákoníku byla právě Vídeňská úmluva o smlouvách o mezinárodní koupi zboží.

²⁶ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*: Ostrava: Sagit, 2012, str. 812

Podstatnými náležitostmi (*essentialia negotii*) kupní smlouvy bez kterých smlouva nevznikne jsou tedy:

- Určení smluvních stran
- Určení předmětu koupě
- Závazek prodávajícího odevzdat kupujícímu věc, která je předmětem koupě
- Závazek prodávajícího umožnit kupujícímu nabýt vlastnické právo k této věci
- Závazek kupujícího převzít věc, která je předmětem koupě
- Závazek kupujícího zaplatit kupní cenu

Co se kupní ceny týče, platí, že je ujednána dostatečně určitě, pokud se strany dohodly alespoň na způsobu jejího určení. Smlouva ale vznikne i tehdy, pokud se strany nedohodnou na určení kupní ceny, pak NOZ v § 2085 odst. 2 stanoví, že: *„Mají-li strany vůli uzavřít kupní smlouvu bez uzavření kupní ceny, platí za ujednanou kupní cena, za niž se též nebo srovnatelný předmět v době uzavření smlouvy a za obdobných smluvních podmínek obvykle prodává.“*

NOZ rozlišuje mezi koupí movité a nemovité věci, přičemž při prodeji a koupi nemovitosti je vždy vyžadována písemná forma uzavření smlouvy.

Předmětem koupě může být jak věc určená individuálně, tak genericky. V případě koupě věci movité zákoník považuje za kupní smlouvu smlouvu o dodání spotřebního zboží,²⁷ které je nutné sestavit nebo vytvořit. Negativní vymezení kupní smlouvy zaujímá v zákoníku místo především z důvodu rozlišení od smlouvy o dílo. Kupní smlouvou tedy nebude smlouva, podle níž převážná část plnění dodavatele bude spočívat ve výkonu činnosti. Avšak o kupní smlouvu se bude jednat v případě, že jejím předmětem má být věc, která bude teprve v budoucnu zhotovena, za předpokladu, že kupující nedodá podstatnou část materiálu, která je nezbytná k výrobě takové věci, v takovém případě by se bezpochyby jednalo o smlouvu o dílo.

²⁷ Definice spotřebního zboží ve směrnici 199/44/ES: *„Spotřebním zbožím se rozumí všechny hmotné movité předměty, s výjimkou zboží, které se prodává na základě výkonu rozhodnutí nebo jiných soudních opatření; vody a plynu, nejsou-li stáčeny v omezeném objemu nebo v určitém množství; elektrické energie.“*

Závěrem bych dodala, že nová úprava občanského zákoníku ve svých vedlejších ujednáních o kupní smlouvě v podstatě kopíruje ustanovení z OZ a OBZ (výhrada vlastnictví, předkupní právo a právo zpětné koupě, koupě na zkoušku, cenová doložka), ale ve shodě s evropským standardem rozšiřuje vedlejší ujednání o výhradu lepšího kupce a o výhradu zpětného prodeje.²⁸

1.4 Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku

I v mezinárodním obchodním styku platí, že je kupní smlouva nejfrekventovaněji využívaným smluvním typem v oblasti závazkových vztahů, kam se řadí. Specifikum mezinárodní kupní smlouvy spočívá v přítomnosti mezinárodního neboli cizího prvku.²⁹ Ten povyšuje klasickou vnitrostátní kupní smlouvu na smlouvu mezinárodní. O mezinárodním prvku v této souvislosti se detailněji zmiňuji níže.

Předmětem této práce je úprava kupní smlouvy v mezinárodním obchodním styku, proto je třeba nejprve vymezit jeho pojem, dále pojem mezinárodního obchodu, obchodních závazkových vztahů v mezinárodním obchodu a pojem mezinárodní kupní smlouvy.

Růžička³⁰ objasňuje pojmosloví *mezinárodního obchodního styku* a uvádí, že v jeho rámci dochází ke vzniku smluvních vztahů mezi právníckými a fyzickými osobami z různých států a že takový vztah přesahuje hranice a právní řád jednoho státu.

Rozehnalová³¹ uvádí, že jádrem *mezinárodního obchodu* jsou mezinárodní obchodní transakce realizované obchodníky podnikajícími na území různých států.

²⁸ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, str. 825

²⁹ Také "zahraniční prvek." K jeho pojmu blíže KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé: 7.*, opravené a doplněné vydání, Brno-Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 17-19

³⁰ RŮŽIČKA, Květoslav. *Obchodujeme se zahraničím; Jak postupovat/ Obsah smluv/Vzorové dokumenty*. Ostrava: Montanex, 1993, str. 8

³¹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Právo mezinárodního obchodu*. Praha: Aspi-Wolters Kluwer, 2006, str.18

Z toho vyvozují, že subjektem vztahů vznikajících v oblasti mezinárodního obchodu a tudíž i stranami kupní smlouvy v mezinárodním obchodním styku nebudou nepodnikatelé a ani spotřebitelé. Dle již zmíněné evropské směrnice č. 199/44/ES čl. 1 odst. 2 a) je spotřebitelem každá fyzická osoba, která jedná za účelem, který nelze považovat za její profesní nebo obchodní činnost. Proto v rozsahu kupní smlouvy v mezinárodním obchodním styku se vůbec tzv. spotřebitelské smlouvy neuplatní.³²

Je nepochybné, že v rámci mezinárodního obchodního styku se uskutečňují mezinárodní obchodní závazkové vztahy, tedy se v jejich rámci realizuje i kupní smlouva. V rámci těchto vztahů se realizuje téměř veškerý mezinárodní obchod.³³

Slovník českého práva vymezuje *obchodní závazkové vztahy v mezinárodním obchodu* jako vztahy na jejichž vzniku se podílí alespoň jeden účastník, který má sídlo nebo místo podnikání, popř. bydliště na území jiného státu než ostatní účastníci.³⁴

Dále Slovník českého práva obsahuje vymezení *mezinárodní kupní smlouvy*, kterou označuje za smlouvu uzavíranou v mezinárodním obchodním styku mezi soukromoprávními subjekty, přičemž prodávající i kupující, mají své sídlo, místo podnikání nebo bydliště na území různých států.³⁵ Čili pojem mezinárodní kupní smlouvy zde zahrnuje tzv. subjektivní hledisko.

Jiní autoři³⁶ za mezinárodní kupní smlouvu považují takovou smlouvu, která svým charakterem vyžaduje aplikaci více národních právních řádů, což má za následek aplikaci kolizních norem mezinárodního práva soukromého.

Pro všechny tyto čtyři pojmy platí a můžeme z nich vyvodit závěr, že jejich jednotícím znakem bude právě mezinárodní neboli cizí prvek. Tato skutečnost má za následek, že je třeba určit rozhodné právo takového závazkového vztahu. K určení rozhodného práva existuje několik přístupů o kterých se zmiňuji níže.

³² Obdobný názor zaujímají i autoři: GOODE R., KRONKE, H. MCKENRICKS E., WOOL J. *Transnational Commercial Law, International instruments and commentary*: Great Britain: Oxford University Press, 2012, str. 167

³³ RŮŽIČKA, Květoslav. *Obchodujeme se zahraničím*: Ostrava: Montanex, 1993, str. 9

³⁴ MADAR, Zdeněk a kol. *Slovník českého práva*, I.díl: Praha: Linde, 1999, str. 791

³⁵ Tamtéž, str. 603

³⁶ Y. Loussourarn a J.D. Bredin (*Droit du commerce internationale*) viz KANDA, Antonín. *Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku*. (Úmluva OSN o mezinárodní koupi zboží.) Praha: Linde, 1999, str.16

V mezinárodním obchodním styku nehraje nijakou roli kritérium státní příslušnosti osob, které do závazkového vztahu vstupují. Proto kupní smlouvu uzavřenou mezi českým a francouzským podnikatelem, který bude mít trvalý pobyt na území České republiky nemůžeme označit za smlouvu uzavřenou v rámci mezinárodního obchodu. Pokud by tento francouzský podnikatel měl trvalé bydliště nebo jiné stálé bydliště ve Francii nebo jinde ve světě, pak bude taková smlouva mít již charakter smlouvy uzavřené v mezinárodním obchodním styku a tudíž charakter mezinárodní kupní smlouvy. Pro tyto osoby se používá označení „zahraniční obchodní partner“ nebo „zahraniční osoba“.³⁷ Dle NOZ § 3024 se za zahraniční osobu považuje: „fyzická osoba s bydlištěm nebo právnická osoba se sídlem mimo území České republiky.“ Výše popsané i plně odpovídá pojetí mezinárodní kupní smlouvy v subjektivním hledisku.

1.4.1 Subjektivní hledisko mezinárodní kupní smlouvy

Jak již bylo řečeno, pro soukromoprávní závazkový vztah, jakým kupní smlouva je a který vzniká v rámci mezinárodního obchodního styku, je typický zahraniční prvek. Cizí prvek se projevuje v mezinárodní kupní smlouvě především tak, že strany smlouvy nemají sídlo, bydliště nebo místo podnikání v témže státě, čili směna zboží se uskutečňuje mezi subjekty z různých států. Toto pojetí mezinárodní kupní smlouvy v subjektivním smyslu charakterizuje např. Kanda,³⁸ který jej tak odlišuje od objektivního hlediska. Subjektivní hledisko mezinárodní kupní smlouvy se tedy nevyznačuje odlišnou státní příslušností nebo občanstvím mezi stranami kupní smlouvy, ale právě bydlištěm nebo místem podnikání, které se nenachází na území téhož státu. Pojetí mezinárodní kupní smlouvy z hlediska subjektivního se prosadilo ve všech normách, ať už přímých nebo kolizních, upravujících mezinárodní koupi zboží.³⁹

³⁷ RŮŽIČKA, Květoslav. *Jak obchodovat se zahraničím?*: Ostrava: Montanex, 1994, str. 7

³⁸ KANDA, Antonín. *Mezinárodní kupní smlouva*: Praha: Academia, 1988, str. 11

³⁹ Pojem mezinárodní koupe zboží a mezinárodní kupní smlouva znamenají totéž a jsou vykládány rovnocenně. Viz tamtéž, str. 11

Subjektivní hledisko takto vymezené kupní smlouvy může činit určité potíže z hlediska jeho aplikace. Je totiž třeba určit okamžik, kdy je místo podnikání nebo sídlo závodu rozhodující. Přestože se jedná řekněme o docela stabilní prvky, není vyloučeno, že se budou v průběhu času měnit a to zejména v případě, kdy vznikající kupní smlouva je vázána na dlouhodobý proces. Jejich posouzení je nezbytné pro určení, zda se vůbec bude jednat o mezinárodní kupní smlouvu, ale také pro řadu dalších otázek, zejm. pro určení hraničního určovatele v případě, kdy bude nutné určit rozhodné právo. Jelikož právní nauka rozlišuje mezi okamžikem platnosti uzavřené smlouvy a okamžikem účinnosti, tj. okamžik, kdy ze smlouvy vyplývají práva a povinnosti, je třeba za rozhodnou chvíli pro určení místa podnikání nebo sídla považovat okamžik uzavření smlouvy. Víme, že kupní smlouva je uzavřena v okamžiku, dohodnou-li se strany na podstatných náležitostech. Účinnosti pak obvykle nabývá připojenými podpisy všech stran, ale je možné účinnost odsunout i na pozdější termín.

Problém může nastat i v případě, kdy jedna ze stran má místo podnikání nebo sídlo na více místech a z toho je jedním místem i místo podnikání druhé strany.⁴⁰ Domnívám se, že v takovém případě, by rozhodujícím mělo být skutečné místo podnikání nebo sídlo, které představuje centrum, ze kterého podnikatel skutečně realizuje svou podnikatelskou činnost. V dnešní době, ale není neobvyklé mít více míst podnikání v různých zemích a z nich všech realizovat podnikatelskou činnost. Vodítkem v tomto případě může být Vídeňská úmluva, která v čl. 10 písm. a) stanoví, že v případech, kdy má strana více míst podnikání, je rozhodující místo podnikání, které má nejužší vztah ke smlouvě a k jejímu plnění.

1.4.2 Objektivní hledisko mezinárodní kupní smlouvy

Objektivní hledisko u mezinárodní kupní smlouvy je dáno tím, že zboží má být odesláno z jednoho státu do druhého.⁴¹ Tzn. za mezinárodní kupní smlouvu bude považována i taková smlouva, která bude uzavírána mezi stranami majícími sídlo nebo místo podnikání na území téhož státu, ale zboží, které je předmětem této smlouvy bude odesláno z místa, kde se nacházelo v době uzavření smlouvy do jiného státu. Čili poloha

⁴⁰ KANDA, Antonín. *Mezinárodní kupní smlouva*: Praha: Academia, 1988, str. 11

⁴¹ Tamtéž, str. 12

předmětu věci nebo zboží, rozdílná od státu, kde prodávající i kupující mají shodné sídlo nebo místo podnikání, znamená v tomto vztahu existenci zahraničního prvku. Dalším objektivním hlediskem mohou být i nepatrné důvody pro to, aby smlouva byla považována za mezinárodní kupní smlouvu. Např. pokud k zaplacení kupní ceny dojde v jiné zemi než v jaké se nacházejí smluvní strany. Tyto důvody pro objektivní pojetí mezinárodní kupní smlouvy obhajoval především francouzský autor Kahn ve své studii o mezinárodním obchodním prodeji, které opíral o rozhodnutí francouzského soudu, podle nějž postačovalo, pokud smlouva “brala v úvahu zájmy mezinárodního obchodu.”

Je třeba říci, že se objektivní hledisko v dnešním pojetí mezinárodní kupní smlouvy neujalo. V roce 1974, kdy byla připravována Úmluva OSN o promlčení při mezinárodní koupi zboží zcela zvítězilo pojetí mezinárodní kupní smlouvy v subjektivním smyslu.⁴²

Vídeňská úmluva i Úmluva OSN o promlčení při mezinárodní koupi zboží definuje mezinárodní kupní smlouvu z hlediska subjektivního a víceméně shodně: „*Tato úmluva upravuje kupní smlouvy, mezi stranami, které mají místo podnikání v různých státech.*“

Závěrem tedy můžeme shrnout, že kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku je smlouvou uzavřenou mezi podnikajícími subjekty, kteří nejsou spotřebitelé a jejichž místo podnikání se nachází v různých státech. Přičemž mezinárodně obchodní charakter se projevuje v tom smyslu, že kupující nekupuje zboží za účelem jeho spotřebování, ale za účelem jeho dalšího prodeje.⁴³ To ostatně odpovídá i textu ustanovení čl. 2 a) Vídeňské úmluvy, která stanoví na předměty jaké koupě se úmluva nepoužije. Předmětem kupní smlouvy dle Vídeňské úmluvy nebudou tedy věci nebo zboží určené pro osobní spotřebu, potřeby domácnosti nebo rodiny, a také proto můžeme nepodnikající fyzické osoby z uzavření takové smlouvy předem vyloučit.

⁴² KANDA, Antonín. *Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku.* (Úmluva OSN o mezinárodní koupi zboží.) Praha: Linde, 1999, str. 17

⁴³ Tamtéž, str. 19

2. Způsoby úpravy soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem s akcentem na kupní smlouvu v mezinárodním obchodním styku

Pro existenci cizího prvku v daném vztahu, ve kterém dochází k uzavření kupní smlouvy, je nezbytné určit rozhodné právo neboli obligační statut, který určuje práva a povinnosti stran. Mezi účastníky tohoto právního poměru vzniká závazkový vztah, který je svou povahou vztahem soukromoprávním, nadto s mezinárodním prvkem, někdy také označovaný jako “vztah přeshraniční.“

Určení rozhodného práva tj. určení právního řádu, jehož právními normami se bude soukromoprávní vztah řídit je nezbytné pro jednu z nejdůležitějších hodnot v právu, a sice právní jistotu. Právní jistota naplňuje legitimní očekávání účastníků v daném vztahu, a proto v okamžiku uzavření kupní smlouvy musí být určeno, z kterého právního řádu se vychází, aby bylo možno vyvodit řadu následných otázek, které s uzavřením kupní smlouvy bezprostředně souvisí. Takovými otázkami mohou být požadavky nejen na formální náležitosti kupní smlouvy, ale i obsahové požadavky a další otázky typu - jaké důsledky bude mít případné vadné plnění či nesplnění závazku, zda a za jakých podmínek bude možné od smlouvy odstoupit, kdo bude v jakém okamžiku odpovídat za škodu atp.

V konečném důsledku ale nemusí k použití rozhodného práva dojít vůbec. K jeho aplikaci zpravidla dochází za předpokladu, že určité otázky nejsou v kupní smlouvě mezi účastníky vůbec upraveny nebo jsou upraveny jen částečně.⁴⁴ Primární postavení má totiž smlouva samotná a až teprve sekundární postavení je přiznáno rozhodnému právu. Je tedy preferována dohoda stran, což souvisí s hlavním principem soukromého práva - s principem autonomie vůle. Čili pokud obě strany smlouvy nemají potřebu určovat rozhodné právo a předvídat tak další možný postup (což není častým jevem), přičemž spoléhají na to, že budou bezvadně plnit to na čem se dohodly, nebo mají důvěru v určení rozhodného práva na základě kolizních kritérií, není jejich povinností

⁴⁴ RŮŽIČKA, Květoslav. *Obchodujeme se zahraničím; Jak postupovat/ Obsah smluv/Vzorové dokumenty*: Ostrava: Montanex, 1993, str. 27

určovat rozhodné právo. Pokud např. Český a rakouský podnikatel spolu uzavřeli kupní smlouvu o dodávce zboží a neurčili v ní rozhodné právo a ani nevyhloučili aplikaci přímé normy (v tomto případě Vídeňské úmluvy), bude v případě, že mezi nimi vznikne spor aplikována právě Vídeňská úmluva, neboť ČR i Rakousko jsou smluvními státy této úmluvy.

Pokud tedy strany smlouvy samy rozhodné právo neurčí, bude v případě neupravených otázek nebo v případě sporu vyhledán právní řád na základě přímé nebo kolizní normy.

Je třeba dodat, že obligační statut bude upravovat práva a povinnosti stran v oblasti kupní smlouvy, ale nezodpoví, zda strana smlouvy měla právní způsobilost k uzavření takové kupní smlouvy a jiné další otázky, hovoříme pak o tzv. mezích obligačního statutu.⁴⁵ Tyto ostatní otázky budou zpravidla posouzeny jiným právním řádem. Tak například: německý podnikatel s trvalým bydlištěm v Německu a český podnikatel s trvalým pobytem na území ČR spolu uzavřou smlouvu o koupi určitého zboží a jejich závazkový vztah se bude řídit Vídeňskou úmluvou o mezinárodní koupi zboží. Úmluva však nestanoví, za jakých podmínek mají obě strany způsobilost k uzavření takové kupní smlouvy. Způsobilost se zavazovat, tedy způsobilost právně jednat⁴⁶ stanoví právní řád každého z účastníků. Z NOZ § 30 vyplývá, že český podnikatel by takovou kupní smlouvu mohl uzavřít až dosažením plné svéprávnosti, tj. dovršením osmnácti let (nebo jiným způsobem než nabytím zletilosti- přiznáním svéprávnosti nebo uzavřením manželství) a za předpokladu, že by jeho svéprávnost nebyla v tomto směru omezena soudem.

Teorie rozlišuje mezi dvěma základními přístupy k určení rozhodného práva – mezi metodou přímou, kdy je právní poměr řešen přímými normami a metodou kolizní, v jejímž případě dochází k aplikaci kolizních norem. Je ale třeba říci, že další významnou metodou k určení rozhodného práva v přeshraničním styku, je volba práva.

⁴⁵ Např. SVATOŠ, Miroslav. *Zahraniční obchod: teorie a praxe*: Praha: Grada, 2009, str.168

⁴⁶ V českém právním řádu NOZ opouští výraz “způsobilost k právním úkonům“ a nahrazuje ho výrazem “svéprávnost“

2.1 Přímá metoda

Obligační statutem kupní smlouvy může být přímá norma, ta má vždy přednost před právní úpravou určenou za pomoci kolizních norem. Přímá metoda tedy určuje pro soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem použití přímých norem. Oproti kolizním normám obsahují přímé normy práva a povinnosti účastníků příslušného právního poměru přímo a jsou použitelné bezprostředně. Neodkazují tedy na právní řád některého státu, ale samy hmotněprávní úpravu obsahují.

Přímé normy jsou výsledkem spolupráce a konsenzu států mezi sebou nad danou problematikou, která vede ke zjednodušení a jednotné úpravě v oblasti určitých soukromoprávních vztahů. Jsou tedy obsaženy převážně v mezinárodních smlouvách bilaterálních i multilaterálních.⁴⁷ Každý signatářský stát, který takovou úmluvu s ostatními státy sjednal, poté dle svých ústavních pravidel inkorporuje úmluvu do svého právního řádu, která se tak stane jeho součástí a při aplikaci této přímé normy nebude tedy docházet k aplikaci cizího práva.

Z ústavního zákona č. 1/1993 Sb., (dále jen Ústava ČR) čl. 10 vyplývá, že mezinárodní smlouvy k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je ČR vázána, mají přednost před zákonem. Takto sjednané mezinárodní smlouvy budou mít tedy z hlediska právní síly silnější postavení než běžný zákon, ale nikoli sílu ústavního zákona, budou se nacházet někde mezi nimi. Z toho vyplývá i řada konsekvencí, které jsou významné i pro téma této práce a o kterých se zmiňuji dále.

Můžeme říci, že sjednáváním přímých norem mezi státy dochází k unifikaci⁴⁸ práva v dané oblasti. Může se jednat jak o unifikaci regionální, jak jsem již uvedla

⁴⁷ Existují i přímé normy vnitrostátního původu. Ty zákonodárce upravuje v případě, že má na určité právní úpravě naléhavý zájem. Např. přímé normy vnitrostátního původu upravovaly právní postavení a podnikání zahraničních osob v tuzemsku v OBZ.

⁴⁸ Unifikaci (sjednocování) práva je třeba odlišit od harmonizace práva, tou se rozumí činnost států, jejímž výsledkem není vytvoření stejného textu právních předpisů, ale pouze dosažení určitého stupně jejich přiblížení. Unifikovat lze jak normy přímé, tak kolizní. Blíže k tomu KUČERA, Zdeněk, Monika PAUKNEROVÁ, Květoslav RŮŽIČKA a kol. *Právo mezinárodního obchodu*: Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, str. 31

v kapitole 1.2 (RVHP-Všeobecné dodací podmínky) nebo o unifikaci na mezinárodní úrovni. Státy přistupují ke sjednávání těchto přímých norem především z důvodu, aby se tak vypořádaly s rozdíly, které existují mezi jednotlivými právními řády v dané oblasti soukromoprávního vztahu. Často se stává, že návrh na sjednocení právní úpravy v určité oblasti iniciují mezinárodní organizace, ty pak státům navrhnou, přijetí konkrétní úpravy, kterou samy vypracují.⁴⁹ Nejvýznamněji se v tomto hledisku angažují:

- Mezinárodní ústav pro sjednocení soukromého práva v Římě (UNIDROIT) a
- Komise pro právo mezinárodního obchodu (UNCITRAL).

Jednou z nejvýznamnějších přímých norem je Vídeňská úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží⁵⁰ (*United Nation Convention on Contracts for the International Sale of Goods-CISG*) č. 160/1990 Sb., která představuje univerzální unifikaci v oblasti mezinárodní kupní smlouvy a před ní přijatá Úmluva o promlčení při mezinárodní koupi zboží (*Convention on the Limitation Period in the International Sale of Goods*) č. 123/1988 Sb., doplněná Dodatkovým protokolem č. 161/ 1991 Sb. O těchto přímých normách blíže pojednávám v samostatné kapitole.

Určitým negativem přímých norem bývá jejich interpretační problém, mají být ve všech státech aplikovány a vykládány stejně, čehož v praxi nebývá dosaženo, neboť každý ze států zajišťuje výklad sám. Tento problém se týká i Vídeňské úmluvy. Ve smluvních státech existuje různost a tím i mnohost výkladů těchto norem, což narušuje právní jistotu a tento fakt bývá proto negativním jevem. Výhodiskem z tohoto negativního aspektu může být použití výkladových pravidel, která jsou součástí Vídeňské úmluvy o smluvním právu z roku 1969, vyhlášená pod č. 15/1988 Sb.

⁴⁹ Rozhodně neplatí, že jsou státy určitý návrh na sjednocení ze strany mezinárodní organizace povinny přijmout. Stát je v oblasti mezinárodního práva plně suverénním subjektem a přijetí takového návrhu je výhradně na jeho úvaze.

⁵⁰ Pokud se v této práci zmiňuji na jiných místech o CISG, používám také pouze označení Vídeňská úmluva. Toto označení je zažito i v běžné praxi.

V případech, kdy přímá norma neobsahuje právní úpravu všech otázek, tzn. existují zde určité mezery, které je třeba vyplnit, je třeba určit tzv. subsidiární statut.⁵¹ Na tyto otázky se použije kolizní norma, podle které se určí doplňující právo. Někdy v této souvislosti hovoříme také o tzv. vnitřních mezích přímé metody úpravy.⁵² Vídeňská úmluva reaguje na problém mezer v oblasti určitých otázek tzv. otevřenou úpravou.⁵³ V tom případě dovoluje použití jiných norem mezinárodního práva soukromého, tj. kolizních a to buď v podobě národních kolizních norem (NZMPS) nebo unifikovaných (Nařízení Řím I). Vídeňská úmluva v čl. 7 odst. 2 stanoví, že: „*otázky, které nejsou Úmluvou výslovně řešeny, se řeší podle obecných zásad, na nichž Úmluva spočívá, nebo, jestliže takové zásady chybějí, podle ustanovení právního řádu rozhodného podle ustanovení mezinárodního práva soukromého.*“ Pauknerová⁵⁴ uvádí, že protože se „obecné zásady“ hledají obtížně, zpravidla alespoň v České republice, nastupují subsidiárně kolizní normy, které určí rozhodné právo. Tak je tomu např. v případě výpočtu výše úroků z prodlení. Tento otevřený přístup se uplatňoval v dnes již neplatných Všeobecných dodacích podmínkách RVHP. Opačná uzavřená úprava pak nedovoluje podpůrné použití jiných vnitrostátních norem, můžeme říci, že na tomto modelu stály Haagské jednotné zákony o mezinárodní kupní smlouvě.

Otázkou může být, zda je možné, aby si strany namísto aplikace přímé normy, kterou je stát vázán, zvolily rozhodné právo samy bez ohledu na existenci přímé normy, která má jak jsem již zmínila přednost. Např. oba podnikatelé, jejichž místo podnikání se nachází v různých státech spolu uzavřou kupní smlouvu, přičemž tyto oba státy jsou smluvními státy Vídeňské úmluvy, budou trvat na použití jiného právní úpravy než jakou nabízí právě úmluva. Jelikož má Vídeňská úmluva jakožto přímá norma přednost před ostatními metodami úpravy soukromoprávních vztahů v mezinárodním styku, a navíc je mezinárodní smlouvou, měla by být použita přednostně, přímo a bezprostředně. Odpovědí bude čl. 6 úmluvy, ze kterého vyplývá jasná dominance principu autonomie

⁵¹ KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé: 7.*, opravené a doplněné vydání, Brno-Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 215-216

⁵² Blíže např. ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Právo mezinárodního obchodu*: Praha: Aspi Wolters Kluwer, 2006, str. 182-183

⁵³ Tamtéž

⁵⁴ PAUKNEROVÁ, Monika. In *Obchodněprávní revue: Tři pohledy na mezinárodní kupní smlouvu*. 2012, č. 6, str. 167-172

vůle, jež umožňuje odchýlení se od úmluvy v určitých ustanoveních nebo její úplné vyloučení jako celku. Pak je z důvodu právní jistoty nutné v kupní smlouvě uvést např: „Tato smlouva se neřídí Vídeňskou úmluvou.“ Pokud by strany ve smlouvě uvedly formulaci: „Tato smlouva se řídí českým právem“, neznamenalo by to rozhodně vyloučení Vídeňské úmluvy, protože i ona je součástí českého práva, třebaže mezinárodního původu, a proto pro její vyloučení je nezbytné ve smlouvě přesně formulovat ustanovení o její neaplikaci.

Přímými normami jsou v oblasti soukromoprávních vztahů a práva mezinárodního obchodu například také ještě upraveny vztahy v mezinárodní přepravě,⁵⁵ které jsou po kupní smlouvě druhým nejdůležitějším smluvním typem vyskytujícím se v praxi.

V závěru této subkapitoly bych uvedla, že v moderním mezinárodním právu soukromém a tedy i v právu mezinárodního obchodu, dochází k nárůstu úpravy soukromoprávních vztahů se zahraničním prvkem právě pomocí přímých norem a patrně i tímto směrem se bude ubírat jejich budoucnost.

2.2 Kolizní metoda

Druhým způsobem úpravy soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem je kolizní metoda, čili právní úprava těchto vztahů za použití kolizních norem. Kolizní norma narozdíl od normy přímé neupravuje práva a povinnosti stran přímo, nýbrž pouze určuje právní řád, jehož normy jsou posléze aplikovány, tedy upravuje právní vztah nepřímo. Kolizní norma stanoví kritérium podle kterého se použije určitý právní řád. Takovým kritériem bude hraniční určovatel,⁵⁶ který je obsažen přímo v kolizních normách. Hraničním určovatelem je významná skutečnost, která rozhodne o výběru

⁵⁵ Úmluva o mezinárodní železniční dopravě (COTIF) č.8/1985 Sb.; Úmluva OSN o námořní přepravě zboží(Hamburská pravidla o konosamentech), č. 193/1996; Úmluva o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě (CMR), č 11/1975 Sb.; Úmluva o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční přepravě cestujících a zavazadel (CVR) č. 91/2006 Sb.; Montrealská úmluva o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké přepravě č. 123/2003 Sb. m.s.

⁵⁶ Více k hraničním určovatelům KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé: 7.*, opravené a doplněné vydání, Brno-Plzeň, Aleš Čeněk: 2009, str. 121 a násl.

práva. Pro případ mezinárodní kupní smlouvy můžeme uvést příklad hraničního určovatele v podobě místa podnikání nebo sídla prodávajícího v době uzavření smlouvy, dle tohoto klíče pak určíme právní řád. Jestliže oním prodávajícím bude podnikatel s místem podnikání ve Švýcarsku, pak bude pro tento závazkový vztah aplikován švýcarský právní řád. Roli v tomto případě bude hrát i okamžik uzavření smlouvy, aby se mohl uvedený postup uplatnit. Okamžik platně sjednané kupní smlouvy a její účinnosti se totiž může lišit a v tomto mezidobí může dojít k různým změnám, např. i ke změně místa podnikání prodávajícího. Čímž by došlo i ke změně rozhodného právního řádu.

V případě mezinárodní kupní smlouvy v obchodním styku, kdy se bude lišit místo podnikání prodávajícího a kupujícího a za předpokladu, že pro tento závazkový vztah nebude použita přímá norma a ani mezi účastníky nedojde k volbě práva, bude nutné určit, který z právních řádů bude pro daný právní poměr aplikován. Nabízet se tak mohou dva i více právních řádů, proto existuje představa jakoby byly tyto právní řády různých států v kolizi.⁵⁷ Kolizní norma spolu s hmotněprávní normou na kterou odkáže, tak stanoví vlastní pravidlo chování. Např. prodávající, český podnikatel uzavře kupní smlouvu s kupujícím, podnikatelem, jehož místo podnikání se nachází v zemi, která není smluvním státem Vídeňské úmluvy. Bude proto třeba přistoupit k určení rozhodného práva za pomoci kolizní normy, takovou normou bude nařízení Řím I, z které vyplývá, že se tato kupní smlouva bude řídit právem státu, kde má prodávající obvyklé bydliště, čili českým právním řádem. Samozřejmě za předpokladu, že se strany nedohodnou na volbě práva. Obdobný postup se uplatní v případě, že strany Vídeňskou úmluvu výslovně ve smlouvě vyloučí.

Kolizní normy jsou nejčastěji vnitrostátního původu, ale jsou obsaženy i v mezinárodních úmluvách mnohostranných i dvoustranných, zejm. smlouvách o právní pomoci,⁵⁸ dále v evropských normách, které jsou ve své podstatě normami vnitrostátními. Kolizní norma, na základě které dochází k aplikaci příslušného právního

⁵⁷ KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé: 7.*, opravené a doplněné vydání, Brno-Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 22

⁵⁸ Kolizní normy obsažené ve dvoustranných úmluvách o právní pomoci se neuplatní tam, kde na státy dopadají evropské předpisy a nařízení. ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Právo mezinárodního obchodu*: Praha: Aspi Wolters Kluwer, 2006, str. 184

řádu nesmí diskriminovat mezi právním řádem vlastním a cizím, musí s těmito právy zacházet rovnocenně.⁵⁹ Přípuštění použití kolizní normy a následné aplikace cizího právního řádu je tedy i příkladem svolnosti zákonodárce nahradit vlastní vnitrostátní právní normy zahraničními. Při použití kolizní metody nezáleží na obsahu hmotněprávních norem, kterých se poté použije, ani na výsledku, kterého bude jimi dosaženo.⁶⁰

I v případě kolizních norem, dochází k jejich unifikaci. Mezi nejvýznamnější kolizní normy, kterých by mohlo být při úpravě kupní smlouvy v mezinárodním obchodním styku použito patří:

- Kolizní norma vnitrostátního původu - zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém (NZMPS);
- Unifikovaná kolizní norma mezinárodního původu - Římská úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (1980), č. 64/2006 Sb. m. s. a č. 21/2007 Sb. m. s.;
- Unifikovaná kolizní norma evropského původu - Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES), o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I) č. 593/2008;

O těchto kolizních normách se v souvislosti s kupní smlouvou v mezinárodním obchodním styku zmiňují v samostatné kapitole této práce.

2.3 Volba práva

Jak jsem již zmínila, nejvýznamnějším principem na poli soukromého práva je zásada smluvní volnosti neboli princip autonomie vůle. I NOZ je postaven na tomto obecném principu a opouští tak dosavadní stěžejní zásadu rovnosti stran. Ze zásady autonomie vůle vyplývá, že strany kupní smlouvy si mohou samy zvolit právní řád, který se jim jeví pro jejich závazkový vztah jako nejvhodnější. Teorie rozlišuje mezi volbou práva jako výběrem mezi právními normami (rule selection) a mezi výběrem pomocí kolizní

⁵⁹ KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé: 7.*, opravené a doplněné vydání, Brno-Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 23

⁶⁰ Tamtéž str. 35

normy mezi právními řády (jurisdiction selection).⁶¹ Při volbě práva je otázkou, zda bude nutné právní řád aplikovat jako celek nebo zda bude možné použít jen určité normy (tzv. dépeçage)⁶². Římská úmluva 1980 i nařízení Řím I umožňují toto štěpení smlouvy a je proto možné, že se budou různé části smlouvy řídit různými právními řády.

Rozehnalová⁶³ uvádí, že v rámci komparace bylo zjištěno, že existující národní úpravy umožňují pro vzájemné majetkové vztahy založené smlouvou volbu práva. Možnost použití této metody dovoluje z hlediska předmětu této práce Římská úmluva 1980 (čl.3), dále nařízení Řím I (čl.3) a NZMPS (§ 87). Tyto normy shodně uvádějí, že: „*volba práva musí být výslovná nebo musí jasně vyplývat z ustanovení smlouvy nebo okolností případu.*“ Za okolnosti případu je možné považovat např. případ, kdy strany kupní smlouvy projeví naprosto neformální zájem o pokračování v dřívějších obchodních vztazích. (např. „je možné nám zaslat stejné zboží jako minule“?).⁶⁴ Vídeňská úmluva v čl. 6 připouští vyloučení úmluvy jako celku, takže z toho dovozují, že taktéž volbu práva připouští.

Volba práva se ve smlouvě realizuje tzv. doložkou o volbě práva, která se nachází nejčastěji v závěrečných ustanoveních smlouvy např.: „*Vztahy vznikající z této kupní smlouvy, jakož i právní vztahy s touto smlouvou související, včetně otázek její platnosti, eventuálně následků její neplatnosti, se řídí českým právním řádem, konkrétně ustanoveními O koupi § 2079 a násl. NOZ.*“ Dohoda o volbě práva je považována za samostatnou a na hlavní smlouvě (tj. kupní smlouvě) nezávislou. Tzn., že pokud by kupní smlouva nebyla sjednána platně, např. by chyběla některá z jejich podstatných náležitostí, nic by to neměnilo na dohodě o volbě práva, která by byla přesto platnou.

⁶¹ KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé: 7.*, opravené a doplněné vydání, Brno-Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 37

⁶² Tzv. štěpení smlouvy

⁶³ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Právo mezinárodního obchodu*: Praha: Aspi Wolters Kluwer, 2006, str. 185; podobný názor zaujímá i SVATOŠ, Miroslav. *Zahraníční obchod: teorie a praxe*: Praha: Grada, 2009, str. 168 – „*Vnitrostátní právní předpisy prakticky všech států umožňují účastníkům mezinárodního obchodního styku u závazkových smluv provést výběr práva.*“

⁶⁴ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Závazky ze smluv a jejich právní režim* (se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu): Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2010, str. 104

Pro strany bude jistě i z hlediska právní jistoty výhodné, sjednají-li si v kupní smlouvě i rozhodné právo, neboť ponechání určení rozhodného práva až na národní soudy, může přinést neočekávaná rozhodnutí.⁶⁵ Účastníci kupní smlouvy si mohou v této smlouvě zvolit jakýkoli existující právní řád⁶⁶, mohou se dokonce dohodnout i na více právních řádech. V případě kupní smlouvy tomu tak může být, pokud si strany sjednají rozhodčí doložku, kterou podřídí jinému právnímu řádu, než kterým se bude řídit zbytek smlouvy. Takový postup umožňuje i nařízení Řím I v čl. 3 odst. 1, jak jsem již zmínila. V případě aplikace několika právních řádů ve smlouvě je ale nemožné, aby jedna otázka např. uplatňování vad ze smlouvy byla posuzována dle několika právních řádů. To by bylo jistě značným zásahem do právní jistoty. Někdy se v praxi stává, že je v kupní smlouvě sjednána rozhodčí doložka alternativně, tzn. v případě, že bude-li např. žalovanou německá strana, bude spor veden u rozhodčího soudu v Německu a dle německého práva a v případě, že bude žalovanou stranou italská strana, bude spor rozhodován v Itálii dle práva italského. Tento přístup je některými autory kritizován,⁶⁷ přesto takový postup není v praxi neobvyklý.

V rámci tzv. neomezené volby je možné, že bude volba práva stanovena dodatečně až v tom případě, že nebude některá otázka upravena, např. kupující se dostane do prodlení se zaplacením kupní ceny a bude třeba určit právní řád pro stanovení výše úroků z prodlení. I taková možnost dodatečné volby práva je možná, aniž by spor byl rozhodován soudní nebo rozhodčí cestou. Možná je i pozdější změna ve zvoleném právním řádu.

V závěru považuji za důležité uvést, že dle Rozehnalové⁶⁸ nemohou strany kupní smlouvy podřídíť onu smlouvu jen sjednaným smluvním pravidlům, jak to připouštěla dřívější teorie (C.M. Schmitthoffa – self regulatory contract) a nemohou ani odkázat na *lex mercatoria*. Není také přípustné stanovit, že se jejich právní závazkový vztah bude

⁶⁵ Tamtéž str. 81

⁶⁶ Jedná se o tzv. neomezenou volbu práva.

⁶⁷ Kučera viz KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé: 7.*, opravené a doplněné vydání, Brno-Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 137

⁶⁸ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Právo mezinárodního obchodu*: Praha: Aspi Wolters Kluwer, 2006, str. 165

řídít pravidly slušnosti a poctivého obchodního styku, které jsou zachovávány v mezinárodním styku nebo že se bude řídit obecnými právními principy.⁶⁹

Nemohu souhlasit s názorem Rozehnalové, která uvádí, že strany nemohou onu smlouvu podřídít jen smluvním pravidlům tzv. self regulatory contract, což představuje smlouvu, která není regulována právem ve smyslu práva státního, ale k regulaci práv a povinností dostačuje sama. Domnívám se, že takováto smluvní pravidla jsou právě výrazem principu smluvní volnosti. Například český právní řád resp. NOZ umožňuje domluvit se naprosto na čemkoliv, pokud nebude takové ujednání odporovat dobrým mravům nebo veřejnému pořádku. Je otázkou, proč by nemělo být možné domluvit se na určitých pravidlech z kterých by nebylo ani možno usuzovat na konkludentní volbu práva, tzn. ustanovení by nebylo charakteristické pro nějaký určitý právní řád. Pravdou je, že by vyvstala otázka, který právní řád nastaví limity toho, co je přípustné a co nikoliv. Ale v důsledku tohoto problému se domnívám, že soud, který by rozhodoval případný spor by mohl např. oponovat výhradou tzv. transnacionálního veřejného pořádku, což by znamenalo, že by oponoval principy, které jsou v rozšířeném měřítku akceptovány jako základní ve všech světových právních řádech. Tyto limity jsou podle mého názoru ale nastaveny až v rámci toho, že nastane spor a soud má tak za úkol rozhodné právo určit na základě kolizních nebo přímých norem. Sama Vídeňská úmluva určuje, že strany jsou vázány jakoukoli zvyklostí nebo praxí, kterou mezi sebou zavedly (čl. 9 CISG).

Navíc Rozehnalová v další publikaci uvádí, že v některých případech strany mohou pracovat s hmotněprávním institutem smluvní svobody tak, že se jim podaří dosáhnout téměř smlouvy, u níž není nutné se obracet pro vyřešení sporu na národní právo. Tedy smlouvy, která je nazývána jako self regulatory contract.⁷⁰

Zajímavé odlišení v této souvislosti nabízí B. Zeller, který rozlišuje mezi smluvním právem a smluvní praxí a tzv. autonomní smlouvu považuje za realitu.⁷¹

⁶⁹ Kučera viz KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé: 7.*, opravené a doplněné vydání, Brno-Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 134

⁷⁰ ROZEHNALOVÁ, Naděžda; DRLIČKOVÁ, Klára a kol. *Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží - ano či ne?* Brno: Masarykova univerzita, 2012, str. 15

⁷¹ ZELLER, B. The Development of Uniform Laws - a Historical perspectives. *Pace international Law Review*. 2002, roč. 14, č.1, str. 174-176 viz tamtéž str. 15

2.4 Lex mercatoria

Jako lex mercatoria⁷² je označováno právo mezinárodního obchodu a právo světových obchodníků. Existuje nezávisle na národních právních řádech i na mezinárodních právních úpravách, jeho existence má autonomní povahu a bylo vytvořeno praxí mezinárodního obchodu.⁷³ Je třeba říci, že pouze stát může vytvořit v legislativním procesu právně závaznou a vynutitelnou právní normu a tyto prostředky vytvořené praxí mezinárodního obchodu tento základ postrádají. A je tedy pouze věci státu a jeho národního práva, zda dovolí ve svém právním řádu jejich existenci a tím i jejich aplikaci. Proto mnozí autoři zásadně odmítají, že by tyto prostředky vytvořily zvláštní právní systém, který by byl aplikovatelný bez ohledu na jednotlivé právní řády.⁷⁴ Můžeme říci, že lex mercatoria zaujímá určitou doplňkovou funkci a používání jeho složek má v právu mezinárodního obchodu své místo nejen v kontraktační oblasti. Růžička⁷⁵ k tomu uvádí, že tyto prostředky mají překlenout existující rozdíly mezi jednotlivými právními řády a odstranit tak určitou nejistotu.

Mezi tyto specifické prostředky řadíme mezinárodní obchodní zvyklosti, obchodní podmínky, vzorové (formulářové) smlouvy, obchodní doložky (dodací podmínky), výkladová pravidla a zásady mezinárodních obchodních smluv.

K právní závaznosti těchto prostředků je třeba říci, že se stanou závaznými, pokud se na ně strany daného závazkového vztahu odvolají nebo je přímo ve smlouvě zakotví. Je ale třeba, aby se ona smlouva řídila právním řádem státu, který tyto typy prostředků mezinárodního obchodu dovoluje. V některých případech se stává, že určité

⁷² Existují různá označení pro lex mercatoria: Transnational Law of International Trade Transaction, Law of International trade, Welthandelsrecht aj.

⁷³ Kanda charakterizuje lex mercatoria jako univerzální zvykové právo, které platilo ve všech zemích, přístavech, trzích, kde docházelo k obchodnímu styku mezi vzájemně cizími obchodníky. Viz KANDA, Antonín. *Mezinárodní kupní smlouva: Autoreferát disertace k získání vědecké hodnosti*. Praha: Československá akademie věd, 1990, str. 3

⁷⁴ Např. Kučera viz KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé: 7.*, opravené a doplněné vydání, Brno-Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 42

⁷⁵ RŮŽIČKA, Květoslav. *Obchodujeme se zahraničím; Jak postupovat/ Obsah smluv/Vzorové dokumenty*: Ostrava: Montanex, 1993, str. 13

složky *lex mercatoria* zákonodárce vtělí do svého právního, přičemž tak nabudou normativní povahy a stávají se platnou součástí vnitrostátního práva.

Nový občanský zákoník v § 558 odst. 2 stanoví, že: „*V právním styku podnikatelů se přihlíží k obchodním zvyklostem zachovávaným obecně, anebo v daném odvětví, ledaže to vyloučí ujednání stran nebo zákon.*“ Z uvedeného vyplývá, že český právní řád uznává existenci mezinárodních obchodních zvyklostí a tudíž zvolí-li si strany kupní smlouvy české rozhodné právo nebo příslušná kolizní norma odkáže na český právní řád, bude možné, aby se kupní smlouva těmito zvyklostmi řídila. V druhé větě zmíněný § 558 odst. 2 dále stanoví: „*Není-li jiné ujednání, platí, že obchodní zvyklost má přednost před ustanovením zákona, jež nemá donucující účinky, jinak se může podnikatel zvyklosti dovolat, prokáže-li, že druhá strana určitou zvyklost musela znát a s postupem podle ní byla srozuměna.*“ Z tohoto ustanovení můžeme dovodit, že obchodních zvyklostí se užije přednostně před dispozitivními ustanoveními zákona, mají tedy aplikační přednost. Kogentní ustanovení však zůstávají zachována. V oblasti kupní smlouvy v mezinárodním obchodním styku mezi ně patří zvyklosti v obchodu s určitými surovinami (např. ropou, mědí, hliníkem), zemědělskými produkty (např. chmelem nebo pšenicí) nebo jiným zbožím (např. zbraněmi nebo vojenskou technikou).⁷⁶ Ve smlouvě se pro ně použije různých zkratk nebo výrazů.

Použití obchodních zvyklostí předpokládá i Vídeňská úmluva v čl. 9, ve kterém stanoví vázanost stran jakoukoli zvyklostí, na které se dohodly. Ustanovení čl. 9 odst. 2 stanoví vyvratitelnou právní domněnku, že se strany nepřímou dohodou, že na smlouvu nebo její uzavření byla použita všeobecně známá obchodní zvyklost.

Proces uzavírání kupní smlouvy v mezinárodním obchodním styku je významně ovlivněn taktéž další praxí, za kterou považujeme uzavírání vzorových nebo formulářových smluv. Takové smlouvy si utvořily velké obchodní společnosti za účelem zjednodušení, usnadnění a urychlení procesu uzavření především právě mezinárodních kupních smluv. Obsahem formulářových smluv jsou standardní smluvní ustanovení, která jsou později pouze doplněna potřebnými údaji (o kupujícím, množství

⁷⁶ Např. RŮŽIČKA, Květoslav. *Obchodujeme se zahraničím; Jak postupovat/ Obsah smluv/Vzorové dokumenty*: Ostrava: Montanex, 1993, str. 13

zboží, kupní ceně, termínu plnění atp.).⁷⁷ Obsahují smluvní podmínky, které by neměly být výhodné pouze pro jednu ze smluvních stran. V praxi je ale složité, aby se např. kupující bránil a nepodepsal jednostranně výhodnou kupní smlouvu, když prodávající má na trhu dominantní postavení nebo trh ovládá monopolně, v takovém případě se bude muset těmto podmínkám podřídit, chce-li s takovou společností kupní smlouvu uzavřít. Závaznost z takových smluv vyplývá pro obě strany až v okamžiku podpisu.

Vzorové smlouvy naproti tomu obsahují doporučený text s různými variantami řešení a strany si tak mohou zvolit pro ně nejpříjemnější znění smlouvy. Vzorová kupní smlouva byla například vypracována světově uznávanou Mezinárodní obchodní komorou v Paříži.

Dalším prostředkem, který byl vytvořen praxí mezinárodního obchodu jsou obchodní podmínky Evropské hospodářské komise OSN (United Nations Economic Commission for Europe). Obsahují všeobecné podmínky dodávek a typové kontrakty pro obchod s určitým druhem zboží.⁷⁸ Ustanovení o takovýchto obchodních podmínkách najdeme také v českém právním řádu, NOZ v § 1751 odst. 3 stanoví, že: „*Při uzavření smlouvy mezi podnikateli lze část obsahu smlouvy určit i pouhým odkazem na obchodní podmínky vypracované odbornými nebo zájmovými organizacemi.*“ Opět tedy platí, že pro jejich právní závaznost se na ně strany mohou odvolat nebo je přímo do kupní smlouvy začlenit.

Český právní řád dovoluje i používání dalšího specifického prostředku v podnikatelské praxi, jakým jsou obchodní doložky, které jsou v podstatě mezinárodními vykládacími pravidly. V oblasti kupní smlouvy v mezinárodním obchodním styku se s nimi setkáme velmi často, neboť jejich obsahem jsou práva a povinnosti prodávajícího a kupujícího, která se týkají otázek dodání a převzetí zboží. Obsahují informace o tom, kdo zajišťuje přepravu, kdo dodává zboží, na jaké místo atd. Aby se nemusely tyto všechny informace v kupní smlouvě dopodrobna vypisovat, odkáže se pouze na určitou obchodní doložku, např. DDU, která bývá využívána nejčastěji. Doložka DDU (Delivered Duty Unpaid - s dodáním clo neplaceno) znamená,

⁷⁷ Tamtéž str. 14

⁷⁸ KUČERA, Zdeněk, Monika PAUKNEROVÁ, Květoslav RŮŽIČKA a kol. *Právo mezinárodního obchodu*: Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, str. 40

že prodávající splní svou povinnost dodat zboží, jakmile jej dodá k dispozici v ujednaném místě v zemi dovozu. Všechny náklady a nebezpečí spojené s dodáním zboží nese prodávající s výjimkou cla.⁷⁹

NOZ v § 1754 odst. 1 stanoví vyvrátitelnou právní domněnku, že pokud strany použily ve smlouvě doložku upravenou ve vykládacích pravidlech, chtěly tak vyvolat právní účinky, které z těchto vykládacích pravidel vyplývají. Opět platí, že se stávají závaznými až ve chvíli, kdy se na ně strany v kupní smlouvě odvolají nebo je do smlouvy přímo začlení. Při uvedení některé z doložek např. již zmíněné DDU je v kupní smlouvě rovněž nutné odkázat na soubor, ve kterém se nachází – např. „DDU INCOTERMS 2010.“⁸⁰

Nejhojněji využívanými a nejznámějšími obchodními doložkami jsou dodací podmínky (dodací parity) INCOTERMS (International Commercial Terms), které jsou výtvorem Mezinárodní obchodní komory v Paříži a poprvé byly vydány již v roce 1936. Pozdější vydání se datuje k rokům 1953, 1967, 1980, 1990, 2000 a 2010. Mezinárodní obchodní komora v Paříži vydala ucelený soubor těchto obchodních podmínek za účelem zjednodušení mezinárodního obchodního styku. Strany kupní smlouvy totiž nemohou znát různé obchodní zvyklosti, které jsou praktikovány ve státě druhé smluvní strany, a proto byly za účelem překlenutí tohoto problému vydány tyto dodací podmínky, které fungují jako soubor mezinárodních pravidel pro výklad dodacích doložek.⁸¹

Do roku 2010 obsahovaly doložky INCOTERMS 2000 celkem 13 doložek, od 1.1.2011 byly nahrazeny novými dodacími podmínkami INCOTERMS 2010 a jejich počet byl snížen z 13 na 11. Je třeba ale říci, že v praxi se stále uplatňují INCOTERMS 2000 a proto je také ve smlouvě nezbytné uvést celý název včetně roku, neboť pozdější nověji vydané dodací podmínky neruší ty předchozí a tak je možné si vybrat kterékoli z nich.⁸²

⁷⁹ RŮŽIČKA, Květoslav. *Jak obchodovat se zahraničím?*: Ostrava: Montanex, 1994, str. 16

⁸⁰ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Mezinárodní právo obchodní. I. část*, obchodní transakce. Brno: Masarykova univerzita, 1997 str. 80

⁸¹ RŮŽIČKA, Květoslav. *Jak obchodovat se zahraničím?*: Ostrava: Montanex, 1994, str. 14

⁸² Jak vyplývá z informací Mezinárodní obchodní komory v Paříži (*International Chamber of Commerce*) [online] viz <http://www.iccwbo.org/products-and-services/trade-facilitation/incoterms-2010/> [cit. 16.10.2013]

Mezinárodní obchodní komora v Paříži zavedla čtyři kategorie, které vyjadřují míru zatížení stran z pohledu realizace dodat zboží.⁸³ Jedná se o skupiny E (obsahující jedinou doložku EXW - ex works), skupinu F (např. FOB – free on board), dále skupinu C (např. CIP – carriage and insurance paid to), a konečně skupinu D (např. DDP – delivered duty paid nebo již zmíněné DDU). Skupina E znamená, že povinnost prodávajícího je splněna tím, že zboží dá k dispozici kupujícímu v určeném místě svého podniku. Kupující si tedy sám musí zajistit náklad, převoz a zaplacení cla. Skupina F znamená, že prodávající se musí nějakým způsobem podílet na přepravě. Přestože hlavní dopravu zajišťuje kupující, je touto doložkou prodávající povinen zajistit alespoň část z ní, např. dodat proclené zboží k boku lodi (FAS). Skupina C znamená, že prodávající musí nést určité náklady i po přechodu nebezpečí náhodné zkázy a zničení zboží, v případě doložky CIP je povinen pojistit zboží proti nebezpečí ztráty nebo jeho poškození. Skupina D vyjadřuje skutečnost, že zboží musí být dodáno na místo nebo do státu určení.

Dodacími podmínkami INCOTERMS 2010 byly zrušeny doložky DAF, DES, DEQ, DDU ze skupiny D a nahrazeny podmínkami DAT (Delivered at Terminal) s dodáním na terminál a DAP (Delivered at Place) s dodáním na místo. Neznačená to však, že předchozí doložky nemohou být ve smlouvě použity jak jsem již zmínila, neboť pozdějšími úpravami nedochází k derogaci předchozích dodacích podmínek.⁸⁴

Dodací podmínky INCOTERMS nejsou jedinými vykládacími pravidly, které existují pro potřeby mezinárodního obchodního styku. Je ale třeba říci, že jsou velmi často používány a žádná jiná interpretační pravidla nedosáhla takového rozšíření jako právě INCOTERMS.

Mezi další specifický prostředek, který byl vytvořen praxí mezinárodního obchodu řadíme Zásady mezinárodních obchodních smluv UNIDROIT (Principles of International Commercial Contracts), které se použijí jak vyplývá z názvu pouze na vztahy mezi obchodníky. Zásady byly vytvořeny v roce 1994 Mezinárodním ústavem pro sjednocení soukromého práva v Římě (UNIDROIT - Institut International pour

⁸³ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Právo mezinárodního obchodu*: Praha: Aspi Wolters Kluwer, 2006, str. 229

⁸⁴ ŠUBERT, Miroslav. *Uplatňování pravidel Incoterms v praxi zahraničního obchodu*: Praha: ICC, ČR, 2011, str. 7

l'Unification du Droit). Použijí se tehdy, pokud se na nich strany výslovně v kupní smlouvě dohodly nebo pokud si dohodly regulaci pomocí lex mercatoria či jiných obecných zásad.⁸⁵ Tyto Zásady upravují otázky týkající se uzavírání smlouvy, platnosti smlouvy, jejího výkladu, obsahu, nesplnění a z něj plynoucích nároků. Rozehnalová⁸⁶ uvádí, že v případě mezinárodní kupní smlouvy za použití Vídeňské úmluvy a dále použití těchto zásad na daný závazkový vztah je možné se výrazně odpoutat od konkrétního národního právního řádu. K tomu je třeba ale říci, že Vídeňská úmluva je právní norma a jako taková má závaznou povahu na rozdíl od Zásad, které mají povahu pouze doporučující.

Zásady byly vytvořeny proto, aby překlenuly rozdíly v národních právních řádech a aby jejich použití bylo možné aplikovat mezinárodně. Kanda⁸⁷ uvádí, že jejich cílem je vytvořit vyvážený souhrn norem určených k celosvětovému použití, bez ohledu na právní tradice, ekonomické a politické podmínky země, v níž mají být aplikovány.

Ve své preambuli ve verzi z roku 2010 Zásady stanoví, že byly vydány, aby stanovily obecná pravidla pro mezinárodní obchodní smlouvy, pro něž mohou být rozhodným právem, pokud se na ně strany ve smlouvě odvolaly nebo pokud si nezvolily žádné právo. Preambule dále stanoví, že mohou být použity k interpretaci či doplnění mezinárodního smluvního práva či národního práva, anebo mohou posloužit jako vzor pro národní a mezinárodní zákonodárce nebo jako návod pro vypracování smlouvy.⁸⁸

Z uvedeného vyplývá, že tyto zásady mohou být použity i k vyplnění otázek, které Vídeňská úmluva nepokrývá.⁸⁹ Tyto právní mezery je možno vyplnit buďto dle obecných zásad, na kterých stojí sama Vídeňská úmluva nebo je lze vyplnit normami národního právního řádu, na který odkazují normy mezinárodního práva soukromého, tj. uplatněním lex fori, práva místa soudu, který bude spor rozhodovat (čl.7 odst. 2

⁸⁵ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Právo mezinárodního obchodu*: Praha: Aspi Wolters Kluwer, 2006, str. 236 nebo obdobně KUČERA, Zdeněk, Monika PAUKNEROVÁ, Květoslav RŮŽIČKA a kol. *Právo mezinárodního obchodu*: Plzeň, Aleš Čeněk, 2008, str. 45

⁸⁶ Viz tamtéž str. 236

⁸⁷ Viz KANDA, Antonín. *Zásady mezinárodních obchodních smluv, nový trend ve vývoji závazkového práva*: *Právník*, 1999, roč. 138, č. 2, str. 108

⁸⁸ Dostupné z

<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/integralversionprinciples2010-e.pdf> [online] [cit. 16.10.2013]

⁸⁹ Taktéž ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Právo mezinárodního obchodu*: Praha: Aspi Wolters Kluwer, 2006, str. 272

Vídeňské úmluvy). Je ale také možné přímo v kupní smlouvě uvést, že neupravené otázky, na které se Vídeňská úmluva nevztahuje, se budou řídit Zásadami mezinárodních smluv UNIDROIT. Vídeňská úmluva samotná výčet principů neobsahuje, ale lze je dovodit z textu úmluvy výkladem jednotlivých článků i z textu úmluvy jako celku. Mezi zásady, které z textu úmluvy vyplývají řadíme zásadu autonomie vůle, zásadu dobré víry, zákaz zneužití práv, plnou náhradu utrpěných škod, vzájemnou informační povinnost atd.⁹⁰

V případě, že budou mezery vyplňovány dle práva místa soudu (lex fori), nebude docházet k jednotnému rozhodování ve všech státech, a proto tato koncepce není ideálním řešením, protože jde proti unifikačnímu smyslu, na kterém je úmluva postavena. Navíc se zde může projevit negativní jev, jakým je forum shopping⁹¹ – strana sporu se může pokusit si vybrat soud u něhož dosáhne nejpříznivějšího výsledku. Pauknerová⁹² uvádí, že v rámci EU není třeba forum shopping považovat za příliš negativní jev, protože se dá v rámci evropských soudů očekávat určitý standard soudního řízení.

Mezi základní principy obchodních smluv dle Zásad UNIDROIT patří všeobecně známé principy jako smluvní volnost, pacta sunt servanda, dobrá víra a poctivé jednání v mezinárodním obchodě, dodržování zvyklostí atd. Článek 1.5 potom dovoluje vyloučit aplikaci některých zásad, které jsou tedy dispozitivního charakteru. Nelze ale vyloučit zásady, které jsou považovány za “kogentní“ (čl. 1.5.3), takovými jsou dobrá víra a poctivé jednání. Dále nelze vyloučit ustanovení o odstoupení od smlouvy např. v případě podvodu nebo pohrůžky (čl. 3.1.4). Ochrana druhé strany v případě podvodného jednání nebo nátlaku ze strany obchodního partnera je “kogentním“ ustanovením a jako takové je součástí transnacionálního veřejného pořádku (ordre public transnational / transnational public policy).⁹³ Dle Zásad UNIDROIT čl. 1.4.4 se

⁹⁰ Tamtéž str. 269

⁹¹ Možnost vybrat si mezi více mezinárodně příslušnými soudy viz PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*: Praha: C.H.Beck, 2008, str. 137

⁹² Tamtéž str. 137

⁹³ Veřejný pořádek je neurčitý právní pojem, který označuje souhrn zásad nebo pravidel, na kterých celá společnost trvá. Viz HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. podstatně rozšířené vydání Praha: C.H.Beck, 2009, str. 1236. Jen doplním, že obsah českého veřejného pořádku lze dovodit především z Listiny základních práv a svobod.

jedná o principy, které jsou v rozšířeném měřítku akceptovány jako základní ve všech světových právních systémech.⁹⁴

Co se týče pojmů, v dokumentu Zásad není vymezen pojem obchodních smluv, pouze je stanoveno, že se nejedná o smlouvy spotřebitelské. Protože pojem mezinárodních smluv je možno vyložit mnoha způsoby, Zásady UNIDROIT se o vymezení pojmu mezinárodní smlouvy nepokouší. Stanoví, že jejich interpretace musí být provedena v co nejširším měřítku, aby byly vyloučeny pouze ty smlouvy, které neobsahují mezinárodní prvek.

Obdobným prostředkem, kterým jsou Zásady UNIDROIT, mohou posloužit i Principy evropského smluvního práva, které jsou výtvorem Komise pro evropské smluvní právo (*The Principles of the European Contract Law of the Lando-Commission - PECL*).⁹⁵ Jsou konstruovány především jako podpora slabší strany⁹⁶ tj. spotřebitele, a proto se o nich v této práci blíže nezmiňuji.

Závěrem k problematice *lex mercatoria* bych dodala, že určité naděje na začlenění těchto prostředků zejm. Zásad UNIDROIT nebo Principů PECL do unifikované právní normy, které byly vkládány do nařízení Řím I., realizovány tímto nařízením nebyly a nadále můžeme říci, že jejich aplikace bude záviset především na vůli stran a jejich následné akceptaci rozhodčími a běžnými soudy. Také Rozehnalová k používání *lex mercatoria* uvádí, že: „*tyto prostředky mají šanci “přežít“ jen tehdy, budou-li využívány v kontraktní a následně interpretační praxi.*“⁹⁷

V rámci této kapitoly jsem se několikrát zmínila o institucích, které hrají významnou úlohu v mezinárodním obchodním styku. Jsou jimi Mezinárodní ústav pro sjednocení soukromého práva v Římě (UNIDROIT), Komise pro právo mezinárodního obchodu

⁹⁴ Dostupné z:

<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/integralversionprinciples2010-e.pdf> [online] [cit. 18.10.2013]

⁹⁵ Předsedou Komise byl prof. Ole Lando, proto je tato Komise označována jako Landoova

⁹⁶ KUČERA, Zdeněk, Monika PAUKNEROVÁ, Květoslav RŮŽIČKA a kol. *Právo mezinárodního obchodu*: Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, str. 46

⁹⁷ ROZEHNALOVÁ, STŘELEČ. Zásady mezinárodních smluv UNIDROIT. *Lex mercatoria a odvaha k aplikaci. Časopis pro právní vědu*, 2004, roč.12, č. 1, str.55

(UNCITRAL) a Mezinárodní obchodní komora v Paříži (ICC), proto považují za důležité se o nich krátce zmínit.

Mezinárodní ústav pro sjednocení soukromého práva v Římě (*Institut International pour l'Unification du Droit - UNIDROIT*) je nezávislá mezivládní organizace sídlící v Římě, jež byla založena v roce 1940 pro potřeby modernizace, harmonizace a soukromého a obchodního práva mezi státy a jejich vzájemné spolupráce. Ústav se podílí na unifikaci právních principů a pravidel a na vytváření vzorových zákonů, o nichž můžeme říci, že požívají v mezinárodním styku všeobecný respekt. V současné době má Ústav 63 členů, mezi nimiž je i Česká republika, zastoupená prostřednictvím Ministerstva průmyslu a obchodu.⁹⁸ Mezi významné počiny Ústavu z hlediska předmětu této práce, patří unifikační snahy v oblasti mezinárodní kupní smlouvy, které vyústily ve vydání již zmíněných Jednotných zákonů o mezinárodní koupi zboží v roce 1964 (podrobněji viz kap. 1.2). Dalším vyústěním snah UNIDROITu bylo v roce 1994 vydání opět již zmíněných Zásad mezinárodních obchodních smluv UNIDROIT (Principles of International Commercial Contracts).

Komise OSN pro právo mezinárodního obchodu (*United Nations Commissions on International Trade Law - UNCITRAL*) vznikla v roce 1966 z důvodu rozdílů v právních řádech, které byly překážkou mezinárodního obchodu. Rozvoj světového obchodu podporuje především utvářením úmluv, modelových zákonů a pravidel, které pomáhají překonat rozdíly v národních právních řádech a vedou k unifikaci právních pramenů v určité vytyčené oblasti. Komise se skládá z odborníků, kteří se podílejí na vypracování vzorových zákonů, které potom navrhnou státům k přijetí. Jejím nejvýznamnějším počinem z hlediska předmětu této práce bylo vypracování Vídeňské úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží 1980. Dále byla např. Komisí vypracována pravidla pro mezinárodní rozhodčí řízení, vedoucí k jeho usnadnění.⁹⁹

Mezinárodní obchodní komora v Paříži (*International Chamber of Commerce - ICC*) je mezinárodní nevládní organizace, jejíž založení se datuje k roku 1919. Jedná se o

⁹⁸ Dostupné z <http://www.unidroit.org/dynasite.cfm> [online] [cit. 20.10.2013]

⁹⁹ Dostupné z <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/general/12-57491-Guide-to-UNCITRAL-e.pdf> [online] [cit. 20.10.2013]

jednu z nejdůležitějších institucí v oblasti světové ekonomiky, jejímž hlavním úkolem je podporovat mezinárodní obchodní styk. Kromě pravidel INCOTERMS, která byla Komorou poprvé vydána v roce 1936, vydala mj. vlastní pravidla pro rozhodčí řízení. Členství v ICC je považováno za prestižní záležitost a čítá přes sedm tisíc členů z více než 120 různých států, z nichž mezi českými můžeme jmenovat Hospodářskou komoru České republiky nebo Československou obchodní banku. Prostřednictvím národních výborů Komory podnikatelé přenášejí své zájmy, stanoviska a názory na představitele nejvyšších orgánů, institucí a vlád všech zemí, včetně OSN, EU, WTO, OECD, u kterých má ICC poradní status na nejvyšší úrovni.¹⁰⁰

3. Prameny práva aplikovatelné na kupní smlouvu v mezinárodním obchodním styku

Prameny práva upravující kupní smlouvu v mezinárodním obchodním styku rozlišujeme jak jsem již nastínila výše, z hlediska norem přímých a kolizních. V této kapitole se zaměřuji na komplexnější úpravu Vídeňské úmluvy OSN a smlouvách o mezinárodní koupi zboží a Newyorské úmluvy o promlčení při mezinárodní koupi zboží (tj. přímých norem) a úpravu Římské úmluvy o smluvním právu, Nařízení Řím I, NZMPS (tj. kolizních norem) z hlediska mezinárodní koupě zboží.

3.1 Vídeňská úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (CISG)

Vídeňská úmluva jakožto přímá norma upravuje mezinárodní koupi zboží přímo a bezprostředně. Jako mezinárodní smlouva, která je součástí českého právního řádu má také v českém právním řádu aplikační přednost před zákonem, jak vyplývá z Ústavy čl.

¹⁰⁰ Dostupné z <http://www.iccwbo.org/about-icc/history/the-merchants-of-peace/> nebo <http://www.icc-cr.cz/cs/o-icc/icc-ceska-republika> [online] [cit. 20.10.2013]

10. Z toho dovozujeme, že při úpravě mezinárodní kupní smlouvy bude Vídeňská úmluva za předpokladu, že ji strany nevyloučí použita přednostně před kolizními normami ať již vnitrostátního (NZMPS) nebo mezinárodního původu (nařízení Řím I).

Vídeňská úmluva je unifikovanou přímou normou, která vznikla na půdě Komise OSN pro právo mezinárodního obchodu (UNCITRAL) a byla přijata na Diplomatičké konferenci ve Vídni v roce 1980 za reprezentativní účasti 62 států včetně ČSSR. Komise začala pracovat na sjednocení úpravy mezinárodní kupní smlouvy již v roce 1968, tedy v době, kdy stále nevstoupily v platnost Jednotné haagské zákony a protože bylo zřejmé, že státy k nim mají výhrady a nebudou tedy ratifikovány dostatečným počtem států, začala skupina UNCITRAL pracovat na návrhu Vídeňské úmluvy.

V současné době Vídeňskou úmluvu ratifikovalo již 80 států s tím, že nabytí účinnosti se předpokládá ještě pro Brazílii k 1/4/2014 a pro Bahrajnské království k 1/10/2014.¹⁰¹ Pro Českou republiku je Úmluva závazná od 1/1/1993, kdy nabyla účinnosti. Mezi smluvní státy z členských zemí EU nepatří Velká Británie, Irsko, Malta a Portugalsko.

Z hlediska struktury se úmluva člení na čtyři části a čítá 101 článků. První část obsahuje *Předmět úpravy a obecná ustanovení*, druhá část se týká *Uzavírání smlouvy*, třetí část s názvem *Koupě zboží* tvoří jádro Úmluvy a obsahuje ustanovení o právech a povinnostech stran, ve čtvrté části s názvem *Závěrečná ustanovení* najdeme ustanovení o výhradách jednotlivých států vůči Úmluvě.

Jak jsem se již zmínila, největší slabinou přímých norem, tedy i Vídeňské úmluvy o mezinárodní koupi zboží, je jejich interpretační problém. Jelikož státy zajišťují výklad samy, dochází k jeho roztříštěnosti, což jde proti smyslu unifikovaných norem. Klíčem mohou být nejen výkladová ustanovení Vídeňské úmluvy o smluvním právu, ale nepochybně jednotnější interpretaci pomůže i rozhodovací praxe národních i rozhodčích soudů. V případě Vídeňské úmluvy existuje několik elektronických systémů, kde je možno sledovat rozhodovací praxi soudů. Jedná se o CLOUT – zajišťovaný přímo Komisí UNCITRAL, CISGW3 – systém zajišťovaný Pace Institute of International

¹⁰¹ Dostupné z: www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/sale_goods/1980CISG_status.html [online] [21.10.2013]

Commercial Law NY a UNILEX – systém zajišťovaný Centre for Comparative and Foreign Law.¹⁰²

Ustanovení čl. 7 Úmluvy také stanoví, že při výkladu CISG se přihlédně k její mezinárodní povaze a k dodržování dobré víry v mezinárodním obchodu. Mezinárodní povaha úmluvy znamená, že při jejím vytváření museli experti nalézt společný neutrální jazyk pro řadu institutů, které jsou v národních právních řádech vykládány určitým způsobem, avšak interpretace těchto termínů v Úmluvě musí být oproti národním právním řádům vykládána autonomně.¹⁰³ Princip dobré víry v Úmluvě bude mít klíčový vliv na interpretaci obecných pojmů typu “přiměřeně” nebo “v době, co nejkratší.”¹⁰⁴ Nadto je princip dobré víry v CISG obecným právním principem, který je všeobecně uznáván jako základní idea zásad spravedlnosti, proto prostupuje Úmluvu jako celek. Názory na vyloučení principu dobré víry jsou i přes dispozitivnost ustanovení Úmluvy víceméně stejné a je zastáván názor, že strany nemohou ustanovení o dobré víře vyloučit, i přestože CISG nezakotvuje kogentnost tohoto ustanovení v čl. 7. Ustanovení čl. 6 o dispozitivnosti všech norem (s výjimkou čl. 12) obsažených v Úmluvě nelze interpretovat pouze z hlediska jazykového výkladu, a proto nelze ani ujednat v kupní smlouvě odchýlnou úpravu v oblasti dobré víry nebo ji zcela vyloučit.¹⁰⁵

Pro potřeby jednotného výkladu je nutné jak jsem již zmínila přihlédnout i k Vídeňské úmluvě o smluvním právu (1969), která je publikovaná v českém právním řádu pod č. 15/1988 Sb., a která představuje kodifikaci obyčejového práva týkající se uzavírání mezinárodních smluv. Pro potřeby jednotné interpretace je klíčové zejm. ustanovení čl. 33, které obsahuje výklad smluv, jejichž původní vyhotovení je ve dvou nebo více jazycích. Vídeňská úmluva existuje v šesti oficiálních jazykových vyhotoveních, která jsou plně rovnocenná, ale nejsou vždy terminologicky konzistentní.¹⁰⁶ Ustanovení čl. 33 VÚ o smluvním právu uvádí, že byla-li smlouva

¹⁰² K dispozici viz http://www.uncitral.org/uncitral/en/case_law.html (CLOUT),

<http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/search-cases.html> (CISGW3),

<http://www.unilex.info/dynasite.cfm?dssid=2376&dsmid=13352> (UNILEX) [online] [cit. 21.10.2013]

¹⁰³ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Právo mezinárodního obchodu*. Praha: Aspi Wolters Kluwer, 2006, str. 274

¹⁰⁴ Tamtéž, str. 275

¹⁰⁵ BRIDGE, Michael. *The International Sale of Goods. Law and Practice*. New York: Oxford University Press, 1999, str. 60

¹⁰⁶ SCHLECHTRIEM & SCHWENZER. *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*. New York: Oxford University Press, 2010, str. 123

vyhotovena ve více jazycích, má její text stejnou platnost v každém z těchto jazyků. Hlavním problémem těchto různých jazykových mutací je zejména nejednotnost v používání zdánlivě identických pojmů. Ustanovení čl. 33 odst. 3 presumuje, že výrazy použité ve smlouvě mají v každém z původních textů původní význam a není-li tomu tak a objevují-li se rozdíly, je zapotřebí za použití ostatních interpretačních postupů hledat význam, který oba rozdílné texty nejvíce sbližuje.¹⁰⁷

3.1.1 Předmět úpravy a pojem zboží

Věcná působnost Vídeňské Úmluvy odpovídá na otázku, co je předmětem její právní úpravy. Vídeňská úmluva se použije na koupi zboží, jak vyplývá z čl. 1. Poněkud problematicky může působit samotný pojem zboží, jehož definici sice nalezneme v Právnickém slovníku, kde je charakterizováno následovně: „Zboží je název movitých věcí, které jsou předmětem kupní smlouvy v obchodních vztazích.“¹⁰⁸ Jak ale vidno, je tato definice poněkud kusá a bude otázkou, na co všechno se bude pojem zboží vztahovat. Nadto Rozehnalová¹⁰⁹ uvádí, že interpretace termínu zboží nepodléhá národnímu právu. Komentář k CISG uvádí shodně s Právnickým slovníkem, že zbožím se chápe hmotná movitá věc v době dodání. Musí se jednat o věc, která sice svým původním charakterem být movitá nemusí, např. minerály nebo plodiny, ale v době dodání musí tuto podmínku splňovat, aby se svým charakterem jednalo o zboží a aby se na ně vztahovala působnost Úmluvy.¹¹⁰ Komentář objasňuje, že některé věci mohou zůstat svou povahou zbožím dle čl. 1 Úmluvy, protože požadavky na náležitosti zboží splňují. Ale přesto jsou svým charakterem věcmi z obchodu vyloučenými (*res extra commercium*) nebo kupní smlouva, jejíž předmětem by takové zboží bylo, by byla národním právem považována za neplatnou. Příkladem dle Komentáře je možno uvést

¹⁰⁷ ŠTURMA, Pavel a Čestmír ČEPELKA, Vladimír Balaš. *Právo mezinárodních smluv*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, str. 122

¹⁰⁸ Viz HENDRYCH, Dušan a kol. *Právnický slovník*. 3. podstatně rozšířené vydání: Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1391

¹⁰⁹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Právo mezinárodního obchodu*: Praha: Aspi Wolters Kluwer, 2006, str. 259

¹¹⁰ SCHLECHTRIEM & SCHWENZER. *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*: New York: Oxford University Press, 2010, str. 35

např. lidské orgány.¹¹¹ I z Úmluvy jsou tedy implicitně vyloučeny bezpochyby lidské orgány nebo drogy, jež jsou svou povahou věcmi z obchodu vyloučenými. Tedy pro obchod s určitým zbožím se CISG neaplikuje, přestože se tyto věci neřadí pod komodity, které Úmluva vylučuje explicitně. Obecně platí, že vyloučení věcí z právního styku nebo jejich omezená dispozice (např. omezení plynoucí ze zákona č. 38/1994 Sb., o zahraničním obchodu s vojenským materiálem) předpokládá výslovné ustanovení zákona jako veřejnoprávní normy. V této souvislosti se však domnívám, že obchodování s lidskými orgány nebo drogami bude možno odmítnout i z důvodu transnacionálního veřejného pořádku a bezpochyby můžeme říci, že zákaz obchodování s tímto “zbožím“ bude akceptován jako základní princip ve všech světových právních systémech.

Ani evropské právo nedefinuje pojem zboží. Na základě judikatury Evropského soudního dvora je však možné dovodit, že zboží je hmotným předmětem, kterým se tak odlišuje od služeb a současně je předmětem obchodní transakce a předmětem ocenitelným v penězích.¹¹²

Úmluva sama nestanoví, co je možno pod pojem zboží podřadit, omezuje se pouze na negativní vymezení zboží v taxativním výčtu, na které se Úmluva při uzavírání mezinárodní kupní smlouvy nepoužije. Úmluva stanoví v čl. 2, že se nepoužije na koupi zboží pro osobní potřebu, potřebu rodiny nebo domácnosti, což tedy jak jsem již naznačila vylučuje spotřebitelský prvek. Věci, které však mají spotřební charakter (např. auto), ale jsou používány k obchodním účelům, spadají pod předmět úpravy Vídeňské úmluvy.¹¹³ Úmluva dále vylučuje její použití na koupi a prodej zboží, které jsou vyloučeny z pojmu zboží ve smyslu Úmluvy a to cenných papírů nebo peněz, lodí, člunů, vznášedel nebo letadel a elektrické energie. Důvodem, který hraje roli pro vyloučení lodí, člunů, vznášedel a letadel z Úmluvy je fakt, že koupě tohoto typu zboží

¹¹¹ Tamtéž, str. 34-35

¹¹² Rozsudek ESD z 10/12/1968. *Komise evropských společenství v. Italská republika*. K dispozici na <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61968CJ0007:EN:PDF> [online] [cit. 22.10.2013]

¹¹³ KANDA, Antonín. *Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží* (s komentářem) 2. vydání (aktualizované): Praha: Hospodářská komora České republiky, 1995, str. 15

je vázáno na určitý typ registrace v příslušných veřejných rejstřících.¹¹⁴ V případě cenných papírů a peněz nedopadá rozsah Úmluvy na tento typ zboží z důvodu, že samotným problémem je interpretace pojmu cenný papír. V některých právních řádech jsou a v jiných nejsou cenné papíry považovány za zboží, a pokud by nebyly a priori z Úmluvy vyloučeny, docházelo by k výrazným rozdílům při aplikaci CISG.¹¹⁵ Na peníze, které neslouží jako platidlo, ale jsou svým charakterem mincemi sběratelskými nebo pamětními se pravděpodobně Úmluva vztahovat bude, neboť se takové mince dají označit za zboží. A konečně elektrická energie není některými právními řády považována za věc v právním smyslu, i proto je z dosahu Úmluvy vyloučena. Úmluva se také nepoužije při koupi na dražbách nebo koupi při výkonu rozhodnutí z toho důvodu, že prodej na dražbách je upraven stejně jako převod vlastnického práva z rozhodnutí soudu zvláštními předpisy v národních právních řádech. Nadto probíhá koupě na aukcích zcela specifickým způsobem a prodávající ani kupující se navzájem neznají. Z pojmu zboží také vyplývá, že předmětem CISG nebudou také právní vztahy týkající se nemovitostí. Vzhledem k charakteru kupní smlouvy je z dosahu Vídeňské úmluvy zcela vyloučen výměnný obchod tam, kde nedochází k peněžnímu protiplnění, proto jsou ze své povahy vyloučeny tzv. barterové smlouvy.¹¹⁶ Zcela vyloučena z dosahu CISG jsou také autorská a průmyslová práva, know-how, která budou předmětem licenčních smluv v mezinárodním obchodě a nikoliv předmětem smlouvy kupní, jelikož nejsou movitou věcí a tedy ani zbožím.¹¹⁷ Komentář k Úmluvě objasňuje, že software, který je programovým vybavením nebo počítačovým programem, může být vnímán jako předmět práv duševního vlastnictví a z toho důvodu by byla aplikace CISG vyloučena. Avšak v případě softwaru je tomu jinak. Software může být předmětem kupní smlouvy, na niž bude Vídeňská úmluva aplikována. V tomto případě je totiž

¹¹⁴ Maďarský soud konstatoval, že přestože se Úmluva nevztahuje na koupi letadel, na koupi náhradních dílů k nim se použije. *MALEV Hungarian Airlines v. United Technologies International Inc. Pratt & Whitney Commercial Engine Business* z 25.9.1992. K dispozici viz www.unilex.info/case.cfm?id=20 [online] [cit. 22.10.2013]

¹¹⁵ Text of Secretariat Commentary on article 2 of the 1978 Draft. K dispozici viz <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/secomm/secomm-02.html> [online] [cit. 22.10.2013]

¹¹⁶ *Barter je definován jako transakce určená pro přímou výměnu zboží za zboží (služby) mezi dvěma stranami, kdy peněžní plnění je nahrazeno dodávkou či službou druhé strany. Finanční dorovnání není možné, v praxi se nevyskytuje pro problémy dané vyhledáním dvou stran ochotných k realizaci výměny zboží stejné hodnoty.* Viz ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Mezinárodní právo obchodní*. I. část. Obchodní transakce. (druhé přepracované a rozšířené vydání): Brno. Masarykova univerzita, 1997, str. 132

¹¹⁷ SCHLECHTRIEM & SCHWENZER. *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*: New York: Oxford University Press, 2010, str. 37

situace srovnatelná s prodejem přístroje, v jehož případě s jeho prodejem prodávající neposkytuje i práva plynoucí z duševního vlastnictví (např. patenty), která si nadále ponechává, přičemž způsob jakým je software dodán, ať už přes hmotný nosič nebo internet, není podstatný.¹¹⁸ Z důvodu, že k samotnému převodu práv duševního vlastnictví v případě softwaru nedojde, bude možné při jeho koupi-prodeji aplikovat ustanovení Vídeňské úmluvy.

Vídeňská úmluva se nevztahuje také na prodej podniku (dle nové terminologie v českém právu dle NOZ - závodu), jelikož ani podnik nelze označit za zboží. V právním smyslu je podnik věcí hromadnou sestávající se z věcí movitých (např. firemní vozy), nemovitých (např. budovy), hmotných i nehmotných (např. obchodní tajemství). Při kompletním prodeji podniku není možno použít ustanovení CISG, a to proto, že podnik je složen i z částí jako jsou např. akcie, které Úmluva z prodeje přímo vylučuje (čl. 2 písm. d)) nebo z částí např. práv k duševnímu vlastnictví, která jsou vyloučena implicitně, protože nespĺňují kritéria definice zboží.¹¹⁹ Komentář ale uvádí, že v případě prodeje tzv. *asset deal*¹²⁰ by bylo možno na prodej této části podniku použít ustanovení CISG, za předpokladu, že prodej této části podniku se bude skládat pouze z movitých věcí (strojů, surovin atp.) I přes obecné pravidlo, které vylučuje prodej podniku z předmětu Úmluvy, by tedy bylo možno prodej této složky podniku realizovat přes Úmluvu, avšak je třeba říci, že nemovitosti a průmyslová práva a jiná práva duševního vlastnictví tvoří majoritní část předmětu prodeje podniku,¹²¹ a proto by v konečném důsledku patrně bylo neúčelné použít pro prodej menší části podniku Vídeňskou úmluvu. Podnik je třeba vnímat jako jeden celek a nečlenit jej pro účely jeho prodeje na jeho jednotlivé části. Při tomto dělení by totiž byly od sebe odděleny jeho jednotlivé složky, které Úmluva implicitně nebo explicitně z použití vylučuje, což by působilo značně problematicky.

¹¹⁸ Tamtéž, str. 35

¹¹⁹ SCHLECHTRIEM & SCHWENZER. *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*: New York: Oxford University Press, 2010, str. 37

¹²⁰ V případě tzv. *asset deal* se převádí vlastnické právo k jednotlivým částem obchodního majetku, k veškerým aktivům. Naproti tomu v případě tzv. *share deal* se převádí obchodní podíl nebo akcie společnosti. V případě *share deal* by CISG být aplikována nemohla.

¹²¹ SCHLECHTRIEM & SCHWENZER. *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*: New York: Oxford University Press, 2010, str. 37

Od kupní smlouvy také Úmluva odlišuje smlouvu o dílo a zboží, které má být teprve vyrobeno řadí do oblasti kupní smlouvy za předpokladu, že objednatel nedodá podstatnou část věcí nutných pro zhotovení zboží, které je předmětem smlouvy. Pokud by zboží, které má být dodáno, spočívalo ve vykonání práce nebo poskytnutí služeb, Úmluva se nepoužije.

3.1.2 Působnost Úmluvy a další obecná ustanovení

Působnost Úmluvy jako jakékoli právní normy můžeme rozdělit na působnost věcnou, územní, osobní a časovou. Věcnou působnost jsem již vymezila v předchozí kapitole, kde jsem popsala, co je předmětem úpravy CISG. Na otázku, na koho se právní norma vztahuje, odpovídá osobní působnost, která v čl. 1 stanoví, že Úmluva je aplikována na obchodníky s místem podnikání na území různých států. Kdežto územní působnost normy určuje místní ohraničení aplikovatelnosti Úmluvy. Ustanovení čl. 1 CISG je tedy kombinací působnosti územní i osobní. Časová působnost Úmluvy a tedy její účinnost zavazuje smluvní státy jednotlivě dle data přistoupení s ohledem na čl. 99 a čl. 100 CISG, proto je nutné při posuzování závaznosti, posuzovat účinnost Úmluvy pro každý stát zvlášť. Úmluva vstoupila v účinnost 1/1/1988, poté, co byla přijata potřebnými deseti státy.

Vídeňská úmluva v čl. 1 stanoví, že: „*Úmluva bude aplikována mezi stranami, které mají místa podnikání v různých státech,*

a) jestliže tyto státy jsou smluvními státy: nebo

b) jestliže podle ustanovení mezinárodního práva soukromého se má použít právního řádu některého smluvního státu.“

Z uvedeného vyplývá, že k uzavření kupní smlouvy dle Úmluvy je nezbytná existence mezinárodního prvku, který je posuzován ze subjektivního hlediska, o němž jsem se již zmínila v předchozích kapitolách. V celku jasné je ustanovení, že CISG se použije tehdy, jestliže stranami kupní smlouvy z různých států jsou podnikatelé, jejichž místa podnikání se nachází v obou případech ve smluvních státech Úmluvy. Ustanovení čl. 1, písm. b) však působí problematičtěji, když uvádí, že se CISG použije i tehdy, pokud

mezinárodní právo soukromé odkáže na právo smluvního státu na základě kolizního kritéria. Takovým kolizním kritériem může být kritérium nejužšího spojení dle čl. 4 odst. 1 a odst. 2 nařízení Řím I, kterému v případě kupní smlouvy odpovídá právo místa sídla prodávajícího nebo kolizní kritérium *lex electa* (volby práva) dle čl. 3 nařízení Řím I. - tzn. obchodníci z nesmluvních států si pro úpravu své kupní smlouvy vyberou Vídeňskou úmluvu.¹²² Např. prodávající s místem podnikání v ČR a kupující s místem podnikání v Portugalsku spolu uzavřou kupní smlouvu, přičemž neurčí rozhodné právo. Portugalsko není na rozdíl od ČR smluvním státem CISG a bezprostřední použití Úmluvy je tedy nemožné, proto je třeba určit rozhodné právo na základě kolizních kritérií. Portugalsko i ČR jsou oba státy EU, proto v první řadě připadá v úvahu použití unifikované kolizní normy pro smluvní závazkové vztahy – nařízení Řím I. Dle tohoto nařízení již zmíněného čl. 4 odst. 1 a 2 bude rozhodným právem český právní řád z důvodu kritéria nejužšího spojení s právem místa sídla prodávajícího, kterým je v tomto případě český obchodník. ČR učinila k čl. 1 písm. b) Vídeňské úmluvy výhradu, a proto Vídeňská úmluva použita nebude. V případě, že by si strany určily rozhodné právo italské, řídil by se jejich závazek na základě jejich svobodné volby italským právním řádem a CISG by použita byla, přestože Portugalsko není smluvním státem, neboť Itálie vůči čl. 1 písm. b) výhradu neučinila. Takovým kritériem může být ale i *lex fori* (právo místa soudu), jestliže by kolizní právní normy místa soudu, který by rozhodoval spor, určil jako rozhodné právo národní právní řád smluvního státu. Pokud se např. anglický obchodník (nesmluvní strana CISG) a český obchodník dohodnou na volbě francouzského práva a následně povolají k řešení sporu rozhodčí soud při ICC v Paříži a víme, že Francie neučinila výhradu k tomuto článku, pak bude Vídeňská úmluva aplikována, přestože Velká Británie není smluvním státem CISG. Pokud by tedy ve věci rozhodoval národní soud ve státě, který výhradu dle čl. 95 učinil, tedy i český soud, Úmluva by nebyla aplikována.

Z uvedeného vyplývá, že Vídeňská úmluva se použije i pro případy, kdy jedna ze stran nebude mít místo podnikání ve smluvním státě nebo dokonce nebude mít místo podnikání ve smluvním státě žádná ze stran. Jakmile jsou splněny podmínky čl. 1 odst. 1

¹²² KAPITÁN, Zdeněk. Má vždy metoda přímá přednost před metodou kolizní? Vztah kolizního práva a Vídeňské úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží. In Pocta Zdeňku Kučerovi k 80. narozeninám: Praha: Karolinum, Univerzita Karlova v Praze, 2008, str. 61-67

a další podmínky její působnosti, je Úmluva aplikovatelná, aniž by o tom měly smluvní strany vůbec tušení, jedná se o tzv. imperativní aplikovatelnost Úmluvy. Tento fakt považuje Pauknerová¹²³ za velkou výhodu, ale Kanda se domnívá, že výhrada k čl. 1 písm. b) je plně na místě. Kanda uvádí, že v takovém případě by mohla být Úmluva aplikována i vzhledem k místu uzavření smlouvy, aniž by obě strany měly místo podnikání ve smluvním státě CISG, což by znamenalo, že rozhodce, který by Úmluvu aplikoval a která by pro něj nebyla závazná, by mu nemusela být ani známá, a proto považuje výhradu za opodstatněnou.¹²⁴ V této souvislosti bych se klonila spíše k názoru Pauknerové, protože v konečném důsledku odkážou-li normy mezinárodního práva soukromého na aplikaci Úmluvy, stane se pouze to, že bude aplikována moderní právní úprava pro mezinárodní koupi, která řeší nestranně zájmy prodávajícího i kupujícího a představuje tak spravedlivý právní nástroj. Navíc se domnívám a doufám, že každý rozhodce nebo soudce bude tak významnou mezinárodní Úmluvu znát.

Přestože Úmluva většinou zahrnuje přímé normy a sama je unifikovanou přímou normou, obsahuje i skryté kolizní normy. Takovou skrytou kolizní normou je právě čl. 1 odst. 1 písm. b), když odkazuje na “normy mezinárodního práva soukromého“ nebo již zmíněný čl. 7 a problematika otázek neupravených Úmluvou s ním spojená, který v případě mezer v úpravě odkazuje na “ustanovení právního řádu rozhodného dle mezinárodního práva soukromého.“

Podle hypotéz, které jsem nastínila výše nelze říci, že kolizní metoda je použitelná až tam, kde přímou metodu použít nelze a jak je vidno, jsou aplikační kritéria Vídeňské Úmluvy složitější, než se zdá.¹²⁵

Jak již bylo řečeno, Česká republika učinila výhradu k čl. 1 písm. b) v souladu s čl. 95 CISG, který stanoví, že kterýkoliv stát může prohlásit, že nebude vázán tímto ustanovením. Spolu s ČR učinily výhradu i Slovensko, USA nebo částečně i Čína.

¹²³ PAUKNEROVÁ, Monika. In *Obchodněprávní revue: Tři pohledy na mezinárodní kupní smlouvu*. 2012, č. 6, str. 167-172

¹²⁴ KANDA, Antonín. *Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku*. (Úmluva OSN o mezinárodní koupi zboží.) Praha: Linde, 1999, str. 30

¹²⁵ KAPITÁN, Zdeněk. Má vždy metoda přímá přednost před metodou kolizní? Vztah kolizního práva a Vídeňské úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží. In *Poceta Zdeňku Kučerovi k 80. narozeninám*: Praha: Karolinum, Univerzita Karlova v Praze, 2008, str. 67

Institut výhrad v Úmluvě vůbec umožnil, aby byla Úmluva přijata, neboť existence různých výtek ze stran mnoha států, mohla mít za následek nepřijetí Úmluvy jako celku. Na elektronických stránkách UNCITRALu je možné sledovat nejen aktuální seznam smluvních států CISG, ale i výhrad, které státy vůči jednotlivým článkům učinily.¹²⁶ Existují i státy, které učinily výhradu vůči II. části (*Uzavírání smlouvy*), což jim umožnil čl. 92, který také umožňuje učinit výhradu vůči III. části (*Koupě zboží*), žádný ze států však zatím vůči této části výhradu neučinil. Výhradu vůči II. části (*Uzavírání smlouvy*) učinily severské státy – Dánsko, Norsko, Finsko, Švédsko a Island a v jejich případech se na místo CISG pro úpravu procesu uzavírání smlouvy použijí kolizní normy.

V závěru problematiky výhrad bych uvedla, že Pauknerová¹²⁷ se v souvislosti s výhradou ČR k čl. 1 písm. b) domnívá, že Česká republika by měla tuto výhradu vypovědět. Výhrada k tomuto článku byla odůvodňována existencí zvláštní právní úpravy obsažené v zákoníku mezinárodního obchodu, který však byl zrušen jak jsem již uvedla obchodním zákoníkem č. 513/1991 Sb., a protože jeho dozvuky budou definitivně zrušeny novým občanským zákoníkem, není již k této výhradě důvod. V současnosti jsou navíc zaznamenávány tendence, kdy řada států zejm. severské země své výhrady odvolávají. Dle mého názoru navíc v době, kdy se celá řada zemí řadí k členským státům EU, kde dochází k harmonizaci i unifikaci právních norem, tedy i norem mezinárodního práva soukromého, není třeba nedůvěřovat alespoň v Unii “cizím“ normám, protože pro ně buď platí totožná unifikovaná norma nebo norma alespoň předvídatelná v souladu s právními principy a evropskou právní kulturou.

Úmluva potvrzuje, že se nepřihlíží ke státní příslušnosti stran, ale klíčovou roli hraje právě *místo podnikání* (*place of business*). Dále CISG v čl. 1 odst. 3 stanoví, že se nepřihlíží k tomu, zda strany nebo kupní smlouva mají občanskoprávní nebo obchodní charakter. Toto ustanovení je tak trošku matoucí, jelikož za prvé, je zřejmé, že stranami smlouvy jsou podnikatelé (ad čl. 1 věta první „*Úmluva bude aplikována mezi stranami, které mají místa podnikání v různých státech*“...). Za druhé, pokud bychom vzali

¹²⁶ Dostupné z: www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/sale_goods/1980CISG_status.html. [online] [cit. 24.10.2013]

¹²⁷ PAUKNEROVÁ, Monika. In *Obchodněprávní revue: Tři pohledy na mezinárodní kupní smlouvu*. 2012, č. 6, str. 167-172

v potaz, že tyto strany (podnikatelé) mezi sebou uzavřou kupní smlouvu občanskoprávního charakteru tedy mimo dosah své podnikatelské činnosti, bude tato domněnka v rozporu s čl. 2, který vylučuje dosah Úmluvy na koupi zboží pro osobní spotřebu, potřebu rodiny nebo domácnosti, je tedy zřejmé, že Úmluva se vztahuje na koupi zboží v obchodním styku. Klíčem může být výklad pojmu kupní smlouva občanskoprávního charakteru, který neznamená, že by strany uzavřely kupní smlouvu mimo svou podnikatelskou činnost, ale fakt, že národní právní řády obsahují duální úpravy kupních smluv obchodního a občanskoprávního charakteru. Čili, pokud nově s nabytím účinnosti NOZ v českém právním řádu dojde k uzavření kupní smlouvy mezi dvěma podnikateli v rámci jejich podnikatelské činnosti, bude se jejich smlouva řídit občanským zákoníkem. Na toto hledisko patrně míří CISG v čl. 1 odst. 3. Svým charakterem ale zůstane nadále “obchodněprávní,” přestože se tak formálně označovat nebude. Kanda¹²⁸ objasňuje, že pro aplikaci Vídeňské úmluvy je třeba vykládat pojem mezinárodní kupní smlouvy pouze ve smyslu ustanovení Úmluvy samé a nepřihlížet k národním právním řádům, v nichž je diferencován pojem kupní smlouvy dle občanského a obchodního práva.

Úmluva v čl. 4 stanoví, že upravuje pouze uzavírání smlouvy o koupi a s ní spojená práva a povinnosti stran. Úmluva tedy neupravuje podmínky platnosti smlouvy nebo její dílčí části a neupravuje ani účinky, jaké může smlouva mít v souvislosti s převodem vlastnického práva a kdy se přenesení vlastnického práva realizuje. Tyto otázky je třeba posuzovat dle příslušného národního právního řádu. Co se platnosti smlouvy týče, nejedná se o otázky spojené s formou nebo konsenzem, protože takové otázky v CISG upraveny jsou, ale jedná se o otázky dovolenosti předmětu smlouvy, zákazu dovozu či vývozu zboží, vady vůle nebo jejího projevu, otázky týkající se způsobilosti strany k uzavření smlouvy nebo otázky zastoupení.¹²⁹ Jak jsem již uvedla, otázky související s převodem vlastnického práva se vážou k právnímu řádu, který buďto se smlouvou spojuje obligační nebo translační účinky. Český právní řád přiznává

¹²⁸ KANDA, Antonín. *Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku*. (Úmluva OSN o mezinárodní koupi zboží.) Praha: Linde, 1999, str. 67

¹²⁹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Právo mezinárodního obchodu*. Praha: Aspi Wolters Kluwer, 2006, str. 286

kupní smlouvě obligační právní účinky, čili k převodu vlastnického práva nedochází samotnou smlouvou, ale je třeba dalšího právního úkonu.

Jak již bylo uvedeno v předchozích kapitolách Úmluva umožňuje vyloučení jednotlivých článků nebo Úmluvy jako celku, což je výrazem zásady smluvní volnosti. Dle judikatury i teorie by mělo být takové vyloučení výslovné.¹³⁰ CISG má však jedno kogentní ustanovení, kterým je čl. 12 a který nedovoluje stranám smlouvy toto ustanovení změnit nebo vyloučit. Ustanovení čl. 12 souvisí s formou uzavírání mezinárodní kupní smlouvy. Úmluva totiž v čl. 11 zakotvila zásadu bezformálnosti uzavírání kupní smlouvy, tzn. kupní smlouvu není třeba uzavírat ani prokazovat písemně. Avšak čl. 96 umožňuje, aby smluvní stát, jehož národní právní předpisy vyžadují, aby kupní smlouva byla uzavřena písemně, může učinit výhradu podle čl. 12, a v takovém případě se ustanovení o bezformálnosti kupní smlouvy (čl. 11) nepoužije. Totéž se týká i jakýchkoliv změn v kupní smlouvě nebo jejího úplného zrušení. Čili strany (nebo jakákoliv ze stran), jejichž místo podnikání se nachází ve smluvním státě, který učinil k čl. 12 v souvislosti s čl. 96 výhradu, nemohou vyloučit ustanovení čl. 12, který stanoví vyloučení zásady bezformálnosti. Nelze ale říci, že pak je třeba uzavřít smlouvu ústně nebo ji nelze ústně měnit nebo rušit. Výhrada pouze znamená, že smluvní stát nebude čl. 11 vázán a požadavky na formu smlouvy se budou řešit podle zásad mezinárodního práva soukromého. Pokud tedy kupní smlouvu uzavřou dva obchodníci z různých států, přičemž jeden výhradu učinil a druhý nikoliv, bude se forma smlouvy řídit dle toho státu, který výhradu učinil. Dle Kandy tedy zůstává otázka formy kupní smlouvy i po unifikaci právní úpravy mezinárodní kupní smlouvy rozporná a umožňuje v této oblasti různý vliv národních právních řádů.¹³¹

Výhradu k čl. 12 realizovaly vlády Argentiny, Arménie, Běloruska, Chile, Estonska, Litvy, Maďarska, Paraguaye, Ruska a Ukrajiny.

Přestože není třeba dle Úmluvy kupní smlouvu uzavírat v písemné formě a lze její existenci prokázat jakýmkoliv prostředky, včetně svědků, bude nepochybně zájmem

¹³⁰ PAUKNEROVÁ, Monika. In *Obchodněprávní revue: Tři pohledy na mezinárodní kupní smlouvu*. 2012, č. 6, str. 167-172

¹³¹ KANDA, Antonín. *Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku*. (Úmluva OSN o mezinárodní koupi zboží.) Praha: Linde, 1999, str. 75

obchodníků zejm. z důvodu jejich právní jistoty a jasné prokazatelnosti dohodnutých práv a povinností v případě sporu, aby uzavřeli smlouvu v písemné podobě. Pro úplnost jen uvádím, že za písemnou formu se dle CISG považuje i telegram, dálnopis (v dnešní době tedy bude samozřejmě za písemnou formu považován i e - mail).

3.1.3 Proces uzavírání kupní smlouvy dle CISG

Z hlediska teorie je obecně přijímáno, že k okamžiku uzavření kupní smlouvy dochází, dohodnou-li se strany na podstatných náležitostech. Vídeňská úmluva tento fakt výslovně neuvádí a neříká ani, co podle ní patří k těmto podstatným částem smlouvy, bez nichž o uzavření kupní smlouvy nemůžeme hovořit. Z čl. 14 však můžeme výkladem dovodit, co je považováno za podstatné náležitosti dle Úmluvy a v jakém okamžiku tedy k uzavření smlouvy dojde. Tyto podstatné části jsou podmíněny podstatnými náležitostmi nabídky (návrhu na uzavření smlouvy) neboli oferty, která směřuje k potenciálnímu akceptantovi. Za podstatné nebo minimální náležitosti nutné pro vznik smlouvy dovozujeme z čl. 14 *určení stran kupní smlouvy* (tj. vymezení kupujícího a prodávajícího s jejich údaji), *vůli stran uzavřít smlouvu* (společný konsenzus), *vymezení předmětu smlouvy* (určení zboží a jeho množství, popř. i jeho jakosti) a *výslovné nebo nepřímé stanovení kupní ceny*. Ustanovení o kupní ceně v čl. 14 je ve zjevném rozporu s čl. 55, který umožňuje uzavřít kupní smlouvu i bez výslovného nebo přímého určení kupní ceny. Dle Kandy se čl. 55 uplatní pouze tehdy, jestliže jedna ze stran má místo podnikání ve státě, který přistoupil k třetí části CISG (Koupě zboží), kam se řadí i čl. 55, avšak nikoliv k části druhé CISG (Uzavírání smlouvy) za předpokladu, že právní řád tohoto státu umožňuje uzavřít platnou kupní smlouvu bez přímého nebo nepřímého stanovení kupní ceny.¹³² Výhradu k části druhé učinily prozatím státy Dánsko, Norsko, Finsko, Švédsko a Island, jak již bylo řečeno, ale žádný ze států prozatím nerealizoval výhradu k části třetí CISG.

¹³² KANDA, Antonín. *Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku*. (Úmluva OSN o mezinárodní koupi zboží.) Praha: Linde, 1999, str. 121

Jak vidno, při stanovení kupní ceny se setkáváme s interpretačními problémy a nejasnostmi. V době přistoupení k CISG existovaly v oblasti kupní ceny značné rozpory. Pro zařazení kupní ceny do podstatných náležitostí byly jak socialistické státy, tak rozvojové země, ale i jiné země z oblasti kontinentálního práva, které viděly v tzv. open price zneužití postavení slabšího z partnerů nebo nebezpečí nátlaků v průběhu plnění. Proti zařazení kupní ceny do podstatných náležitostí byly severské a anglosaské země, zejm. USA, která poukazovala na výhodu spojenou s open price v podobě pružné reakce na vyvíjející ekonomické podmínky transakce.¹³³

Jak jsem již naznačila výše, základním úkonem směřujícím k uzavření smlouvy je nabídka, která představuje návrh na uzavření smlouvy, který vychází buď z podnětu prodávajícího nebo kupujícího (v případě objednávky zboží) neboli oferenta. A odpovědí na tento návrh je přijetí neboli akceptace této nabídky druhou stranou. Tedy smlouva vzniká okamžikem, kdy se tyto dva projevy vůle shodnou a dojde mezi nimi ke konsenzu. Tato koncepce bývá kritizována, neboť bývá označována za zastaralou a moderní způsoby komunikace využívají jiné způsoby uzavření smlouvy, a proto je mnohdy obtížné přesně oddělit ofertu a její akceptaci.¹³⁴ Rozeňhalová však k tomu dále uvádí, že tato kritika není zcela přesná, neboť při jisté abstrakci lze tyto úkony odlišit a podřadit. Kanda¹³⁵ naopak uvádí, že vzhledem k zásadě bezformálnosti, kdy pro uzavření kupní smlouvy není vyžadována žádná forma, což se vztahuje i k nabídce, bude v praxi těžké rozpoznat, co bude považováno za pouhé seznamování se s obchodními a technickými podmínkami a kdy tyto informace získají právní a závaznou podobu nabídky na uzavření smlouvy.

Návrh na uzavření smlouvy v čl. 14, který bývá označován jako nabídka, může být určen jedné určité osobě nebo několika osobám najednou. Hlavním požadavkem na návrh je jeho určitost a zároveň musí projevovat vůli navrhovatele být vázán návrhem v případě přijetí. Dostatečně určitý je návrh tehdy, splňuje-li kritéria určitosti, jak

¹³³ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Právo mezinárodního obchodu*. Praha: Aspi Wolters Kluwer, 2006, str. 291

¹³⁴ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Právo mezinárodního obchodu*. Praha: Aspi Wolters Kluwer, 2006, str. 288

¹³⁵ KANDA, Antonín. *Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku*. (Úmluva OSN o mezinárodní koupi zboží.) Praha: Linde, 1999, str. 78

obsahová, tak personální. Personální určitost znamená, že návrh musí být určen jedné nebo několika určitým osobám, nebude-li tento požadavek splněn, bude se jednat nikoliv o nabídku, ale o výzvu k podávání nabídek (*oferta ad incertas personas*). Za nabídku také nebude považována veřejná nabídka ve formě inzerátů, katalogů a různých prospektů, čili nabídka předem neurčenému okruhu osob. Obsahová určitost znamená, že návrh je obsahově dostatečně určitý, je-li v něm individuálně nebo druhové označeno zboží a přímo nebo nepřímo stanoveno jeho množství. Je třeba říci, že množství a jakost bývají často určovány mezinárodními obchodními zvyklostmi. Dle čl. 14 je návrh dostatečně určitý, obsahuje-li k výše zmíněnému i přímo kupní cenu nebo ustanovení, které umožňuje její určení. Bude-li chybět některá z minimálních částí návrhu na uzavření smlouvy, nebude se jednat o nabídku.

Co se týče vázanosti nabídky oferentem, platí, že je navrhovatel svým návrhem vázán, avšak Vídeňská úmluva připouští možnost odvolání takového návrhu předtím, než bude přijat akceptantem. Musí být ale splněna alespoň jedna ze dvou podmínek. Za prvé odvolání nabídky dojde potenciálnímu akceptantovi předtím, než mu dojde návrh na uzavření smlouvy, nebo nejpozději spolu s ním (čl. 15). Nebo za druhé, odvolání návrhu dojde až po návrhu na uzavření smlouvy, ale předtím, než stačil adresát odeslat přijetí nabídky (čl. 16 odst. 1). Vídeňská úmluva je tedy v oblasti odeslání návrhu postavena na tzv. teorii "dojití" (*parvient*), což platí jak pro návrh, tak i pro odvolání.¹³⁶ Ustanovení čl. 24 vymezuje, že nabídka nebo prohlášení o přijetí "dojde" adresátovi v okamžiku, kdy jsou jí tyto sděleny ústně nebo jsou doručeny jakýmkoli způsobem do vlastních rukou nebo do místa podnikání (nebo na poštovní adresu či do jejího bydliště). Je samozřejmé, že pokud druhá strana nebude na nabídce trvat, přestože oferent nestihl nabídku odvolat, k uzavření smlouvy nedojde. Také je samozřejmě možné vzhledem k dispozitivnosti těchto ustanovení přímo v ofertě vymezit i nezávaznost nabídky. Vídeňská úmluva limituje možnost odvolání nabídky ještě dalšími ustanoveními (čl. 16 odst. 2 písm. a) a b)), v jejichž případě nemůže být nabídka odvolána, pokud obsahuje určité lhůty pro její přijetí či z ní plyne, že je neodvolatelná nebo jestliže příjemce mohl důvodně spoléhat na její neodvolatelnost a tím pádem závaznost a podle toho jednat.

¹³⁶ Teorie "dojití" je jednou z možných teorií. Mezi další patří teorie "odeslání" a teorie, kdy adresát "vzal nabídku na vědomí." Viz KANDA, Antonín. *Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku*. (Úmluva OSN o mezinárodní koupi zboží.) Praha: Linde, 1999, str. 82

Tzn. byly zde takové důvody, které adresáta ujistily v závaznosti této nabídky. V té souvislosti Kanda¹³⁷ uvádí, že v takovém případě je třeba vzít v potaz i ustanovení čl. 8 CISG, kde jsou stanovena vykládací pravidla právních jednání, která jsou prováděna v souladu s ustanoveními Úmluvy. Ustanovení čl. 8 stanoví, že: „*Při určování úmyslu strany nebo významu, který prohlášení nebo chování přikládá rozumná strana, vezme se zřetel na všechny rozhodné okolnosti případu, včetně jednání o smlouvě, praxe, kterou strany mezi sebou zavedly, zvyklosti a následné chování stran.*“ Rozumnou stranou neboli rozumnou osobou je osoba, která by volně řečeno jednala stejně jako druhá strana ve stejné situaci a za stejných okolností.¹³⁸ Zkrátka by postupovala rozumně, přiměřeně nebo důvodně vzhledem k situaci. Např. v případě, že prodávající nabízí k prodeji určité zboží za 50.000 švýcarských franků, přestože obvykle nabízí nebo nabízel zboží stejného množství, druhu a kvality za 500.000 švýcarských franků, rozumná osoba jako příjemce nabídky by v tomto případě věděla nebo by vědět měla, že cenu je třeba interpretovat ve smyslu 500.000 franků. A že se tedy jedná o chybu ve vyjádření ceny ze strany oferenta.¹³⁹

Nabídka zaniká dle čl. 17 jakmile dojde oferentovi její odmítnutí, a to i přesto, že byla neodvolatelná.

Přijetím nabídky se rozumí jakékoliv prohlášení nebo jednání naznačující souhlas s návrhem a naopak za přijetí není považováno mlčení nebo nečinnost (čl. 18). Přijetí musí být učiněno bez výhrad, jinak by bylo pozměnění nabídky považováno za odmítnutí původního návrhu a znamenalo by novou nabídku, čili protinávrh, přičemž by i došlo k výměně stran oferent/akceptant. Za jednání naznačující souhlas s nabídkou je možno považovat např. zaplacení kupní ceny nebo zaslání čísla účtu, otevření akreditivu, odeslání zboží apod. Tzn. přijetí nabídky lze učinit jak výslovně, tak konkludentně a to zejm. v případě, kdy obchodníci mezi sebou v důsledku praxe nebo zvyklostí takové konkludentní jednání zavedli. Tento fakt je průlomem teorie “dojití,” kdy za vznik smlouvy je považován okamžik, v kterém akceptace nabídky dojde

¹³⁷ KANDA, Antonín. *Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku*. (Úmluva OSN o mezinárodní koupi zboží.) Praha: Linde, 1999, str. 84

¹³⁸ SCHLECHTRIEM & SCHWENZER. *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*: New York: Oxford University Press, 2010, str. 155

¹³⁹ Text of Secretariat Commentary on article 7 of the 1978 Draft. *Bianca-Bonell Commentary* (Guiffre, : Milan, 1987), p. 102. K dispozici na <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/text/secomm/secomm-08.html> [online] [cit. 27.10.2013]

navrhovatelí a přijetí je účinné v okamžiku, kdy byl takový úkon (např. odeslání zboží) vykonán.¹⁴⁰ Přijetí nabídky je neúčinné, pokud vyjádření souhlasu nedojde navrhovatelí v době, kterou určil nebo v době rozumné s přihlédnutím k okolnostem obchodu (čl. 18). Co bude rozumnou dobou je opět záležitostí výkladu, ale k jejímu bližšímu určení, je třeba vzít v potaz i rychlost sdělovacích prostředků, které oferent použil. Ustanovení čl. 18 dále stanoví, že ústní nabídku je třeba ihned přijmout, ledaže z okolností nevyplývá něco jiného (např. se strany mohou dohodnout jinak). Lhůta pro přijetí nabídky, kterou určuje navrhovatel počíná běžet od okamžiku podání nabídky k odeslání nebo od uvedeného data, které určí navrhovatel - uvedené se bude týkat nabídky učiněné písemně. Lhůta nabídky učiněné ústně nebo telefonicky bude běžet od okamžiku, kdy dojde adresátovi. Je třeba říci, že pozdní přijetí má nicméně účinky přijetí v případě, že navrhovatel o tomto přijetí informuje akceptanta s tím, že přijímá i pozdní odpověď. V takovém případě pozdní akceptace nehraje žádnou roli, protože evidentně obě strany mají zjevný zájem na kontraktaci. Pokud se stane, že pozdní přijetí zapříčiní chyba v doručovacím systému, je třeba, aby původní navrhovatel vyrozuměl akceptanta o tom, že považuje nabídku za zaniklou. Chce-li ale pokračovat v kontraktaci, postačí jeho mlčení, jelikož druhá strana (akceptant) nebude mít patrně o pozdržení písemnosti tušení.

Jak již bylo řečeno, Vídeňská úmluva požaduje v čl. 19 odst. 1 přijetí návrhu bez výhrad, má-li adresát nabídky určité výhrady (dodatky, omezení, jiné změny) jedná se již o protinabídku neboli protinávrh a tím pádem i o odmítnutí původní nabídky. Protinabídku a tedy nová oferta je tzv. modifikovaným přijetím (čl. 19). Modifikované přijetí má ale dle Vídeňské úmluvy ještě jednu rovinu. Znamená, že akceptant souhlasí s návrhem, avšak má určité námitky, které ale neznamenají podstatnou změnu v obsahu návrhu, proto je možné stále jej za přijetí považovat, za předpokladu, že navrhovatel nevznesl proti navrženým změnám námitky. Pokud tedy navrhovatel nevznesl námitky týkající se těchto nepodstatných změn, stanou se automaticky součástí kupní smlouvy. Ustanovení čl. 19 odst. 3 obsahuje demonstrativní výčet dodatků, které jsou považovány

¹⁴⁰ KANDA, Antonín. *Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku*. (Úmluva OSN o mezinárodní koupi zboží.) Praha: Linde, 1999, str. 89

za podstatnou změnu návrhu. Patří sem odchylky týkající se kupní ceny, placení, jakosti, množství zboží, místa a doby dodání nebo rozsahu odpovědnosti. Jelikož se nejedná o úplný výčet, bude další posuzování toho, co lze označit za podstatné změny v nabídce, předmětem praxe a judikatury. Z rozhodovací praxe vyplývá, že např. „přijetí zkracující dobu dodání“¹⁴¹ je změnou podstatnou a jedná se již o protinávrh; „přijetí, které stanoví jiné podmínky kvality“¹⁴² je také protinávrhem; „modifikace návrhu týkající se množství zboží“¹⁴³ je nepodstatnou změnou; „doba, v níž má být oznámena vada“¹⁴⁴ je také nepodstatnou změnou. Závěrem můžeme říci, že podstatné změny se automaticky součástí kupní smlouvy nestanou a původní navrhovatel se proti nim nemusí ohrazovat, jelikož již představují protinabídku a tedy novou ofertu.

Stejně jako oferent je oprávněn vzít zpět svou nabídku, může i akceptant odvolat zpět své přijetí návrhu (čl. 22). A to až do doby, než dojde ke vzniku smlouvy. Z toho vyplývá, že návrh na uzavření kupní smlouvy je odvolatelný až do doby, než je akceptován příjemcem. To je i částečnou odpovědí na otázku, kdy dochází podle Vídeňské úmluvy k uzavření smlouvy.

Okamžik uzavření smlouvy Úmluva pojí s okamžikem, kdy se přijetí nabídky stane účinným (čl. 23). Jak jsem již uvedla, přijetí nabídky se stává účinným v tom okamžiku, kdy „dojde“ souhlas navrhovateli a okamžik uzavření kupní smlouvy je tedy postaven na tzv. teorii přijetí. Z hlediska teorie existují dvě koncepce okamžiku vzniku smlouvy. Jedná se buď o teorii přijetí, která považuje smlouvu za uzavřenou v okamžiku, kdy oferent obdrží akceptaci, která je typická pro systém kontinentálního práva. Nebo o teorii odeslání, v jejímž rámci je smlouva uzavřena okamžikem, kdy příjemce odešle akceptaci, která je naopak typická pro Common Law systém a jiné

¹⁴¹ Rozsudek Vrchního zemského soudu v Mnichově (Oberlandesgericht München) *R. Motor s.n.c. v. M. Auto Vertriebs GmbH* z 8/2/1995. K dispozici na <http://www.unilex.info/case.cfm?id=118> [online] [cit. 29.10.2013]

¹⁴² Rozsudek Vrchního zemského soudu ve Frankfurtu nad Mohanem (Oberlandesgericht Frankfurt am Main) z 31/3/1995. K dispozici na <http://www.unilex.info/case.cfm?id=149> [online] [cit. 29.10.2013]

¹⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu v Rakousku (Oberster Gerichtshof) z 20/3/1997. K dispozici na <http://www.unilex.info/case.cfm?id=254> [online] [cit. 29.10.2013]

¹⁴⁴ Rozsudek Zemského soudu (Landgericht Baden- Baden) z 14/8/1991. K dispozici na <http://www.unilex.info/case.cfm?id=13> [online] [cit. 29.10.2013]

země např. Japonsko nebo JAR.¹⁴⁵ Jedinou výjimku z teorie přijetí ve Vídeňské úmluvě představuje právě čl. 18 odst. 3 a případ konkludentního přijetí nabídky, který fakticky znamená uzavření smlouvy již samotným odesláním zbožím nebo zaplacením kupní ceny a okamžik uzavření kupní smlouvy se de facto pojí s teorií odeslání. Takový postup je možný na základě dřívějších uzancí mezi stranami. Tato skutečnost má oporu v čl. 9 CISG, který stanoví, že strany jsou vázány jakoukoli zvyklostí, na které se dohodly a jakoukoli praxí, kterou mezi sebou zavedly.

3.2 Úmluva o promlčení při mezinárodní koupi zboží

Ještě před přijetím Vídeňské úmluvy byla jako výsledek unifikačních prací Komise UNCITRAL přijata v roce 1974 v New Yorku Úmluva OSN o promlčení při mezinárodní kupní smlouvě zboží - *Convention on the Limitation Period in the International Sale of Goods* - (dále jen Úmluva o promlčení), která u nás byla publikována pod č. 123/1988 Sb. Později byl spolu s Vídeňskou úmluvou přijat i Dodatkový protokol k Úmluvě o promlčení při mezinárodní koupi zboží, který uvedl v soulad text Úmluvy o promlčení v soulad s Vídeňskou úmluvou (č. 161/1991 Sb.)¹⁴⁶ Uvedení v soulad obou Úmluv se týkal zejm. vymezení základních pojmů jako je mezinárodní kupní smlouva, kterou vymezuje shodně a některých dalších otázek. Úmluva o promlčení jakožto přímá norma, má také přednost před použitím kolizních norem. Nadto je zaručena její aplikační přednost jakožto mezinárodní smlouvy před zákonem dle čl. 10 Ústavy.

Přestože byla Úmluva o promlčení přijata dříve než Vídeňská úmluva, nebyla přijata zdaleka tolika státy jako CISG a ani v současné době počet smluvních států nenarůstá. Do současné doby byla Úmluva o promlčení přijata 22 státy, které

¹⁴⁵ KANDA, Antonín. *Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku*. (Úmluva OSN o mezinárodní koupi zboží.) Praha: Linde, 1999, str. 88

¹⁴⁶ KANDA, Antonín. *Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku*. (Úmluva OSN o mezinárodní koupi zboží.) Praha: Linde, 1999, str. 22

přistoupily i k pozdějšímu Dodatkovému protokolu. Počet států, které přijaly Úmluvu bez Dodatkového protokolu je 29.¹⁴⁷

Při právní úpravě této Úmluvy bylo poněkud složité vymezit základní pojem Úmluvy - promlčení tak, aby byl vykládán shodně ve všech smluvních státech, zejm. jej odlišit od příbuzného institutu prekluze. Institut promlčení je totiž pojat v různých právních řádech odlišně, zejm. se podstatně liší úprava v angloamerické a evropské právní kultuře, která pod vlivem římského práva pojímá řadu institutů velmi podobně včetně promlčení. Odchylné pojetí nalezneme v právních řádech zemí Common Law, kde je promlčení institutem procesního práva. Tento fakt by měl spíše dopad pro kolizní normy, v jejichž případě by bylo kolizním kritériem *lex causae*, v případě, že by promlčení bylo pojato jako hmotněprávní institut nebo *lex fori*, v případě procesněprávního pojetí. Tato dvojkolejnost bude jistě při určování rozhodného práva pomocí kolizních norem působit problematicky, avšak ani v případě jednotného pojetí institutu promlčení v Úmluvě, nebyla situace jednoduchá právě pro již zmíněnou problematičnost jeho zařazení a pojetí.

Bez ohledu na právní řád, můžeme vymezit promlčení jako oslabení subjektivního práva a právní povinnosti v důsledku uplynutí časové lhůty, které stále trvá, avšak je již nelze vymáhat (např. soudní cestou), čímž se liší od prekluze, kdy uplynutí časové lhůty má za následek zánik práv a povinností.¹⁴⁸ Promlčení je tedy naturální obligací a po marném plynutí lhůty, kdy mohla být pohledávka vynucována, se stává závazkem právně nevynutitelným, avšak dobrovolně splnitelným. Platí také, že se k promlčení nepřihlíží z úřední povinnosti, musí být vždy namítnuto. Je však ale plně věcí druhé strany, zda dobrovolně závazek splní či nikoliv.

Úmluva o promlčení sama pojem promlčení nevymezuje, avšak ten vyplývá z jejího pozitivního (čl. 1 odst. 1) i negativního vymezení (čl. 1 odst. 2). Předmětem úpravy je tedy v čl. 1 odst. 1 promlčení při mezinárodní koupi zboží: „*Tato Úmluva*

¹⁴⁷ Aktuální stav počtu smluvních států je možné zjistit na http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/sale_goods/1974Convention_status.html [online] [cit. 31.10.2013]

¹⁴⁸ Viz HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. podstatně rozšířené vydání: Praha: C.H.Beck, 2009, str. 831

stanoví, kdy nemohou být vykonána vzájemná práva kupujícího a prodávajícího, vyplývající ze smlouvy o mezinárodní koupi zboží, jejího porušení, ukončení její platnosti nebo její neplatnosti vzhledem k uplynutí doby.“ Touto dobou je promlčecí lhůta.

Negativní vymezení v čl. 1 odst. 2 stanoví, že se „Úmluva nedotýká předpisů o lhůtách, podle nichž může být právo získáno nebo vykonáno (např. reklamace vad zboží) jen, když některá ze stran vůči druhé straně učiní oznámení nebo právní úkon jiný než zahájení právního řízení“ (tím se rozumí řízení soudní, rozhodčí nebo správní). Toto ustanovení má vliv na aplikaci Úmluvy o promlčení na kupní smlouvu řídicí se Vídeňskou úmluvou. V praxi tak nejsou dotčena ustanovení národního právního řádu ve vztahu k lhůtám, které jsou stanoveny pro zahájení právního řízení.¹⁴⁹

Aby bylo možno aplikovat Úmluvu o promlčení, musí být splněny určité požadavky. Musí se jednat o závazkový právní vztah vyplývající z kupní smlouvy a musí jít o vztah mezinárodní. V této oblasti došlo k harmonizaci s CISG, Úmluva o promlčení se také aplikuje tehdy, jestliže obě smluvní strany mají místo podnikání ve dvou různých smluvních státech (čl. 3 odst. 1 písm. a)) nebo jestliže normy mezinárodního práva soukromého odkazují na stát, který je smluvní stranou (čl. 3 odst. 1 písm. b)). I v tomto případě, podobně jako u Vídeňské úmluvy platí výhrada České republiky k čl. 3 odst. 1 písm. b).

Dle ustanovení čl. 3 odst. 3 mohou strany Úmluvu vyloučit, oproti CISG je však zde pojetí rozdílné a je vyžadováno vyloučení výslovné.

Dle ustanovení čl. 8 je promlčecí doba čtyřletá. Shoda právě na tomto čísle byla významným kompromisem mezi rozvojovými zeměmi a ostatními státy.¹⁵⁰ Její délku není možné sjednat odchylně, avšak při splnění určitých podmínek v čl. 22 je možné délku promlčecí doby prodloužit. Prolongace je možná ze strany dlužníka, který písemně potvrdí její prodloužení. Také je možné v rozhodčí doložce sjednat zahájení

¹⁴⁹ KANDA, Antonín. *Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku*. (Úmluva OSN o mezinárodní koupi zboží.) Praha: Linde, 1999, str. 40

¹⁵⁰ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Právo mezinárodního obchodu*: Praha: Aspi Wolters Kluwer, 2006, str. 398

rozhodčího řízení v kratší lhůtě než čtyřleté, pokud bude sjednaná kratší doba odpovídat promlčecí době v právním řádu, kterým se kupní smlouva bude řídit (*lex causae*).

Promlčecí doba počíná běžet dnem, kdy vzniká právo na žalobu v právním řízení (čl. 9 odst. 1). K jejímu stavení dochází v případě, že věřitel k uspokojení svého práva učiní právní úkon k zahájení soudního, rozhodčího nebo jiného řízení nebo uplatní vůči dlužníkovi protinárok. Pokud takové řízení neskončí vydáním meritorního rozhodnutí, platí zde vyvratitelná právní domněnka, že promlčecí lhůta nepřestala běžet. Pokud však již promlčecí doba uplynula v době skončení takového řízení nebo k jejímu uplynutí zbývá méně než jeden rok, prodlužuje se tak, že neskončí dříve než jeden rok ode dne, kdy skončí právní řízení. Toto ustanovení chrání věřitele v případě, že by učinil úkon k zahájení řízení, které by neskončilo vydáním rozhodnutí ve věci samé a mezitím by promlčecí lhůta uplynula.

Objektivní a maximální promlčecí doba činí deset let a to i v případě, že je dlužníkem písemně prodloužena i opakovaně.

Uznáním závazku začíná běžet nová čtyřletá promlčecí doba a to ode dne písemného uznání závazku. Uznáním se rozumí také částečné plnění nebo placení úroků, v těchto případech bude běžet nová promlčecí doba právě ode dne, kdy dlužník takový úkon učinil.

Závěrem k této problematice bych uvedla, že úprava promlčení v českém právním řádu byla v obchodním zákoníku inspirována právě Newyorskou úmluvou o promlčení, kde byla stanovena i stejně dlouhá promlčecí doba. Právní úprava délky promlčení v jednotlivých právních řádech se značně liší (od jednoho roku do třiceti let),¹⁵¹ a proto bude vždy jistější pro obchodníky z hlediska jejich legitimního očekávání, bude-li na jejich závazkový vztah aplikována právě Newyorská úmluva.

¹⁵¹ RŮŽIČKA, Květoslav. *Jak obchodovat se zahraničím?*: Ostrava: Montanex, 1994, str. 75

3.3 Římská úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy

Římská úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy z 19/6/1980 v českém právním řádu publikovaná pod č. 64/2006 Sb. m. s. (dále jen Římská úmluva 1980), doplněná sdělením č. 21/2007 Sb. m. s., představuje unifikovanou kolizní normu mezinárodního původu, která je považována za předchůdkyni Nařízení EP a Rady č. 593/2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy. Smluvními stranami této Úmluvy jsou členské země Evropských společenství, tedy dnešní Evropské unie. Jedním z hlavních cílů Římské úmluvy bylo harmonizovat a sjednotit normy určující rozhodné právo pro smlouvy, a tím vyloučit již zmiňovaný jev *forum shopping*.¹⁵²

Po aktu přistoupení jednotlivých členských států k EU, tak vstupovala i Římská úmluva v platnost. Je třeba říci, že se tak nedělo automaticky, ale bylo povinností každého nově přistupujícího státu k Úmluvě přistoupit. Z hlediska hierarchie evropských předpisů však není primárním, sekundárním ani terciálním pramenem. Není součástí práva EU, avšak na základě zvláštních protokolů k ní připojených (Prvního a Druhého protokolu o výkladu Úmluvy Evropským soudním dvorem), podléhá autoritativnímu výkladu ESD.¹⁵³ Oba Protokoly vstoupily v platnost až v roce 2004, kdežto Úmluva nabyla platnosti již v roce 1991. Protokoly měly zajišťovat jednotný výklad Úmluvy, který byl i vzhledem k jejich pozdnímu přijetí problematický a i proto směřoval vývoj situace k pozdější transformaci Římské úmluvy do Nařízení Řím I.

Úmluva byla uzavřena výlučně mezi členskými státy, ale přesto neměla právní základ v úmluvách Společenství. Byla členskými státy sjednána a ratifikována jako mezinárodní úmluva, tedy akt veřejného mezinárodního práva a nikoli jako nástroj Společenství.¹⁵⁴ Nadto byla nutná její transformace do národního právního řádu, u Nařízení Řím I tento problém odpadá.

¹⁵² PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*: 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2008, str. 255

¹⁵³ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*: 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2008, str. 214

¹⁵⁴ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Římská úmluva a nařízení Řím I*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck 2009, str. 16

V oblasti interpretace má pro Římskou Úmluvu důležitost Zpráva Giuliano - Lagarde,¹⁵⁵ která bývá publikována jako příloha většiny komentářů k Úmluvě a která je aktuálně použitelná i pro Nařízení Řím I, jelikož jím byla převzata celá řada institutů.

Jelikož se jedná o normu uzavřenou, je možné, aby její smluvní stranou byly pouze státy Evropských společenství.¹⁵⁶ Pro každý členský stát je aplikovatelná až po jejím vstupu v platnost a to pro každý stát zvlášť, neboť rozšiřování smluvních stran probíhalo postupně a pro každý stát jednotlivě. Pro Českou republiku je použitelná až na smlouvy uzavřené po jejím vstupu v platnost (tj. od 1/7/2006). Smlouvy uzavřené před tímto datem podléhají kolizní úpravě v zákoně č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním. V právu se uplatňuje zásada, že zákon nepůsobí zpětně a čl. 17 ŘÚ také potvrzuje, že Úmluva nemá retroaktivní účinky, protože nemá vliv na již uzavřené smlouvy. Přesto Zpráva Giuliano - Lagarde uvádí, že je možné použít Úmluvu předem i na závazky uzavřené v době, kdy Římská úmluva prozatím nevstoupila v platnost, avšak pouze jako *ratio scripta*.¹⁵⁷

Jelikož je Římská úmluva mezinárodní smlouvou, která je součástí českého právního řádu, použije se přednostně před zákonem na základě čl. 10 Ústavy, pokud ten stanoví něco jiného. Tento fakt má v praxi ten důsledek, že v rozsahu své působnosti nahrazuje Římská úmluva zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním. Dle čl. 21 Římské úmluvy navíc není ŘÚ dotčeno použití mezinárodních úmluv, jejichž smluvní stranou stát je. Těmito mezinárodními úmluvami jsou z hlediska kupní smlouvy jak Vídeňská úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží, tak Newyorská úmluva o promlčení při mezinárodní koupi zboží. Tyto úmluvy budou tedy před Římskou úmluvou o smluvních závazkových vztazích použity přednostně.

¹⁵⁵ Zpráva o úmluvě o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, jejímiž autory jsou Mario Giuliano a Paul Lagarde. K dispozici viz Zpráva k Úmluvě (Giuliano - Lagarde). Viz BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Římská úmluva a nařízení Řím I*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck 2009, str. 2051-2154

¹⁵⁶ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Závazky ze smluv a jejich právní režim (se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu)*: Brno: Masarykova univerzita, 2010, str. 69

¹⁵⁷ Čl. 17 Zpráva k Úmluvě (Giuliano - Lagarde). Viz BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Římská úmluva a nařízení Řím I*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck 2009, str. 2135

Aplikace Římské úmluvy 1980 je však používána velmi marginálně a to z důvodu, že namísto této Úmluvy se k uzavření smlouvy po datu 17/12/2009 použije Nařízení Řím I, které Římskou úmluvu nahradilo. Římská úmluva se nadále i po tomto datu použije pro Dánsko, neboť Nařízení Řím I pro něj není právně závazné a nebude před dánskými soudy aplikováno.¹⁵⁸ Zpočátku byla nejistá i situace ve Velké Británii, která však nakonec dala evropským jednotným pravidlům přednost a pro Nařízení optovala. Na základě pravidla *lex posterior derogat priori* je ve všech ostatních členských státech Evropské unie aplikováno pro úpravu smluvních závazkových vztahů od 17/12/2009 namísto ŘÚ, Nařízení Řím I.

Je třeba si uvědomit, že Římská úmluva obsahuje pouze kolizní normy, které nestanoví práva a povinnosti stran přímo, ale pouze odkazují na právní řád z něhož je možné obsah smlouvy dovodit. Jelikož se kupní smlouva řadí do smluvních závazkových vztahů, je možné, aby při jejím uzavírání a dalších otázkách byla použita i tato Úmluva. Např. pokud mezi stranami k volbě práva nedojde nebo nebude přímo aplikována přímá norma anebo v oblasti otázek přímou normou neupravených tak dojde k použití této kolizní normy. Jak jsem však již zmínila, její aplikace bude záležitostí spíše okrajovou. Na kupní smlouvy uzavřené po datu 17/12/2009 a pozdějším aplikována nebude, neboť byla nahrazena Nařízením Řím I. Její aplikace tak připadá v úvahu tehdy, pokud byla kupní smlouva uzavřena před tímto datem a soud, který bude řešit spor z této smlouvy ji bude aplikovat. Z důvodu jedné ze základních zásad v právu, jakou je zákaz retroaktivity nebude i v souladu s čl. 28 Nařízení Řím I, Nařízení před tímto datem aplikováno a použije se ustanovení Římské úmluvy. Je však třeba říci, že výsledek použití obou pramenů pro určení rozhodného práva, kterým se má kupní smlouva řídit, ať už Římské úmluvy nebo Nařízení Řím I., bude v obou případech velmi pravděpodobně stejný. Římská úmluva totiž při neexistenci volby práva vychází z principu nejužšího spojení a charakteristického plnění v čl. 4 odst. 1 a 2, tzn. rozhodným právem je právní řád státu, k němuž má kupní smlouva nejužší vztah. Dle čl. 4 odst. 1 se *„smlouva řídí právem země s níž nejúžeji souvisí.“* V čl. 4 odst. 2 se uplatňuje domněnka, že: *„Smlouva nejúžeji souvisí se zemí, v níž má strana, která je povinna plnit předmět smlouvy, v době uzavření smlouvy obvyklé bydliště nebo*

¹⁵⁸ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Závazky ze smluv a jejich právní režim (se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu)*: Brno: Masarykova univerzita, 2010, str. 71

v případě obchodní společnosti, sdružení nebo právnické osoby ústředí.“ Takovým nejužším vztahem by mohlo být buď místo uzavření smlouvy nebo místo plnění smlouvy. Princip nejužšího spojení v čl. 4 odst. 1 je v Římské úmluvě tedy doplněn principem charakteristického plnění v čl. 4 odst. 2. Charakteristické plnění je objektivním navázáním a v zásadě znamená, že rozhodným právem je právní řád státu, v němž má bydliště strana poskytující takové charakteristické plnění.¹⁵⁹ Z toho plyne, když uvážíme, že charakteristické plnění se určuje s ohledem na hlavní těžiště smlouvy, že se bude jednat o bydliště prodávajícího. A Nařízení Řím I. vychází v čl. 4 odst. 1 a) z ustanovení, že smlouva o koupi zboží se řídí právem země, v níž má prodávající obvyklé bydliště. Což znamená, že v obou případech dochází ke shodnému závěru.

Závěrem jen doplním, že Římská úmluva je použitelná univerzálně a také ctí princip autonomie vůle jako většina soukromoprávních předpisů a dovoluje stranám si svobodně právo zvolit. Více o těchto dvou institutech se zmiňují v následující kapitole, neboť i v těchto dvou bodech Nařízení téměř kopíruje Úmluvu.

3.4 Nařízení EP a Rady (ES) o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy

Prostřednictvím tzv. Zelené knihy¹⁶⁰ byly v roce 2002 zahájeny práce na transformaci Římské úmluvy do Nařízení, které se tak stalo nástrojem evropského práva ve zmodernizované podobě. Zelená kniha byla vyhotovena formou dotazníku, který Evropská komise zaslala členským státům a jejich zástupcům průmyslu, bank, sdružení spotřebitelů, advokátů i akademiků. Prostřednictvím Zelené knihy byl později vypracován návrh Nařízení, který byl Komisí představen jako pouhé převedení dosavadní Římské úmluvy 1980 do Nařízení, přestože v určitých zásadních oblastech

¹⁵⁹ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Římská úmluva a nařízení Řím I.* Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck 2009, str. 686

¹⁶⁰ Zelená kniha o přeměně Římské úmluvy z roku 1980 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy na nástroj Společenství a o její modernizaci.

zejm. oblast ochrany spotřebitele a oblast aplikace mezinárodních imperativních norem byla přijata ustanovení nová.

Výsledkem bylo přijetí Nařízení EP a Rady č. 593/2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, které nabylo účinnosti k datu 17/12/2009 (Nařízení Řím I). Určení rozhodného práva pro smluvní závazkové vztahy včetně mezinárodní kupní smlouvy se bude tedy po tomto datu řídit touto kolizní normou.

Jelikož bylo nakonec přistoupeno k tomu, aby byla Římská úmluva transformována do nařízení a nikoli do směrnice nebo jiného podobného aktu, vyplývá z nařízení jako pramene práva několik zásad. Předně je nařízení pramenem evropského práva, třebaže sekundárním, a proto je kolizní problematika smluvních závazkových vztahů na úrovni Unie řešena již normou, která se řadí do evropských právních pramenů na rozdíl od Římské úmluvy, která byla přijata jako instrument mezinárodního práva veřejného. Nařízení je sice sekundárním pramenem evropského práva, ale jako takové je obecně závazné a bezprostředně použitelné, tzn. v každém členském státě působí přímo a není třeba prováděcího aktu k jeho provedení. Nadto se i na něj samozřejmě vztahuje zásada aplikační přednosti. V podstatě můžeme říci, že přestože se řadí do sekundárních pramenů, má účinky pramenů primárních.

Na základě čl. 10 Ústavy je tedy i Nařízení Řím I aplikovatelné přednostně před zákonem a v rozsahu své působnosti nahrazuje českou kolizní normu upravující vztahy v mezinárodním právu soukromém - ZMPS (NZMPS).

Z věcné působnosti Nařízení čl. 1 odst. 1 vyplývá, že se použije na smluvní závazkové vztahy¹⁶¹ občanského a obchodního práva v případě kolize právních řádů (nevztahuje se na věci daňové, celní či správní). Stejně jako v ŘÚ je zde vyjádřen požadavek mezinárodního prvku, kdy je Úmluva aplikována na závazky mající vztah k právu různých zemí. Konsensuálně je však nemožné aplikaci Nařízení vyloučit,

¹⁶¹ Pojem smluvních závazkových vztahů zde není vyložen, je však možné tento pojem konfrontovat s pojmem mimosmluvní závazky v Nařízení Řím II.

přičemž je tento fakt vyvážen možností volby práva (nemožnost vyloučení je shodné s ŘÚ).¹⁶²

Nařízení Řím I je stejně jako ŘÚ univerzálně použitelné, což vyplývá z čl. 2 Nařízení. Univerzální použitelnost znamená, že právo určené na základě Nařízení se použije bez ohledu na to, zda je právem některého z členských států. To znamená, že rozhodným právem by mohlo být např. právo ruské v případě, že na něj Nařízení odkáže. V takovém případě se použije právo třetího nesmluvního státu.

Nařízení dovoluje v čl. 3 odst. 1 volbu práva. Ta musí být vyjádřena výslovně nebo jasně vyplývat z ustanovení smlouvy nebo okolností případu. Volba práva může být provedena pro celou smlouvu nebo pouze pro její dílčí část, štěpení smlouvy na různé části, které mohou podléhat různým právním řádům je tak umožněno. Je třeba poznamenat, že volba práva v konečném důsledku naráží na určité limity. Smluvně nelze např. odvrátit kogentní ustanovení zvoleného rozhodného práva dle čl. 3 odst. 3 a dále může být volba práva omezena z důvodu rozporu s veřejným pořádkem (čl. 21). Závěrem k volbě práva dodávám, že před přijetím Nařízení probíhaly diskuze, zda se do Nařízení má začlenit možnost smluvních stran zvolit si, aby se smlouva řídila obecně uznávanými a dodržovanými pravidly v mezinárodním obchodu (lex mercatoria), přestože byl tento návrh podporován mnoha odborníky, nakonec přijat nebyl. I přesto, že je toto téma spojeno s pozitivním i negativním přístupem a je možné, že přístup pozitivní se může jevit jako krátkozraký, spíše bych se klonila k revolučnímu začlenění lex mercatoria do Nařízení.

Pro určení rozhodného práva, kterým se má řídit kupní smlouva je tedy od 17/12/2009 používáno Nařízení Řím I. V případě, že si strany právo nezvolí dle čl. 3 odst. 1, přistoupí se k aplikaci čl. 4 odst. 1, který stanoví, že: „*V míře, ve které nebylo právo rozhodné pro smlouvu zvoleno, je právo rozhodné pro následující smlouvy určeno takto: a) smlouva o koupi zboží se řídí právem země, v níž má prodávající obvyklé bydliště.*“ Co je obvyklým bydlištěm pak určuje čl. 19: „*Za obvyklé bydliště obchodní společnosti, sdružení nebo právnické osoby se považuje místo jejich ústřední*

¹⁶² BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Římská úmluva a nařízení Řím I*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck 2009, str. 83

správy. Za obvyklé bydliště fyzické osoby, která jedná při výkonu své podnikatelské činnosti, se považuje její hlavní místo podnikání.“ Ustanovení čl. 19 odst. 3 pouze doplňuje, že pro určení obvyklého bydliště je relevantním časovým okamžikem doba uzavření smlouvy. Čili určení rozhodného práva se fixuje na okamžik uzavření smlouvy v době, ve které má nebo měl prodávající obvyklé bydliště v určité zemi, podle níž bude pro smlouvu rozhodné právo použito.

Vztah Nařízení k mezinárodním smlouvám je řešen v čl. 25 odst. 1, který zakotvuje, že jím není dotčeno použití mezinárodních úmluv, jejichž stranou je jeden nebo více členských států ke dni přijetí tohoto nařízení a který stanoví kolizní normy pro smluvní závazkové vztahy. Existují názory, že by tímhle ustanovením mohla být v oblasti mezinárodní kupní smlouvy dotčena i Vídeňská úmluva, tzn. mohla by vyvstat otázka, zda je do tohoto čl. zahrnuta i Vídeňská úmluva.¹⁶³ Pauknerová dále uvádí, že existují různé názory na tuto problematiku. Pokud by se čl. 25 odst. 1 Nařízení vykládal restriktivně, Vídeňská úmluva jakožto norma přímá by do tohoto článku nepočítala. V případě výkladu extenzivního by byla situace jiná, protože autoři, kteří zaujímají tento názor, argumentují tím, že postačí, pokud úmluva pouze některé kolizní normy obsahuje. Jak víme z předešlé kapitoly (3.1), Vídeňská úmluva v některých svých ustanoveních obsahuje skryté kolizní normy. Existuje ale i názor, že Nařízení Řím I pouze harmonizuje kolizní normy a Vídeňská úmluva jakožto pramen mezinárodního smluvního práva není tímto ustanovením vůbec dotčena. Kloním se rozhodně k tomuto názoru, navíc se domnívám, že přestože Vídeňská úmluva nějaké kolizní normy obsahuje, je považována bez diskuze za přímou normu a čl. 25 Nařízení na přímé normy nesměruje. Pauknerová uvádí, že: *„pokud by se Vídeňská úmluva aplikovala přednostně, soud ji bude aplikovat tehdy, pokud budou splněny její podmínky použitelnosti dle čl. 1 - 6 CISG, a nebude se vůbec zabývat kolizními otázkami a určovat rozhodné právo.“*¹⁶⁴

¹⁶³ Viz PAUKNEROVÁ, Monika. In *Obchodněprávní revue: Tři pohledy na mezinárodní kupní smlouvu*. 2012, č. 6, str. 167-172

¹⁶⁴ tamtéž

Ustanovení čl. 25 odst. 2 dále stanoví, že Nařízení se použije mezi členskými státy přednostně ve vztahu k úmluvám uzavřeným výlučně mezi dvěma a více členskými státy v rozsahu, ve kterém se týkají předmětu právní úpravy Nařízení.

Přestože Nařízení přineslo celou řadu změn, koncepce kolizní úpravy, která byla zavedena Římskou úmluvou se zásadně nemění.

3.5 Zákon o mezinárodním právu soukromém

Od 1/1/2014 s nabytím účinnosti nového občanského zákoníku dojde k 31/12/2013 ke zrušení zákona č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním (ZMPS)¹⁶⁵, který tak bude nahrazen novým zákonem č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém (NZMPS).

Nová právní úprava této tuzemské kolizní normy, tak reflektuje nejen změny vyplývající z rekodifikace soukromého práva a z přijetí nového občanského zákoníku (především tak, že reaguje na novou terminologii), ale reaguje především na změny evropských předpisů, zejm. nařízení. Nová úprava taktéž sleduje nové trendy v oblasti mezinárodního soukromého práva, na něž reaguje především nahrazením typického hraničního určovatele státní příslušnosti, obvyklým pobytem. Přestože bylo z názvu zákona vypuštěno mezinárodní právo procesní, neznamená to, že by jej NZMPS neupravoval. Podle moderního pojetí mezinárodního práva soukromého zahrnuje pojem mezinárodní právo soukromé automaticky i mezinárodní právo procesní.¹⁶⁶ Na počátku existovaly úvahy a diskuze o nejvhodnější formě legislativní úpravy. Než bylo rozhodnuto o tom, že bude úprava mezinárodního práva soukromého vyhrazena zvláštnímu zákonu, spekulovalo se také nad zařazením této úpravy do nového občanského zákoníku. Nakonec však bylo od této úvahy upuštěno, neboť by tento

¹⁶⁵ Účinnosti nabyl k datu 1/4/1964 z čehož je zřejmé, že upravoval soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem téměř přesně padesát let.

¹⁶⁶ Informace dostupné z oficiálního serveru nového občanského zákoníku na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/mezinarodni-pravo/obecne/> [online] [cit. 5.11.2013]

způsob vedl k oddělení hmotněprávních a procesněprávních kolizních norem, které by musely být zařazeny do občanského soudního řádu, což by mohlo působit poněkud problematičtěji.¹⁶⁷

Zákon o mezinárodním právu soukromém ať už jeho stará nebo nová úprava je složen z kolizních norem, které slouží pro úpravu právních vztahů s mezinárodním prvkem. Tento zákon je výrazem skutečnosti, že každý stát má svou vlastní úpravu mezinárodního práva soukromého a právních poměrů z něj vyplývajících.

Zákon o mezinárodním právu soukromém z hlediska své použitelnosti je limitován mezinárodními smlouvami a evropským právem, které mají jak jsem již několikrát zmínila aplikační přednost. Stanoví-li něco jiného mezinárodní smlouva než zákon, bude přednostně použita právě mezinárodní smlouva. Aby tedy tuzemská právní norma neutrpěla na své vážnosti neměla by se s mezinárodní smlouvou dostat do rozporu, nadto je v právu ctěno pravidlo, že z hlediska právní jistoty si nemají právní normy navzájem odporovat.

Platí tedy pravidlo, že ustanovení NZMPS se použije jen tehdy, jestliže smlouva závazná pro Českou republiku a vyhlášená ve Sbírce zákonů nebo ve Sbírce mezinárodních smluv nestanoví jinak. Toto pravidlo ukotvovala i stará úprava ZMPS v § 2. V novém zákoně NZMPS není toto pravidlo výslovně uvedeno, avšak vyplývá z čl. 10 a 10 a) Ústavy. Ustanovení § 2 NZMPS stanoví, že se zákon použije v mezích ustanovení vyhlášených mezinárodních smluv, kterými je ČR vázána a přímo použitelných ustanovení práva Evropské unie. Zákon o mezinárodním právu soukromém se proto použije na otázky evropským právem nebo mezinárodními smlouvami neupravenými. NZMPS tedy stanoví kolizní normy mj. jen pro smlouvy, na které se nařízení Řím I nevztahuje.¹⁶⁸ ZMPS se v případě mezinárodní kupní smlouvy také použije pro určení rozhodného práva pro kupní smlouvy uzavřené do 30/6/2006, neboť od 1/7/2006 došlo v českém právním řádu k aplikaci Římské úmluvy, která jak

¹⁶⁷ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o mezinárodním právu soukromém. (Ministerstvo spravedlnosti ČR). K dispozici na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/zakon-o-mezinarodnim-pravu-soukromem/navrh-zakona.html> [online] [cit. 5.11.2013]

¹⁶⁸ Tamtéž [online] [cit. 5.11.2013]

víme byla použitelná pouze do data 17/12/2009, kdy byla nahrazena Nařízením Řím I. Důvodová zpráva k § 2 ZMPS ještě uvádí, že jestliže je daná otázka upravena jak ve vnitrostátním zákoně, tak v mezinárodní smlouvě shodně, není důvod pro přednostní použití normy sjednané mezinárodní smlouvou, neboť nemůže dojít k jejímu porušení.

V případě mezinárodní kupní smlouvy je na smlouvy uzavřené do 30/6/2006 aplikovatelné ustanovení §§ 9 a 10 ZMPS. Ustanovení § 9 dovoluje volbu práva, která nemusí být provedena výslovně, ale postačí mlčky, v případě, že není vzhledem k okolnostem pochyb o projevené vůli. Ustanovení § 10 reaguje na situaci, kdy si strany smlouvy rozhodné právo pro svůj závazkový vztahy nezvolí. V takovém případě je stanoveno, že se jejich vztahy řídí právním řádem, jehož použití odpovídá rozumnému uspořádání daného vztahu a vzhledem k tomu se zpravidla: a) „smlouvy kupní a smlouvy o dílo řídí právem místa, kde je sídlo (bydliště) prodávajícího nebo zhotovitele díla v době uzavření smlouvy.“ Poměrně neurčitý a široký význam, že právní řád bude určen na základě „rozumného uspořádání vztahu“ je tak konkretizován pro jednotlivé smluvní typy. Formulace „zpravidla“ také napovídá, že tomu tak nemusí být vždy, a proto je možné, aby bylo za rozhodující použito i jiné kritérium a tedy jiný hraniční určovatel.¹⁶⁹

Kolizní kritéria pro mezinárodní kupní smlouvu jsou dle NZMPS stanoveny v hlavě XI. pod názvem *Závazková práva* §§ 84 a 87. Ustanovení § 84 stanoví svou působnost ve vztahu k jiným předpisům: „Ustanovení této hlavy se použijí v návaznosti na přímo použitelné předpisy Evropské unie a mezinárodní smlouvy. Úprava v této hlavě se omezuje na otázky, které nespádají do rozsahu působnosti těchto předpisů a smluv, ledaže tyto předpisy a smlouvy připouštějí úpravu v tomto zákoně.“ Přímou použitelnými předpisy je myšleno zejm. Nařízením Řím I, proto je tedy ustanovení NZMPS v této věci vyloučeno. Mezinárodní smlouvou je myšlena zejm. přímá norma - tj. Vídeňská úmluva o mezinárodní koupi zboží, která by dle tohoto ustanovení tedy měla mít přednost před použitím kolizních norem.

¹⁶⁹ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o mezinárodním právu soukromém. (Ministerstvo spravedlnosti ČR). K dispozici na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/zakon-o-mezinarodnim-pravu-soukromem/navrh-zakona.html> [online] [cit. 5.11.2013]

Ustanovení § 87 odst. 1 NZMPS v dílu 3. s názvem *Smlouvy* stanoví, že se smlouvy řídí právem státu s nímž smlouva nejúžeji souvisí, pokud strany nezvolily rozhodné právo. Volba práva je tedy jako v předešlém zákoně dovolena. Musí však být vyjádřena výslovně nebo musí vyplývat bez pochybnosti z ustanovení smlouvy nebo okolností případu. Jak už jsem se zmínila v předešlé kapitole (3.3), princip nejvyššího vztahu se uplatňoval i v rámci Římské úmluvy čl. 4 odst. 2. Nejvyšší vztah by mohl být dán buď místem uzavření smlouvy nebo místem plnění smlouvy. Jelikož není v NZMPS „nejvyšší vztah“ blíže specifikován např. jako je tomu v Římské úmluvě, kde je spojen s tzv. charakteristickým plněním, je v takovém případě možné vybírat z více kritérií „nejvyššího vztahu,“ což by mohlo přinést mnohdy nejednoznačné závěry.

Závěrem ke kolizní problematice bych uvedla, že přestože se pro oblast kupní smlouvy použijí v časovém rozpětí celkem tři kolizní normy (do 30/6/2006 - ZMPS, od 1/7/2006 - Římská úmluva 1980 a od 17/12/2009 - Nařízení Řím I) a rozhodující pro určení rozhodného práva bude tedy datum uzavření smlouvy, nebude se příliš výsledek použití těchto předpisů příliš lišit, jak uvádí Pauknerová:¹⁷⁰ „výsledek bude ve všech případech vysoce pravděpodobně shodný.“

Závěr

Cílem této práce bylo nastínit právní úpravu kupní smlouvy v mezinárodním obchodním styku, jak nejprve z hlediska obecného, tak i z hlediska konkrétního, který poukázal na jednotlivé prameny práva, ať už se jedná o normy přímé nebo kolizní a jejich detailnější rozbor. V celku tak tato práce nabízí pohled na ucelenou problematiku právní úpravy mezinárodní kupní smlouvy, která představuje jeden z nejdůležitějších institutů mezinárodních závazkových vztahů, jejichž právní úprava stejně jako další otázky mezinárodního práva soukromého bývají záležitostmi poněkud komplikovanou. Řekla bych proto, že cíl této práce byl splněn.

¹⁷⁰ Viz PAUKNEROVÁ, Monika. In *Obchodněprávní revue: Tři pohledy na mezinárodní kupní smlouvu*. 2012, č. 6, str. 167-172

Jak již bylo několikrát řečeno, protože je rozsahem této práce kupní smlouva v obchodním styku, není téma této práce zaměřeno na spotřebitelské smlouvy ani na smlouvy mezi nepodnikajícími osobami. V této oblasti se však v současné době formuje Návrh nařízení o společné evropské právní úpravě kupní smlouvy (CESL)¹⁷¹, který by v budoucnu bylo možno použít mezi podnikateli a spotřebiteli, ale i mezi podnikateli navzájem, byl-li by alespoň jednou ze stran malý nebo střední podnikatel. Členské státy však budou mít možnost rozšířit působnost právní úpravy i na vztahy mezi obchodníky, z nichž by žádný nebyl malým nebo středním podnikatelem. Nařízení CESL má tak poměrně vysoké cíle, když se v rámci své právní úpravy pokouší postihnout jak spotřebitelskou, tak obchodní kupní smlouvu. Hlavním rozdílem mezi tímto nařízením a Vídeňskou úmluvou by byl v samotném způsobu aplikace těchto norem. Vídeňská úmluva musí být stranami přímo vyloučena, jinak bude aplikována, kdežto nařízení CESL by muselo naopak být stranami přijato, aby mohlo být použito.

V právních řádech v rámci Evropské unie by neměly vznikat z důvodu harmonizace právních norem podstatné rozdíly ani v oblasti kupní smlouvy, je však třeba mít na paměti, že světový obchod neprobíhá pouze v rámci EU, přestože je Unie hlavním ekonomickým partnerem České republiky. Stěžejní úmluvou pro oblast mezinárodní kupní smlouvy proto zůstává Vídeňská úmluva, avšak ani třicet let po svém vzniku nepatří v obchodním světě k právním úpravám, jejichž pozice by byla jednoznačná a obchodníky preferovaná před národním právem.¹⁷² I na legislativní úrovni vidíme namísto prohlubování této unifikované normy snahy různých organizací (EU viz CESL nebo unifikační snahy v Jižní Americe) vytvořit regionální právní úpravu mezinárodní koupě zboží. Což je nepochybně škoda, avšak důvody této regionalizace v právní úpravě přináší nesporné výhody tam, kde mají státy blízké úpravy právních řádů. Jak jsem již ale podotkla v úvodu této práce, přesto zůstává Vídeňská úmluva nejvyužívanějším právním nástrojem pro úpravu mezinárodní kupní smlouvy, na jejímž základě probíhá až 80 % světového obchodu.

¹⁷¹ CESL (A Common European Sales Law)

¹⁷² ROZEHNALOVÁ, Naděžda; DRLIČKOVÁ, Klára a kol. *Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupě zboží - ano či ne?* Brno: Masarykova univerzita, 2012, str. 13

Závěrem bych ráda podotkla, že přestože jak unifikované přímé nebo kolizní normy ve svém důsledku nabízejí úpravu právních vztahů z kupní smlouvy vznikajících, všechny tyto právní instrumenty (Vídeňská úmluva, Římská úmluva 1980, Nařízení Řím I, NZMPS) dovolují svobodnou volbu práva. Tento institut tak dává vědět, že se pohybujeme na soukromoprávním poli, jehož hlavní zásadou je princip autonomie vůle a že smluvním stranám je na prvním místě dána možnost regulovat své právní vztahy na základě svého svobodného uvážení.

Seznam zkratek

CISG	United Nation Convention on Contracts for the International Sale of Goods - Vídeňská úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží č. 160/1990 Sb.,
EK	Evropská komise,
EP	Evropský parlament,
ICC	International Chamber of Commerce - Mezinárodní obchodní komora v Paříži,
INCOTERMS	International Commercial Terms - Dodací podmínky vydané Mezinárodní obchodní komorou v Paříži,
Nařízení Řím I	Nařízení EP a Rady (ES) o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy č. 593/ 2008,
Newyorská úmluva o promlčení	Úmluva o promlčení při mezinárodní koupi zboží č. 123/1988 Sb.,
NOZ	Zákon č. 89/ 2012 Sb., nový občanský zákoník,
NZMPS	Zákon č. 91/2012 Sb., zákon o mezinárodním právu soukromém,
OZ	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník,

OBZ	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník,
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci,
PZO	Podnik zahraničního obchodu,
Římská úmluva 1980	Římská úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, č. 64/2006 Sb. m. s.,
UNCITRAL	United Nations Commissions on International Trade Law-Komise OSN pro právo mezinárodního obchodu,
UNIDROIT	Institut International pour l'Unification du Droit - Ústav pro sjednocení mezinárodního práva v Římě,
VDP RVHP	Všeobecné dodací podmínky RVHP,
Vídeňská úmluva	Vídeňská úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží č. 160/1990 Sb.,

Seznam literatury a pramenů

Monografie a učebnice

BĚLOHLÁVEK, Alexander J. *Římská úmluva a nařízení Řím I. Komentář. I. a II. díl. 1.* vydání. Praha: C. H. Beck 2009, 2850 s. ISBN 978-80-7400-176-5

BRIDGE, Michael. *The International Sale of Goods. Law and Practice.* New York: Oxford University Press, 1999. 531 s. ISBN 0-19-876490-1

ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem.* Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2

GOODE R., KRONKE H., MCKENDRICK E., WOOL J. *Transnational Commercial Law.* Oxford University press, 2004, 1058 s., ISBN 0-19-925167-3

GOODE R., KRONKE, H. McKENRICKS E., WOOL J. *Transnational Commercial Law, International instruments and commentary.* Great Britain: Oxford University press, 2012, 1072 s. ISBN 978-0-19-958286-0

HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník.* 3. podstatně rozšířené vydání: Praha: C.H.Beck, 2009. 1459 s. ISBN 978-80-7400-059-1

KALENSKÝ, Pavel. *Obligační statut kupní smlouvy v mezinárodním obchodním styku.* Praha: Nakladatelství československé akademie věd, 1960, 302 s.

KANDA, Antonín. *Zákoník mezinárodního obchodu.* Praha: Orbis, 1975. 336 s.

KANDA, Antonín. *Mezinárodní kupní smlouva.* Praha: Academia, 1988. 273 s.

KANDA, Antonín. *Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku. (Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží)*: Praha: Linde, 1999, 307 s. ISBN 80-7201-183-9

KANDA, Antonín. *Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (s komentářem)* 2. vydání (aktualizované): Praha: Hospodářská komora České republiky, 1995, 109 s.

KANDA, Antonín. *Mezinárodní kupní smlouva: Autoreferát disertace k získání vědecké hodnosti*. Praha: Československá akademie věd, 1990, 47 s.

KOPÁČ, Ludvík. *Komentář k zákoníku mezinárodního obchodu*. Praha: Panorama, 1984, 349 s.

KRÖLL, Stefan; MISTELIS, Loukas; PERALES VISCASILLAS, Pilar. *UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG) Commentary*: München: C. H. Beck, 2011, 1251 s. ISBN 978-3-406-58416-9

KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé. 7.*, opravené a doplněné vydání: Brno-Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2009, 464 s. ISBN 978-80-7380-171-7

KUČERA, Zdeněk; PAUKNEROVÁ, Monika; RŮŽIČKA, Květoslav a kolektiv. *Právo mezinárodního obchodu*: Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2008, 407 s. ISBN 978-80-7380-108-3

MADAR, Zdeněk a kol. *Slovník českého práva, I.díl*: Praha: Linde, 1999, 923 s. ISBN 80-7201-150-2

NOVÝ, Zdeněk. *Dobrá víra jako princip smluvního práva v mezinárodním obchodu*: Praha: C. H. Beck, 2012, 225 s. ISBN 978-80-7400-376-9

PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*: 1.vydání, Praha: C. H. Beck, 2008, 441 s. ISBN 978-80-7400-034-8

PELIKÁNOVÁ, Irena. *Obchodní právo*. I. díl: Praha: Aspi, 2005, 460 s. ISBN 80-7357-062-9

PLÍVA, Stanislav. *Obchodní závazkové vztahy*. 2. aktualizované vydání: Praha: Aspi Wolters Kluwer, 2009, 340 s.

POKORNÝ, Milan. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním*: komentář. 2. vydání: Praha: C. H. Beck, 2004, 342 s. ISBN 80-7179-902-5

ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Mezinárodní právo obchodní. I. část. Obchodní transakce*. (druhé přepracované a rozšířené vydání): Brno. Masarykova univerzita, 1997, 227 s., ISBN 80-210-1518-7

ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Právo mezinárodního obchodu*: Praha: Aspi Wolters Kluwer, 2006, 556 s. ISBN 80-7357-196-X

ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Kupní smlouva v mezinárodním obchodním styku*: Brno: Masarykova univerzita, 1993, 58 s., ISBN 80-210—0793-1

ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Závazky ze smluv a jejich právní režim (se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu)*: Brno: Masarykova univerzita, 2010, 272 s. ISBN 978-80-210-5240-6

ROZEHNALOVÁ, Naděžda; DRLIČKOVÁ, Klára a kol. *Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží - ano či ne?* Brno: Masarykova univerzita, 2012, 268 s. ISBN 978-80-210-5956-6

RŮŽIČKA, Květoslav. *Jak obchodovat se zahraničím?*: Ostrava: Montanex, 1994, 124 s. ISBN 80-85780-21-6

RŮŽIČKA, Květoslav. *Obchodujeme se zahraničím. Jak postupovat/ Obsah smluv/ Vzorové dokumenty*: Ostrava: Montanex, 1993, 120 s. ISBN 80-85300-52-4

RŮŽIČKA, Květoslav. *Právní otázky obchodování se zahraničím*: Ostrava: Montanex, 1998, 156 s. ISBN 80-87580-26-7

SCHLECHTRIEM, Peter SCHWENZER, Ingeborg. SCHLECHTRIEM & SCHWENZER. *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*: New York: Oxford University Press, 2010. 1480 s. ISBN 978-0-19-956897-0

SVATOŠ, Miroslav a kolektiv. *Zahraniční obchod teorie a praxe*: Praha: Grada, 2009, 368 s. ISBN 978-80-247-2708-0

ŠTURMA, Pavel a Čestmír ČEPELKA, Vladimír Balaš. *Právo mezinárodních smluv*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, 404 s. ISBN 978-80-7380-341-4

ŠUBERT, Miroslav. *Uplatňování pravidel Incoterms v praxi zahraničního obchodu*: Praha: ICC, ČR, 2011, 124 s. ISBN 978-80-904651-0-7

ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan. *Občanské právo hmotné*. Díl třetí: Závazkové právo. 5., jubilejní aktualizované vydání: Praha: Wolters Kluwer, 2009, 552 s. ISBN 978-80-7357-473-4

VOGENHAUER, Stefan a KLEINHEISTERKAMP, Jan. *Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts*: Oxford University Press, 2009, 1319 s. ISBN 978-0-19-929175-5

Odborné články

BŘÍZA, Petr. Řím I: Nový předpis EU upravující kolizní normy pro smluvní závazky. In *Bulletin advokacie*. 2008, č. 11, str. 71-73

KANDA, Antonín. Obecné principy právní úpravy mezinárodní kupní smlouvy. In *Právník*. 1991, č. 5, roč. 130, str. 378-391

KANDA, Antonín. Vídeňská úmluva o mezinárodní koupi zboží a náš právní řád. In *Právník*. 1997, č. 1, roč. 136, str. 1-22

KANDA, Antonín. Zásady mezinárodních obchodních smluv, nový trend ve vývoji závazkového práva. In *Právník*. 1999, č. 2, str. 105-108

KAPITÁN, Zdeněk. Má vždy metoda přímá přednost před metodou kolizní? Vztah kolizního práva a Vídeňské úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží. In *Pocta Zdeňku Kučerovi k 80. narozeninám*: Praha: Karolinum, Univerzita Karlova v Praze, 2008, 304 s. ISSN 0323-0619

KAPITÁN, Zdeněk. Podmínky aplikovatelnosti Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží. In *Právní fórum*. 2008, č. 7, str. 275-289

MYŠÁKOVÁ, Petra. Nařízení Řím I - revoluce v oblasti rozhodného práva pro závazky ze smluv? In *Obchodněprávní revue*. 2009, č. 2, str. 39-43

PAVLOVÁ, Barbora. Stručně o Úmluvě OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží. In *Právní fórum*. 2007, č. 6, str. 206-211

PAUKNEROVÁ, Monika. Tři pohledy na mezinárodní kupní smlouvu. *Obchodněprávní revue*. 2012, č. 6, str. 167-172

RADOŠOVSKÝ, Petr. Rozhodné právo v závazkových vztazích z mezinárodního obchodu - lex mercatoria - část III. www.epravo.cz

ROZEHNALOVÁ, Naděžda a STŘELEČEK, Karel. Zásady mezinárodních smluv UNIDROIT. Lex mercatoria a odvaha k aplikaci. *Časopis pro právní vědu*. 2004, č. 1, str. 50-55

ROZEHNALOVÁ, Naděžda. Aplikace unifikovaného hmotného práva upravující mezinárodní kupní smlouvu. In *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2003, č. 1, str. 22-29

Soudní rozhodnutí

Rozsudek ESD z 10/12/1968. *Komise evropských společenství v. Italská republika*.
K dispozici na <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:61968CJ0007:EN:PDF>

Rozhodnutí maďarského soudu. *MALEV Hungarian Airlines v. United Technologies International Inc. Pratt & Whitney Commercial Engine Business* z 25.9.1992.
K dispozici viz www.unilex.info/case.cfm?id=20

Rozsudek Vrchního zemského soudu v Mnichově (Oberlandesgericht München) *R. Motor s.n.c. v. M. Auto Vertriebs GmbH* z 8/2/1995. K dispozici na <http://www.unilex.info/case.cfm?id=118>

Rozsudek Vrchního zemského soudu ve Frankfurtu nad Mohanem (Oberlandesgericht Frankfurt am Main) z 31/3/1995. Strany neurčeny. K dispozici na <http://www.unilex.info/case.cfm?id=149>

Rozsudek Nejvyššího soudu v Rakousku (Oberster Gerichtshof) z 20/3/1997. Strany neurčeny. K dispozici na <http://www.unilex.info/case.cfm?id=254>

Rozsudek Zemského soudu (Landgericht Baden- Baden) z 14/8/1991. Strany neurčeny.
K dispozici na <http://www.unilex.info/case.cfm?id=13>

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR 29 Cdo 1501/2000 ve věci B.-M.-I. a.s. versus P.-J.-E.-
I. ze 16.5.2001.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR 29 Cdo 1396/2011 ve věci A.M.F. Aircraftleasing
Meier & Fischer GmbH&Co.KG versus JUDr. A.J. z 30.5.2013.

Internetové zdroje

www.cisgw3.law.pace.edu

www.czso.cz

www.iccwbo.org

www.obcanskyzakonik.justice.cz

www.uncitral.org

www.unidroit.org

www.unilex.info

Resumé

Tématem této diplomové práce je právní úprava kupní smlouvy v mezinárodním obchodním styku. Jelikož se jedná o kupní smlouvu v obchodním styku, není tato práce zaměřená na spotřebitelské smlouvy (kupní smlouvy mezi podnikatelem a soukromými osobami - spotřebiteli, kteří nejednají v rámci své podnikatelské činnosti). Aby bylo možno pochopit všechny souvislosti vyplývající z tohoto tématu, je třeba nejprve vysvětlit určitá specifika, která se k této práci vážou. Za prvé stranami této smlouvy jsou obchodní partneři (podnikatelé), kteří mají svá "místa podnikání v různých státech." Za druhé právě pojem "místo podnikání v různých státech" naznačuje, že se jedná o mezinárodní kupní smlouvu a vyjadřuje tak subjektivní hledisko mezinárodní kupní smlouvy. Pojetí mezinárodní kupní smlouvy z tohoto subjektivního hlediska se prosadilo ve všech normách upravujících mezinárodní kupní smlouvu.

Práce se skládá ze tří kapitol a osmnácti podkapitol, které tak nabízí detailní pohled na právní úpravu kupní smlouvy v mezinárodním obchodním styku.

První kapitola této práce se dělí na šest podkapitol a zaměřuje se na obecné otázky, které souvisí s kupní smlouvou v mezinárodním obchodním styku. Nejprve je vymezen pojem kupní smlouvy z hlediska právní teorie, dále její historie a historie mezinárodního obchodního styku v Československu do sametové revoluce 1989. Dále se zde zaměřuji na současnou úpravu kupní smlouvy v českém právním řádu a na konci této kapitoly je vysvětlen pojem kupní smlouvy v mezinárodním obchodním styku a subjektivní a objektivní hledisko mezinárodní kupní smlouvy.

Druhá kapitola je rozdělena do čtyř podkapitol a vymezuje způsoby úpravy soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem se zaměřením na kupní smlouvu v mezinárodním obchodním styku. Samostatné podkapitoly se zaměřují na přímou a kolizní metodu, volbu práva a lex mercatoria.

Ve třetí kapitole, která je rozdělena na osm podkapitol jsou vymezeny právní prameny, které přímo nebo nepřímo upravují mezinárodní kupní smlouvu. Jedná se o

Vídeňskou úmluvu, která obsahuje tři subkapitoly, ve kterých je vysvětlen předmět její úpravy a pojem zboží, dále její působnost a další obecná ustanovení a konečně proces uzavírání kupní smlouvy podle Úmluvy. Dále je zde vymezena Newyorská úmluva o promlčení při mezinárodní koupi zboží, Římská úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, která byla transformována do nařízení Řím I a poslední normou, je tuzemská kolizní norma - zákon o mezinárodním právu soukromém.

Abstract

The topic of this thesis is a legal regulation of sales contract in international trade. Because of the scope of this work is purchase agreement in a trade, the scope of these diploma does not represent consumer sales (contract of sale between a business and private person who is not acting in the course of his or her business). To better understanding all relations in this thesis, is necessary to explain certain specifics, which are arising from this work. The first parties of this sales contract could be only business persons (undertakers), they are having their “places of business in different states.“ The second the notion “place of business in different states“ means here is going about international contract of sale and so represents subjective aspect of international purchase agreement. Conception of international sales contract in the view of this subjective aspect enforced in all legal rules, which regulate international purchase agreement.

The thesis is composed of three chapters and eighteen subchapters and provide so quite detail view on the legal regulation of sales contract.

Chapter one consists of six subchapters and focuses on general questions, which relate to sales contract in international trade. The first is determined the notion of purchase agreement view in respect of juristic theory, then is determined history of contract of sale and history of international trade in Czechoslovakia until so called velvet revolution in 1989. Then one of these subchapters is focused on current legal regulation purchase agreement in Czech legislation and finally is in this chapter explained the notion of international contract of sale and subjective and objective aspect of international sales contract.

Chapter two is subdivided into four subchapters and determines methods of regulation private law relationships with international component with the aim at contract of sale in international trade. Separate subchapters in this Chapter are focused on direct rules and conflict rules, freedom of choice and *lex mercatoria*.

Chapter three is subdivided into eight subchapters and concentrates on legal rules, which direct or indirect regulate international purchase agreement. The first legal rule is Vienna Convention, which is subdivided into other three subchapters and determine subject-matter its regulation and the notion goods, then its jurisdiction and other general provisions of Vienna Convention and finally the procedure of concluding of contract of sale under Vienna Convention. In this chapter are also defined other legal rules as New York Convention on the Limitation Period in the International Sale of Goods, Rome Convention on the law applicable to contractual obligations 1980, which is transformed into Regulation (EC) on the law applicable to contractual obligations (Rome I) and the last one legal rule is Czech conflict rule - Act on Private International Law.

Klíčová slova

Mezinárodní kupní smlouva

Mezinárodní obchodní styk

Vídeňská úmluva

Key words

International sales contract

Intrenational trade

Vienna convention

Název práce v anglickém jazyce

Legal Regulation of Sales Contract in International Trade